

1^a
I
Disputatio Juridica

De

GEMMIS,

QUAM

ADSPIRANTE DIVINI NUMINIS GRATIA
INDULTU AC CONSENSU

MAGNIFICI FCTORUM IN ACADEM.
VIADRINA ORDINIS,

PRÆSIDE

DN. TOBIA Reimers / J. U. L.

PUBLICÆ ERUDITORUM DISQUISITIONI
PLACIDE SUBMITTIT

IOHANNES Klein / Rostoch.

AUTOR ET RESP.

Die Octobr. Anno M DC LXXIX.

IN AUDITORIO FCTORUM HORIS
CONSUEVIS.

GUSTRAVIÆ,

Impensis JOH. MICHAEL RUDIGERI. ANNO 1705.
DISP. I.

Disputatio

2000

ADSPICANTE DIVINI NUMINIS CRATA

MAGNIFICI JACOBUS IN CADETA

ORDINIS

PRESE

DI TORIA

PUBLICA

PACIFIC

IOHANNES

AUTOR

Die

IN

CON

GUSTAV

Impressus JOH. MICHAEL RUDIGER

Disputatio

CAP. I.

Continens Generalia

De

GEMMIS.

SUMMARIA.

I Nitritus.	n. 1. 2	Gemma quomodo coloribus differant?	
Gemma & lapilli quomodo differant?	3 seq.	Gemmae aliae aliis pretiosiores, aliae Nobiles, aliae Plebejae.	14
Appellatione Generis nonnunquam species designatur.	4	Unde Gemmarum durities?	19
Gemmarum definitio.	5	Utrum Gemmis certa virtutes insint.	16
Gemmarum vox unde dicta sit?	6		17. & seqq.
Gemma vox quid alias designet?	7	Chymicarum Pilularum Perpetuarum usus.	18
Gemmarum Materia purissima est, licet nonnunquam nubeculis dedecoretur.	8	Gemma quo majores, eò rariores.	21
Unde Gemmarum claritas?	9. & seq.	Unde Gemmarum gravitas?	22
An omnes Gemmae pellucidae sint?	11	An Vitrum pertineat ad Gemmas?	23. & seqq.
Gemmae unde dicantur Edelgesteine	12	Exempla Regulam declarant & restringunt.	24. 29
Gemmae inter Res pretiosas & non inter merces minutatim vendendas referuntur.	13	An Materiae semidiaphanae ad Gemmas pertineant?	27
		An plures Gemmae sint, quam recensentur.	

<i>sentur in L. 19. §. 17. ff. de aur ar-</i>	<i>Chalcedonius nonnunquam pellucidus</i>
<i>gent.</i> 28	<i>est.</i> 36
<i>Quinam lapides Gemmarum nomine</i>	<i>Nephriticus an Gemmis accensendus?</i>
<i>veniant?</i> 30. seq.	37
<i>Ex vulgi usu generali etiam opacio-</i>	<i>Margaritæ, Corallium, Alabastrum,</i>
<i>res nonnulli ad Gemmas referuntur.</i>	<i>Marmor, Cotes Pergamenses, Suc-</i>
32	<i>cinum, Murrhina, Numismata,</i>
<i>De Patina admiranda Viennensi ex</i>	<i>Sal Gemma, & Lapidēs Medicina-</i>
<i>Agathe.</i> 33	<i>les ad Gemmas non pertinent.</i> 38.
<i>De Agathe Regis Pyrrhi.</i> 34	seqq.
<i>Agathes, Jaspis, Turcois, Onyx in Ra-</i>	<i>De locis, in quibus Gemmæ invenian-</i>
<i>tionali Aoronis fuere.</i> 35	<i>tur? Remissive.</i> 45
	<i>Gemma quomodo inveniantur?</i> 46

- I** Apides lapidibus præstantiores esse, tum sola Lapidum nobiliorum elegantia, tum raritas evincit. Turpes pedibus calcamus, elegantiores ex intimis terræ visceribus eruimus; Margarithamque è stercore vel gallus legit; Frequentes uti negligimus, ita rariores nobis sunt cariores, rarissimos quovis auri pondere ipsi Principes, terrarum lumina, sibi
- 2** comparatos auro includunt, dies noctesque gestandos; indeque præcipuas Magnatum delicias illos appellat *Heig. P. 1. quæst. 13. n. 9.* Viliores itaque & nos neligentes, aliquam in contemplatione pretiosorum lapidum Talenti nostri partem impendere non dubitamus; Non ipsos quidem magno ære emptos oculis lustrandos exhibituri, nec visos scriniis commendaturi, nec denique describendis illorum qualitatibus primario operam daturi sumus, id sc. Physicorum studio relinquentes; Sed ut eosdem ex variis, iisque rarioribus, Juris nostri Civilis textibus erutos, jurisque recentioris vel Consuetudinarii politurâ exornatos sistamus, id operæ premium erit. Quod ut D. O. M. benè vertat, humillimè precamur.
- 3**

Diximus de *Pretiosioribus* nos acturos esse *Lapidibus*, cum tamen *Dissertationis Rubrum* jura circa *Gemmas* promittat, *Gemmas* autem à *Lapillis* distingvat. *L. cum aurum. 19. §. gemma. 17. ff. de aur. arg. mund. §. item Lapilli. 18. §. de R. D.* Attamen ut *Lapidis* appellatione, in genere accepta, & viles, & pretiosi, & mediæ conditionis lapides & lapilli continentur *arg. L. fin. §. species 7. v. Lapis universus. ff. de Publ. vectig.*

Johann

Johann. Bolognetus ad L. 1. n. 54. ff. de Acquir. vel amitt. poss. Ita pretiosiores lapides specificè Gemmas appellari, d. L. cum aurum 19. §. gemma. 17. ff. de Aur. arg. mund. cæterosque viliores simplici Lapidum appellatione venire invaluit Bart. in d. L. fin. §. species ff. de Public. Andr. Alciat. de V. S. Lib. 4. in refut 28. Laur. Valle. Prout in jure non adeo infrequens est, appellatione Generis speciem sub genere contentam designare: Ita enim sub generali *hominis* appellatione servus nunquam non in Jure venit. *L. 13. §. 2. ff. de Reb. dubiis. L. 74. §. 1. L. 75. §. 1. §. 7. §. 8. L. si sic stipulatus. 93. ff. de V. O.* quamvis tamen Gemmas & lapillos sæpius quoque confundi, autoritate *Catulli & Plinii* probet *Alciatus d. Lib. 4. de V. S. Refut. 28. Laur. Valle.*

GEMMÆ itaque sunt Corpora lapidea, purioris & subtilioris substantiæ, radiis luminaribus ut plurimum per via, quæ tum propter raritatem, tum elegantiam insignem, qua cæteros lapides superant, pro Nobilioribus habentur. *Gemmarum* vox unde dicta sit, haud magno studio inquiremus. Gemmas inde Nomen sortitas esse, quod instar *Gummi* luceant, asserit juxta *Isidorum Job. Fungerus in Etymologico Trilingui Voce Gemma.* Sed unde *Gummi*? Veritati certè magis congruum videtur, id, quod vilius est, à potiori denominationem accepisse, quàm quod potioris denominatio à viliori petita fuerit. *Barbos. locuplet. Lib. 4. Cap. 14. Axiom 1.* Probabilius itaque Gemmam quasi *Geminam*, propter translucentem naturam, dictam existimat *Alciat. de V. S. Lib. 4. in Refut. 28. Laur. Valle. Schneidew. ad §. 18. J. de R. D.*

Gemmæ præterea appellationem id designare, quod in aliqua corporis parte pro pretiosiori ornamento, quod hodie *Kleined* vulgo dicitur, gestatur, vel appenditur, colligi videtur ex *L. Numismatum 28. ff. de usuf.* Medicis verò *Gemmæ* nonnunquam dicuntur Capitula seu oculi florum futurorum, die *Knospen* / daraus die Blumen ausbrechen. *Job. Schröder. in Pharmacop. Medico Chymica. Lib. 1. cap. 2. Lit. G. voce Gemma. & Lib. 2. cap. 10. voce Populi Gemmæ Paphel Knospen.* Obiter *Gemmam* muliebrem quoque prænomen esse observavimus in *Cap. Gemma Mulier. 29. X. de sponsalibus.* Quandoque *Gemmam* Cognominis vice fungi, tum *Cornelii Gemmæ*, qui de Naturæ divinis characteribus, tum *Johannis Baptiste Gemmæ*, qui de vera curandi Bubonis atque Carbunculi pestilentialis ratione scripsit, Nomina probant.

Tribuimus I. Gemmis primas præ cæteris lapidibus propter puritatem materiæ, é qua consistunt, subtilitatem. Utraque hæc *Gemmarum* propria est, neque enim impura vel crassa materia *Gemmam*.

constituit, & quamvis maculis nonnunquam nubeculisve dedecorata appareant, id tamen potius vitio supervenienti, quam proprietati ipsarum tribuendum est.

- 9 Diximus II. Gemmarum Corpora ut plurimum radiis luminaribus pervia esse; Ita enim Ictus Gemmas definit materias pellucas in *d. L. cum aurum. 19. §. gemma. 17. ff. de Aur. arg. & mundi*: Gemmasque *Clarissimas* laudat *Cic. Orat. 9. Sive in Verrem Lib. 4.* Hæc claritas puritatis & materiæ Gemmæ subtilitatis effectus est; Neque enim Gemmas materiam liquidam fuisse, earumque particulas, dum liquidæ fuerent, à penetrantibus lucis radiis ita dispositas esse, ut concretæ vel coagulatae deinde lucem perpetuo transmitterent, concedimus illustri Domino Boyle in *Tr. de Orig. & virtut. Gemm. Sect. 1. arg. 1. Conf. Anton. Le Grand in historia naturæ P. 4. art. 9. §. 1.* Restringimus autem in definitione per particulam *ut plurimum* claritatem ad maximam Gemmarum partem. Plurimæ enim illarum sunt integre pellucidae, pauciores semipellucidae, opaciores paucissimæ.
- 10 Subjuximus III. Gemmas eo à cæteris quoque lapillis differre, quod majoris vulgò, quam hi, æstimentur. Fatemur equidem, hanc non esse specificam, juxta Physicos, differentiam, attamen cum Gemmæ apud Germanos appellationem der Edelgesteine promeruerint, *Vid. Bestoldi Thes. Pract. Noviss. Tom. 1. voce. Edelsteine. pag. m. 201.* Potius ad illam appellationis differentiam, quam genuinam Gemmarum, diversamque à cæteris lapillis indolem respeximus. Ita enim & in jure Gemmæ inter res preciosas numerantur. *Text. in L. Lex qua tutores, 22. in pr. C. de Administr. Tut.* Nec sub appellatione mercium, minutatim vendendarum, eas contineri, Decisum refert *Joh. à Sande Dec. Fris. Lib. IV. Tit. 6. Def. 2. v. dubitatum quandoque p. 446.* Et propterea mercatori vili, si Gemmas se habere, vel habuisse asserat, fidem non habendam esse monet *Benevenutus Straccha de Mercatur. P. 2. n. 22.* Imo Gemmæ aliquando, quamvis minus proprie, pro ornatu preciosiori accipiuntur, ut in *L. Numismatum 28. ff. de Usufr.*
- 13 Distinguiamus Gemmas ratione *Qualitatis* (i.) in colore aliò atque aliò imbutas, veluti rubrò, cæruleò, viridi, luteò, flauò, purpureò, aureò, vel denique incertò. Quos colores qualitatibus ipsarum, accensamus, cum facili negotio vel separari vel alterari possint, adeoque Natura ipsa in Gemmis colorandis ludat, ut recte Domino Boyle in *d. Tr. de Orig. & Virt. Gemm. Sect. 1. arg. 1. n. 5.* non desint Rubini, qui
- 14 rubrò suò colore destituantur. Qualitatis hujus effectus est, ut aliæ Gem-

Gemmæ aliis elegantiores & preciosiores sint. Ex ipsis enim Gemmis alias *Nobiles*, alias *Plebejas* dici refert *Tiraquell. de Nobilit. c. 2. n. 28. voce Gemmam.* aliisque præcedentiæ præ aliis prærogativam tribuit *Cassaneus in Catalog. Glorie Mundi. P. 12. Confid. 92. prout & Smaragdi & Hyacinthi reliquis præferuntur in L. unic. C. Nullilicere in fren. De precio verò Gemmarum nonnullarum vid. Act. Philos. Anglic. N. 23. Relatione. 8.*

Ratione *Qualitatis* (2) Gemmæ differunt duritiæ, prout enim 15
compactæ sunt exquisitius particula Gemmarum subtilissimæ, ita modò magis, modò minus duræ existunt *Athanas. Kircherus in mundo subterr. T. 2. Lib. 8. Sect. I. C. 7. p. 19.*

(3.) Ratione *Qualitatis* Gemmæ aliis virtutibus magis minusque 16
exornatæ distinguuntur. *Caspar. Klockius de arar: Lib. 2. Cap. 34. n. 1.* Et 17
quamvis dubitari velit, Utrum Corporibus adeò compactis, & quasi inexpugnabilibus, ullæ virtutes insint. Experientia tamen contrarium dudum docuit, neque virtutes intra corpora dura ita concludi, quin se exserere queant, Chymicorum Pilulæ, confectæ ex Regulo Antimonii dictæ *Pilula Perpetua*, probant, Operationes enim suas absumtæ abunde exserunt, & cum excrementis iterum integræ ejiciuntur, posteaque à quibusdam, parcis potius, quàm delicatis, lavantur, lotæque pluribus vicibus in pristinum usum deglutiuntur, Eò usq; tamen etiam eruditis scriptoribus fidem non tribuimus, ut quæcunque incongrua illi Gemmis aliquando adscripsere, vera esse persvadeamur. Sed quicumque senserit, quædam illorum esse fabulosa, alia Hyperbolica: Nos potius adstipulantes quàm adversantes ea in re compererit; Raritas enim Gemmarum, omni imprimis ex 20
parte pellucidarum, earumque nitor, ingensque pretium, quod iis Raritas & hominum Opinio imposuit, quorundam audaciam ad scribendum, aliorum credulitatem ad credendum movet, raras illas, nobilesque Naturæ productiones non posse non dotatas esse sibi proportionatis, & per consequens extra ordinariis qualitatibus, prout *Boyllianis hisce omninò assentimur. Conf. Kircher. Mund. subterr. Tom. 2. lib. 8. Sect. 1. c. 7. pag. 21. p. in pr.*

Denuò *Quantitatis* ratione Gemmas (1) in suò genere vel majores 21
vel minores reperiri, notum est, Et ut majores plerumque rariores, ita majori quoque pretio *Geometrica* proportionem augendo habentur. (3) *Quantitatis* ratione Gemmæ differunt pondere, vel pro exquisitiori particularum subtilissimarum constituentium nexu, & unio-

nione, vel pro mineralium colorum abundantia, modò majori, modò minori.

- 22 Cæterùm cum à Jcto ad Gemmas referantur materiæ pellucidæ veluti Smaragdi, Chrysolithi, Amethysti *L. cum aurum 19. §. Gemma 17. ff. de aur. arg. mund.* Dubium oriri videbatur, an *Vitrum* etiam, tanquam pellucida materia, ad Gemmas referendum sit? Sed cum, Jctus de materiis pellucidis nativis, allegatis nativarum exemplis, loquatur, factitia corpora pellucida exclusisse videtur. Exempla enim Regulam declarant *arg. l. 3. §. 2. ibi quod dico exemplo ff. de collatione.* Et ad Similia restringunt. *Arg. §. Sed istæ quidem 3 ibi Etsi quæ sunt similes*
- 23 *J. de Aët. §. hætenus ostendisse 7. v. namque ex his. J. de gradib. cogn.* Nec obstat, quod *Alciatus lib. 11. parer. c. 1* movet, quod scilicet vitrum ex ladibus conflatum sit. Nam (1) resp. Vitrum ex lapidibus fieri, non Gemmis, & proinde à Gemmis distinguendum esse *p. d. l. 19. §. 17. de aur. arg. mund.* (2) Gemmæ in littore maris legi & inveniri dicuntur. *§. item Lapilli 18. J. de R. D. L. 3. ff. eod. l. 1. §. 1. ff. de acquir. vel amitt. poss.* Vitrum in furno vi ignis conflatur. *Vid. Anton. Neri de arte vitraria* indeque murrhina in Gemmis non esse dicuntur *L. cum aurum 19. §. murrhina 19 ff. de Aur. arg. mund.* quamvis alioqui in magnò pretiò sint. *L. suppellectili 3. §. 4. ff. de suppell. leg.* (3) Vitra a Gemmis disertè satis distinguuntur in *l. Labeo. 7. §. 1 ff. de suppell. leg.* Et Specula ad mundum, Gemmæ ad ornamenta referuntur, *l. 25. §. 10. ff. de aur. arg. mund.* Quamvis nonnunquam, si Statuti ratio svadeat; vitra quoque, Gemmas æmulantia, Gemmarum nomine venire posse, putemus *arg. l. vellera 3. C. De vestib. holober. De quo tamen inferius plura.*
- 25 Pariter II. An materiæ, omni ex parte pellucidæ, Gemmarum saltem nomine comprehendantur; an verò semidiaphanæ etiam subintelligendæ sint? decidendum esse ex Regula, quæ qualitas potentior observari jubetur *L. queritur 10. ff. de stat. hom. existimat Alciat. de V. S. lib. IV. refut. 28. Laurent. Vallæ.* Attamen cum Jctus in *d. l. 19. §. 17. ff. d. aur. arg. mund.* Amethystos Gemmis accenseat, quæ plerumque colore intensiori minusque pellucido tinctæ ipsis Opacis, qui semidiaphanis accenseri solent opaciores nonnunquam apparent, Semidiaphanas etiam materias Gemmarum nomine venire probabile videtur.
- 26 Quod autem III. præter enumeratas in *d. L. 19* Gemmarum species aliæ non sint Gemmæ, objici non poterit, cum, ut Legislatoribus Regulas exemplis illustrare frequens est, *arg. L. Prætor. 3. §. 2. verbis:*

Quod

Quod dico exemplo. ff. de collat. L. 1. pr. verbis: ne res exemplis egeat. ff. de præscript. verbis. Ita exemplorum relatione reliquas similes species excludere infrequens fit; Exempla enim, quoad similia, non restringunt *L. 32. §. 6. ff. de Aur. arg. mund. L. 9. pr. ff. de supell. leg.* Sed declarant. *arg. L. 9. §. 5. vers. & licet municipum. ff. de jur. & fact. ignor. L. ita vulneratus. §. 2. vers. unum interim posuisse. ff. ad L. Aquil.* Prout & præterea Hyacinthi diserte Gemmis accensentur in *L. Seja. 6. §. 1. ff. de aur. arg. mundo.* 29

Referimus itaque ex lapidibus inter Gemmas: *Adamantem, Saphirinum, Smaragdum, Hyacinthum, Beryllum, Sardonychem, (& sic etiam Sardum & Onychem) Chrysolithos, Amethystos, Ceraunos,* quorum imprimis mentio fit in *L. cum aurum. 19. §. 17. ff. de aur. arg. l. 16. §. 7. ff. de Publican. & vectigal. & in L. unic. C. nulli licere in fren. & equestr. sell. & c. lib. 11. t. 11.* Crytalli, ad Gemmas quoque pertinentis, meminit *Paulus in L. suppellectili. 3. §. 4. ff. de Supell. leg.* præterea Gemmis hodie accensentur: *Rubini, Balassii, Granati, Amandini, Prasii, Turcoides, Topasii, Opali, Jaspides, Nephritici, Chalcedonii, & Achates;* Illarumque, quæ hactenus relatæ sunt, species distinctæ. Et quamvis nonnullæ ex his opaciores, nec usque adeo pellucidæ sint, veluti: *Achates, Jaspis, Chalcedonius, Nephriticus & c.* Sunt tamen subtilioris substantiæ, & insignis præ lapillis cæteris elegantia, & propterea à vulgo Gemmis semper accensentur, auro inclusi gestantur, adeoque licet Gemmæ juxta *Ulpianum in L. cum aurum. 19. §. 17. de aur. arg. & mund.* non essent, generalis tamen vulgi opinio, etiamsi erronea, hac in parte, jus faceret. *arg. L. supellectili. 3. in fine ff. de supell. leg.* Imo *Agathes* inter præciosa Principum asservari, omni jure meretur; naturales enim ipsius venæ admirandas rerum figuras nonnunquam exhibent, adeoque inter preciosissima Imperatoris Viennæ monstratur Patina, ex *Agathe* nigricante, in cujus medio literæ albicantes: *B X R I S T O R J X X X* diserte apparent; quæ certe omnem æstimationem superant; Describit eandem adjecto Icone *Dominus Lambecius in Commentario de Bibliothec. Cæsar. Lib. 1. p. 25.* Nec minori admiratione dignum est, quod de *Agathe* Regis *Pyrrhi* refert *Julius Solinus in Polybistore cap. 11.* Annulus (inquit) *Pyrrhi* Regis, qui adversus Romanos bella gessit, non ignobilis famæ fuit, cujus *Gemma* *Agathes* erat, in quo novem Musæ, cum insignibus suis singulæ, & *Apollo*, tenens *Cytharam*, videbantur, non impressis figuris, sed ingentis; Eademque 34

Solini *Marbodeus* imitatus allegatur à *Tiraquello* in *Annotat. ad Alex. ab Alexandr. Genial. dier. Lib. 2. c. 19. p. 214.*

*Rex Pyrrhus digito gessisse refertur Agathem,
Cujus plena novem signabat pagina Musas,
Et stans in medio Cytbaram tangebatur Apollo,
Naturæ, non artis opus mirabile dictu.*

- 35 Agathem quoque, Jaspidem, Turcoidem & Onychem Aöronis Rationali præter Sardum, Topasium, Smaragdum, Rubinum, Saphirum, Adamantem, Ceraunium & Amethystum, insertos fuisse probat *Exod. c. 28. v. 17. seqq.* Chalcedonius vero tam perspicuæ nonnunquam claritatis deprehenditur, ut folio cæruleo vel rubro caute supposito, Saphyrum vel Rubinum mentiatur; Nephriticus denique lapis non omnino opacus dici meretur, parumque abest, quin Semidiaphanis accenseri possit, & quamvis à Medicinali imprimis virtute nomen traxerit, inter Gemmas tamen refertur à *Johann. Schrödero* in *Pharmacop. Medico-Chymica Lib. 3. c. 5. §. 4.* Et quotidie, auro inclusus, Gemma instar portatur. E contrario ad Gemmas non pertinent (1.) Margarithæ *L. 19. §. 18. de auro arg. mund.* nec non Corallium, quia frutex submarinus potius, quam pellucidi lapidis species est. *Vid. Olaus Wormius in Museo lib. 2. c. 35.* quamvis ex eodem ornamenta confici posse non negemus, *Vid. Carpzov. Part. 2. const. 14. Def. num. 4. 5. (2.)* Alabastrum & Marmor; veluti Osidianum *d. L. 19. §. 17. ff. de aur. arg. mund.* quo in probando auro usos fuisse Italos, probat *Thomas Nicols in Tr. de Gemmis. P. 3. c. 70.* quamvis & marmora nonnullis saxa pretiosa & rara dicantur. *Vid. Christinaus Vol. V. Dec. 67. n. 35. Sixtinus de Regal. lib. 2. c. 16. n. 31.* Imo & Cotes in Pergamo effossas, preciosas quia per universum orbem portentur, appellat *Paulus de Castro* in *l. Divortio, §. si vir ff. solut. matrim. n. 4.* (3.) Succinum inter Gemmas minus commode refertur *Mr. Chapuzeau* en *l'histoire des Joyaux. c. 4.* Cum bitumen in eodem prævaleat, adeoque igni admotum flammam concipiat, & consumatur; quamvis non desint, qui lapidibus id accensere velint, *Vid. Wormius in histor. Rer. Rar. lib. 1. c. 13. p. 31. (4.)* Vasa Murrhina, quamvis in magno usu & precio sint *L. Suppellectili 3. §. de murrhinis. 4 ff. de suppell. leg.* Gemmis tamen non accensentur; *l. 19. §. murrhina 19. de Aur. arg. mund. leg.* (5.) Gemmae non sunt Numismata, quibus pro Gemmis nonnullos uti apparet ex *l. numismatum. 28. ff. de usufr.* (6.) Sal Gemmae de quo *Vid. Löbneisen, P. 5. der Bergordnung*

nung in fin. inter Gemmas non referendum, licet enim pellucida sit materia, contrariæ tamen est, cum allegatis in *d. l. 19. §. 17. ff. de aur. arg. &c.* naturæ, cum liquefieri possit. Nec denique (7.) Gemmis accenseri merentur lapides Medicinales, quique eo nomine in pharmacopæorum officinis prostant. 44

Quoad loca, in quibus Gemmæ inveniuntur, remittimus ad *Historiam Gemmarum du Chapuzeau*, quæ in succinctam Relationem, redacta in *Act. Philosoph. Anglic. N. 23. Relat. 8.* Quibus *Suenckfeldius de Fossilibus Silesiæ*, *Johann. Kentmannus de Fossilibus Misnie*, *Christophori Merreti Pinax Rer. natural. Brytannic.* *Boetius de Gemmis, Worm. hist. Rer. Rar.* similesque jungi pro lubitu poterunt: Id generaliter notantes, quod Gemmæ vel in aquis, tum dulcibus, tum falsis, vel in terris, vel rupibus reperiantur; Et rudes vel separata corpora constituent, vel aliis impurioribus lapidibus, ceu matribus, cohæreant; Et vel politæ statim, vel rudiori quasi cortice obductæ appareant; Et denique vel in formas rotundiores & incertas, vel Geomethricas, veluti sexangulares, abeant. Specialiora itaque hac de re Physicis relinquentes, nos potius ad jura circa inventionem Gemmarum deducenda, convertimus. Sit itaque. 45 46

CAPUT II.

De

Gemmarum Inventione.

SUMMARIA.

Res nullius & sic Gemmæ de jure civili primo occupanti acquiruntur.

n. 1. 2. 22. 25.

Res nullius quæ sint?

3

An Gemmæ in loco publico, sacro, vel privato inventæ inventoris fiant?

4. seqq.

Gemmarum & Thesauri jura an differant?

10

An in alicno fundo, invito domino, capte fere capientis fiant? 11. seqq.

An invito Domino saxa preciosa in agro ipsius investigari possint? 14

An apprehensio necessaria in inventionem Gemmarum? 15. seqq. 24

Gemma ab altero prius visa, ab altero prius apprehensa, cui debeatur? 17

Quare fictio longæ manus locum hic non habeat? 18. seqq.

B 2

An

- An Statuta, de invento loquentia, intelligenda sint de eo, qui visus est?* 21. sqq.
- Gemmae ab altero perdita inventori non acquiruntur* 26. sqq.
- Quid de Gemmis incendiô, ruinâ, naufragio ejectis dicendum?* 27. sqq.
- Nonnullis in locis Naufragorum bona in Commissum cadunt* 29
- An in Romano Imperio ejusmodi Consuetudines valeant?* 30. sqq.
- Rex Daniae, sublata illa consuetudine, Dixisse fertur: sibi annua C. aureor. millia periisse.* 23
- Nonnullis in locis exigitur Barges geld.* 33
- Abscondens Gemmas in terra an possessionem amittat, si loci memoriam non repetierit?* 34
- An furti teneatur, qui Gemmas alienas inventas celet vel reddere recuset:* 35. sqq.
- An talis furti pœna capitalis sit?* 37
- An furtum committatur in Gemmis pro derelicto habitis.* 38
- Furtum non committit, qui non furandi animo Gemmas inventas tollit.* 39
- An inventionis præmium inventor petere & accipere possit?* 40
- Quomodo hic de animo inventoris tollentis constare possit.* 41. seqq.
- Inventor inventionem publice denunciare an debeat?* 43. sqq.
- Domino non repetente, an præscriptio in Gemmis inventis locum habeat?* 45. sqq.
- An res inventa distribuenda sit Pauperibus?* 49. sqq.
- Quid si distributione facta dominus compareat? remissive* 51
- An hodie Gemmarum lectio ad Regalia pertineat?* 53. sqq. 58
- Vena Gemmarum comparantur hodie cum metallis fodinis.* 54
- Metallifodina spectant ad Regalia.* 55
- Ignobiliores non semper.* 56
- Ferrifodina non semper ad ignobiliores pertinent.* 57
- Gemmae sunt Magnatum deliciae.* 59
- Fodina in loco Caesaris reperta integra illius sunt.* 60
- Quid in fodinis in privato fundo repertis?* 61. sqq.
- An Decima saltem Regalium nomine veniat?* 62
- Inspicienda consuetudines & statuta.* 63
- Quid in Gallia, Hispania, & Germania obtineat?* 64. 65
- Gemmarum lectio, ratione expensarum diversum jus constituere videtur à fodinis.* 66
- An Princeps omnes fodinas sibi appropriare possit?* 67. sqq.
- Juris Naturalis permissio an per Principem tolli possit?* 70
- Quando in primis Princeps fodinas sibi applicare vel tertio concedere possit?* 71. 72
- Non injusta est prohibitio de succino in littoribus Borussia non legendo.* 73
- Nec Regale Saxonicum quoad thesauros*

res, quos aratrum non attingit, ini-
quum est. 74

Quid in Regnis Orientalibus obtineat?
75. *sqq.*

An pœna capitali affici possit contra
prohibitionem Principis Gemmas
legens? 78. *sqq.*

Principis mandata an in Conscientia
obligent? 79

Salomonis prohibentis Simejum è ci-
vitate egredi iudicium. 80

Qui sciens contra probibita facit, in
pœnam consentire videtur. 81

Quare hic mitiori pœna afficiendi
transgressores. 82. *sqq.*

An forenses à tali prohibitionis pœna
excusentur? 84. *seqq.*

Naturali jure uti res, quæ nullius sunt, primo occupanti acqui-
runtur § *ferè. 12. f. de R. D. Hugo Grot. de f. B. & P. Lib. 2. c. 22. §. 9.*
ipsa naturali ratione dictitante, nemini neganda esse beneficia, qui-
bus nulli noceatur, secundum *Oldendorp. in Introduct. ad Class. 3. rubric.*
de acquir. rerum dom. n. 1. Ita Gemmæ, cum ab initio nullius sint, illis
quoque, qui primi ipsarum possessionem nanciscuntur, naturali ju-
re acquiruntur *L. 3. ff. de D. R. L. 1. §. 1. de A. vel A. P. § 18. Inst. de R. D.*
Oswald Hilliger. in Donel. Enucl. Lib. IV. c. 10, circa fin. Johann. Bolognetus
ad L. 1. n. 61. de A. vel A. P.

Dicimus autem *Res nullius*, non quæ sacræ, religiosæ, sanctæve
sunt, prout accipiuntur in §. *nullius 7. f. de R. D.* Tales enim ut alicu-
jus fiant, obligatio nulla efficere valet, *L. quod nullius 182. & ibi Bron-*
chorst. ff. de R. f. Eamque ob causam Nullius dicuntur, quia nec actu
nec potentia alicujus sunt, cum humano commercio civiliter exem-
ptæ sint. *Manzius add. §. 7. f. de Rer. Divis. n. 2. Anton. Faber in Ratio-*
nalibus ad L. 1. pr. v. quod autem de D. Rer. Sed illæ res nullius nobis au-
diunt, quæ nullius hætenus acquisitæ sunt dominio, quæque occu-
pationis non sunt incapaces. Tales enim inventionem utique acqui-
runtur, *Hugo Grot. de f. B. & P. Lib. 2. c. 22. §. 9.*

Sufficit autem pro acquirendis Gemmis, si ipsæ in privatorum
non sint dominio, quando inveniuntur, etiam si locus, in quo inve-
niuntur, nullius non fuerit *Henric. à Rosenthal. de Feud. c. 5. concl. 90. n.*
1. Is enim licet vel publicus sit, adeoque ad Dominum Territorii vel
republicam, *l. 3. pr. ff. ne quid in loco publico,* vel ad ipsum Imperato-
rem, non tanquam Mundi Dominum, ut dicitur in *L. 9 ff. de L. Rho-*
diæ de jactu. Vid. Dominic. Soto de just. & Jur. lib. IV. Quest. 4. art. 2. Sed
tanquam terrarum, ipsi subjectarum, Principem & possessorem spe-
ctet.

- 6 *et*et. *Vid. Zas. Conf. 16. n. 11. Dominum à possessione distinguens; ve* etiam si
 7 facer aut religiosus *arg. §. 39. f. de R. D. Vel privatorum fit, Gemmas*
 tamen, in eo inventas, inventoris fieri, non dubitamus; Et quidem
 8 (1.) quia ipsa Natura Gemmas in commodum hominum produxisse
 9 censetur *arg. §. lapilli. 8. ibi Jure naturali statim. f. de R. D. adeoque,*
 quod commune finxit, id industriae præmium esse voluit. *Carpz. P.*
 2. C. 53. *Def. 9. n. 2. (2.) Quia Gemmas inventionis jure acquiri, Im-*
 9 perator generaliter decidit *in L. 1. §. 1. ff. de acquir. vel amitt. poss. (3.)*
 Quia littoris mentio fit *in §. 18. f. de Rer. Divis. Littus autem, in*
 quod Populus vel Princeps imperium habet, illius est. *L. Littora 3.*
pr. ff. ne quid in loc. publ. eoque respectu locus Publicus dicitur in §.
 10 *Littorum. 5. f. de R. D. Concludimus exinde, quod Gemmarum in-*
 ventio, hoc casu, thesauri naturam non sapiat, nec proinde pars ali-
 qua Gemmarum inventarum domino soli cedat, alioqui enim & in
 loco publico, veluti littore, inventæ pro dimidia parte Imperatori
 vel Populo dominanti cederent, juxta §. 39. v. *cui conveniens est. f. de R.*
 11 *D. (4.) Quia in simili Venator feras in alieno etiam fundo captas*
 sibi acquirit. *d. §. feras. 12. f. de R. D. Georg. Mohr de Nigromonte, de jure*
 12 *Venandi. P. 1. c. 2. n. 15. Nec obstat, quod invito ac contradicente Do-*
 mino fundum alienum ingrediens in Legem committat, nec proin-
 de ex facto, cui Lex resistit, acquirere aliquid debeat. *arg. L. non du-*
 13 *bium. 5. pr. C. de LLb9. Distinguendus enim est actus ingressionis ab*
 actu occupationis; Ingressio enim, contra Domini voluntatem fa-
 cta, injuriam infert, & prohibita solummodo est, non occupatio, per
 dictum §. *feras. 12. f. de f. R. D. quapropter ab uno actu, tanquam*
 diverso, & separato, ad alium actum non valet illatio. *Carpz. d. P. 2.*
 14 *C. 53. Def. 9. n. 5. & 6. Everb. loc. legali 18. à separatis. per tot. Prout & in-*
 vito domino saxa preciosa in agro ipsius ab alio investigari posse,
 concludit *Henric. à Rosenthal. de feud. c. 5. Concl. 90. n. 1. Et Gemmas la-*
 pillosque in flumine colligi posse, statuit *Joh. Bolognetus in L. 1. n. 55. ff.*
de acquir. vel amitt. possessione.
 15 Porro Inventionis jure acquisitas dicimus Gemmas non visas
 solum, sed ipsa re apprehensas, *per ea, quæ tradit Oswald. Hilliger. in*
Donell. Enucl. Lib. V. c. 8. pr. Henr. à Stabenow. Exere. Justin. Disp. 5. tb. 6.
Lit. A. Possessio enim earum ut acquiratur, in inventore expresse re-
 quiritur *in L. 1. §. 1. de Acquir. vel amitt. poss. Hilliger in Donel. Enucl. P. 1.*
Lib. IV. c. 10. Lit. B. Dissentit Johann. Bolognetus d. L. 1. n. 62. & 63. ff. de A.
vel

vel A. P. Tum quia solo affectu possessio in rebus, quæ apprehendi & loco moveri possunt, regulariter non acquiritur l. 3. §. 1. L. 8. ff. de A. vel A. P. Petr. Friderus in Tr. de possess. c. 11. n. 11. Tum quia affectus possidendi non præsumitur, nisi apprehendendo, vel æquivalenti signo declaretur; Hinc si unus Gemmam præviderit, alter prior apprehenderit, arripienti eam adjudicat Magnif. Dn. D. Strykius in Annot. ad §. 18. j. de R. D. nisi tamen is, qui prior viderit, eam alteri, qui postea præripuit, antequam eam tolleret, locove moveret, demonstraverit, seque Gemmam invenire dixerit. Magnific. Dn. D. Strykius in Tr. de jure Sensuum Diss. 1. c. 3. n. 34.

Nec obstat (1.) quod per visum possessionem acquirere, & oculis quasi apprehendere possimus, & quod propterea corporalis apprehensio non utique necessaria sit, per L. 1. §. 21. L. 18. §. 2. ff. de acquir. vel amitt. poss. Petr. Friderus in d. Tr. de Possess. c. 11. n. 21.

Resp. (1.) enim tales fictiones longæ manus, similesve, à Jure Civilis introductas esse; Naturalia autem jura, tales fictiones ignorantia, naturalem apprehensionem requirere; Ut itaque naturali jure Gemmæ, quæ nullius sunt, possidendo acquiri dicuntur in §. 18. j. de R. D. Ita naturalis quoque Possessio, sive corporalis apprehensio, proculdubio requiritur (2.) uti jura Civilia earum rerum gratia, quæ propter ponderis magnitudinem moveri non possunt, fictionem longæ manus, aliaque apprehensioni æquivalentia media introduxerunt L. 1. §. si jusserim. 21. ibi. & argumento esse. ff. de A. vel A. P. Ita hæc juris Civilis ratio in Gemmis plurimis cessat, paucissimæ enim tantæ molis existunt, ut commode moveri loco nequeant.

Nec obstat (2.) quod *Inventus* dicatur, qui visus est, licet prehensus vel captus non sit; Veluti si statuto caveatur, inventum cum armis puniri debere, ibi enim Inventum, qui visus est, cum armis, licet prehensus non sit, dicit secund. Cujac. Libr. 11. Obs. c. 38. Borcholt. ad d. §. 18. l. de R. D. n. 3.

Distinguiamus enim, an finis statuti talis sit, ne quis armatus incedat; quo casu in statutum deliquisse eum constat, qui cum armis ingressus est, & proinde sufficit, si ita visus fuerit. arg. §. furtorum. 3. verbis. quamdiu eam rem fur tenens visus, Inst. de Oblig. quæ ex del. nasc. L. 7. §. sed Celsus. 2. ff. de Furt. Cum & videntes delictum illud probare possint, æque ac si visum comprehendissent. E contrario si præcipuus Legis finis in apprehensione consistat, tunc visus non sufficit, sed

- sed inventio pro apprehensione accipienda est, ut in *L. Si Barsatorum* 13. *C. de Fidejussoribus*, ubi *Lysanias Decurio Barsatorum Latronem*, quem inventurum se sponderat, exhibere jubetur *Conf. Emanuel Soarez. Recept. sent. sive Comm. Opin. Lit. I. voce Inventus n. 187. Jul. Clarus Recept. sentent.*
- 24 *Lib. 5. §. fin. quest. 82. Statut. 6. n. 1. & seq.* Ut itaque in Gemmarum inventionem acquisitio finis præcipuus est, quæ regulariter per possessionem fit. *Petr. Friderus d. Tr. de Possess. c. 9. n. 1.* Ita certe visus solus non sufficit, sed apprehensio subsequi debet, per *L. 1. §. 1. ff. de A. vel. A. P. & ibi Jason. num. 13.*
- 25 Sed ut de Gemmis, quæ in nullius adhuc dominio exstiterent, hactenus diximus, ita easdem inventori saltem concessimus; inventio enim est earum rerum, quæ nullius sunt. *Grot. de J. B. & P. Lib. 2. c. 22.*
- 26 §. 9. Illæ itaque, quas alter perdidit, alter invenit, inventionis Jure non acquiruntur, arg. §. ult. in fin. *I. de R. D. Henric. à Stabenow. Exerc. Just. Diss. 5. tb. 6. Lit. B.* Cum is, qui semel mediante occupatione rei alicujus Dominus factus est, Dominus esse non desinat, nisi animum derelinquendi dominium habuerit, vel in numero rerum suarum ipsas amplius esse, noluerit arg. *L. quæcunque 58. ff. de A. R. D. vel* nisi forte ipsa Lex, possessione amissa, dominium quoque auferat; arg. §. *feræ. 12. de R. D.*
- 27 Unde concludimus I. quod Gemmæ, quæ vel incendii occasione sub dium exportantur, vel per ruinam terræve motum ex ædibus projiciuntur, vel levandæ navis causa in tempestate ejiciuntur, inventoris non fiant, per *L. 1. pr. ff. de incend. ruin. naufrag. Eman. Soarez.*
- 28 *Recept. sentent. s. Comm. Opin. Lit. T. voce Tempestas n. 3.* Cum palam sit, eas eo non projici animo, quod quis eas habere nolit, sed necessitatis injuria cogente, §. ult. *J. de R. D.* Et quamvis nonnullis in locis consuetudines & statuta talia obtineant, ut Naufragorum bona in Commissum cadant, domineve territorii cedant; Quemadmodum de Galliæ & Hispaniæ moribus tradit *Dominus Brunnem. ad L. 1. n. 4. & §. C. de Naufragiis. Conferatur tamen Renatus Choppinus de dominio Franciæ Lib. 1. Tit. 15. n. 9.* Nec non de Siciliæ, Italiæ, & Angliæ littoribus attestatur *Choppinus d. L. 1. Tit. 15. n. 10. Regnerus Sixtinus de Regal. lib. 2. c. 3. n. 91.* Idemque de Bornholmia & Curlandia asseritur in *Besoldi Thes. Pract. Noviss. Tom. 2. N. 87. voce Grund-Ruhr-Recht.* Attamen in Romano Imperio ejusmodi Consuetudines, siquæ exstiterent, annullantur à *Carol. V. in Constit. Crim. art. 218. juncta Auch. Navigia. C. de furt. Et*
- jure

jure Canon. ex Naufragiis emolumentum captantes, & naufragium passos Christianos spoliantes excommunicantur. *c. excommunicationi 3. X. de Raptoribus, Sixtin. d. lib. 2. c. 3. n. 94.* Et in Camerâ Imp. aliquando contra hujusmodi Consuetudines Mandata sine Clausula, in Causa Consul. Civ. Hamburg. contra Duces Holsatiæ, decreta fuisse observat *Gail. lib. 1. Obs. 18. n. 6.* Dania quoque quatenus illi occupationis iniquitati abrogaverit, traditur in *Besold. Thes. Pract. Noviss. Dietherri Tom. I. in voce Grund, Rühr, Recht.* Quamvis, abrogata illa de confiscandis Naufragorum bonis Lege, Regem Daniæ, sibi annua C. aureorum millia periisse, dixisse referat *Hugo Grotius de J. B. & P. lib. 2. c. 7. In Annot. ad §. 1.* Cujus etiam lucri non omnino amittendi gratia quibusdam in locis receptum est, ut non nisi soluto aliquo precio, quod Bargegeld appellant, Naufragis bona sua restituantur *Zicritzius ad Art. penult. Const. Crim. in verbis. si factum naufragium.*

Concludimus II. exinde, quod, si peregre profecturus pecuniam vel Gemmas in terra custodiæ causa condiderit, & reversus locum illum in memoria non repetierit, possessionis jus non illico exspiret, nec infirmitas memoriæ possessioni damnum inferat; neque enim per momenta servorum, quos non videmus, interit possessio, prout respondet *Papinianus in l. peregre 44. pr. ff. de A. vel A. P.*

Concludimus III. quod is, qui Gemmas alienas inventas lucri faciendi causa vel celaverit, vel Domino vero restituere proterve, recusaverit, de jure Civ. furti teneatur, sc. cum nihil ad furtum minuendum faciat, quod cujus sit, ignoret. *L. Falsus Creditor. 43. §. qui alienum 4. & seqq. ff. de Furtis. L. Pomponius 44. ff. de A. R. D. Colleg. Argent. Lib. 47. Tit. 2. Th. 16. n. 13. Berlich. P. 2. Concl. 66. n. 26. Carpz. P. 2. Const. 53. Def. 10. n. 3. & Def. 7. n. 4.* Hinc si ut fieri solet, res perdita proclametur, ut is, qui eam invenerit, Domino restituat, vel Magistratui vel Ecclesiæ exhibeat, is, qui non exhibuerit, furti utique, teneatur. *Matth. Wesenb. Parat. ff. de furt. n. 10.* Attamen furti talis poenam haud capitalem, sed arbitrariam tantum esse, putat. *Berlich. P. 5. Concl. 44. n. 2. arg. L. de submersis. 5. C. de Naufragiis Barthol. Chassaneus ad consuetud. Burg. Tit. des justices & droictz. §. 5. vers. adverte quia in civitate Mediolani. p. 147. & Jure Saxonico furem ejusmodi in duplum teneri, testatur Berlich. d. l.*

Limitamus tamen præcedentia (1.) in Gemmis à Domino pro derelicto habitis; In his enim furtum non committitur, etiam si fu-

randi animo tollantur *L. Falsus creditor. 43. §. 5. ff. de Furtis. Ludovic. de Ponte Roman. Consil. 390. n. 1.* Sed potius illæ statim, ac occupatæ fuerint, inventorem Dominum agnoscunt; desinit enim derelinquens esse Dominus, adeoque tales Gemmæ naturam rerum, quæ nullius sunt, recipiunt. *§. penult. Inst. de R. D.*

39 Limitamus (2.) prædicta, furtum scilicet non committi asserentes, si absque dolo malo Gemmæ inventæ tollantur, veluti si tollens ex justa causa pro derelictis eas habuerit, vel si animo eas reddendi vero Domino sustulerit *per d. l. 43. §. sed si non fuit. 6. & seq. ff. de Furt.*

40 A furti quoque actione absolvimus eum, qui inventionis quidem præmia lucrandi, non vero retinendi animo Gemmas alienas sustulerit furtum enim non committitur, quamvis præmium non probe petatur, *per textum in d. l. 43. §. quid ergo. 9. ff. de Furtis. Henric. à Stabenow. Exerc. Just. Diss. 5. Th. 6. lit. B.* Hoc ipsum tamen, à Domino sponte datum, etiam in foro Conscientiæ juste retineri posse, putat *Johann. Valerius in differ. utriusque fori. in voc. Bona, differ. 6.*

41 Sed unde de inventoris animo constare possit; utrum lucrandi & retinendi? an vero Domino suo reddendi animo Gemmas alienas inventas sustulerit, quærere licebit? Distinguimus autem (1.) inter Gemmas rudes, prout à Natura produci solent, & Gemmas humana industria politas, illas hæcenus nullius esse, facilis præsumptionis est, imo facta olim earum acquisitio difficilis probationis futura esset, nisi forte locus, in quo inveniuntur, contrarium suadeat; Politas vero aurove inclusas Gemmas, etiamsi in agro inventæ fuerint, ab alio jam tum possessas fuisse, quis non crediderit? *Johann.*

42 *Bolognet. ad l. 1. n. 16. ff. de A. vel A. P.* Ut itaque nemo suum jactare, præsumitur, *l. cum de indebito 25. pr. ff. de probationib.* Ita & Inventorem, ad se non pertinentem, ad alium spectare, eundemque non derelinquendi animo rem Gemmamve illam abjecisse, præsumere regulariter debet.

43 Quapropter (2.) talis inventor sibi consulat, si juxta *Ulpiani* vulgarem alias, & moribus receptam cautelam se ab omni sinistra suspicione liberaverit; Solent, inquit, plerique etiam hoc facere, ut libellum proponant, continentem, se invenisse & redditurum ei qui desideraverit. *d. l. Falsus creditor. 43. §. proinde. 8. ff. de furtis. Eman. Soarez. Recept. Sentent. f. Comm. opin. lit. f. voce inventores, num. 185.*

44 Id quod Cautelæ loco civilia Jura commendant, juris Saxonici necessitas jubere videtur, ibi enim inventor, mediante denunciatione per

per personam publicam in foro facta, ita ut ad plurimum notitiam perveniat, profiteri palam tenetur, se tales res tenere. *Carp. P. 2. C. 3. Def. 15. n. 4.* Alibi (prout etiam in Patria) talis proclamatio ex suggestu publice fieri consuevit. *Vid. Gosw. ab Esbach, in Add. ad Carpzov. d. def. 15. n. 2.*

Sed quid, si proclamatione solemniter facta Dominus non compareat, rem Gemmasve suas repetiturus? Jure civili res, quæ pro derelicto habita non est, ab inventore regulariter usucapi nequit. *L. Nemo potest. 6. ff. pro derelicto.* Attamen cum publica denunciatione facta, vel libello publice ab inventore proposito, Dominus non compareat, adeoque rem suam negligere videatur, præscriptionem 30. annorum locum habere credimus, cum & post 30. annum furti actio non detur *per l. 1. §. 1. vers. nemo audeat. C. de annali Except. Et ibi Dn. Brunnem. n. 13.* Jure Saxonico vero si denunciatione publice facta Dominus intra tres quaterdenas res Gemmasve deperditas non repetat, expensasve, si quæ in illas factæ fuerint, res Gemmasve inventæ inventori acquiruntur; Imo si rei inventæ Dominus alienæ jurisdictioni subiectus fuerit, ipse duas saltem partes recipit, tertia penes inventorem remanente. *Carpz. P. 2. C. 3. Def. 15. n. 4. & 5.* In Regno Castellæ & Lusitanæ lege lata res inventas Regis fieri, si post factas debitas & ordinarias diligentias Dominus non appareat, refert *Job. Valer. in diff. fori utriusque in verbis Bona. diff. 5. n. 2. vers. advertendum.* Alii distinguere solent, an Inventor pauper, an dives sit? Illo casu rem inventam, Domino non repetente, ab inventore retineri posse putant; Divitem vero inventorem res Gemmasve inventas pauperibus distribuendas exhibere debere, suadent. *Wesenb. in Parat. ff. de Furt. n. 10. Eman. Soarez. Recept. sent. s. Comm. Opin. lit. I. verb. inventores. n. 186.* Attamen utroque casu rem inventam ab inventore retineri posse, tanquam à depositario, Domino deinceps apparenti rem inventam reddituro, defendit *Job. Valer. d. loc. n. 2. vers. in foro vero Conscientiæ.* Ubi & illud dubium decidit: An facta in pios usus vel pauperes rei inventæ, vel precii illius, distributione, distribuens Domino postea apparenti in foro Conscientiæ ad restitutionem teneatur.

Sed missis Gemmis, quæ olim jam dominio alicujus acquisitæ casu perduntur, redeamus necesse est ad illas, quas nullius esse, & proinde primo occupanti acquiri diximus, id quod secundum jura

- Naturalia & Civilia asserere licuit, cum quibus Conscientiæ Leges congruere, adeoque Gemmas inventas ab inventore in foro conscientiæ retineri, sibi que appropriari posse, probat *Job. Valer. in Differt. utriusque fori. Sub verbo. Acquisitio dominii. differentia. 3. num. 1.* Attamen hodie secundum Leges Regias & consuetudines plerarumque Provinciarum, quæ Gemmarum fertilitate se commendant, earundem lectio seu inventio Regalibus annumeratur. teste *Valer. d. l. n. 2. Regner. Sixtin. de Regal. lib. 2. c. 16. n. 31. Matth. Polenio de Regal. Concl. 165.*
- 53 *Petr. Heig. quest. illustr. lib. 1. quest. 13. n. 37.* Comparant enim hodie preciosorum lapidum & Gemmarum venas cum Metallifodinis Nobilioribus. *Heig. d. l. n. 37. Peregrin. de jur. fisci lib. IV. Tit. 2. n. 13. 14.* Prout itaque Metallifodinæ Regalibus regulariter accensentur, secundum *Andr. de Ifernina in Tit. quæ sint Regal. 2. Feud. 56. in verb. argentaria. Aegidium Bossium in Pract. Tit. de metallis. n. 2. 3. Zasium Resp. 16. n. 64. Matth. de Afflict. Decis. Neapolit. 311. n. 2. 13. & 14. Matth. Wesenbec. P. 4. Conf. 198. n. 20. Henric. à Rosenthal. de Feud. c. 5. concl. 88 seq. Renat. Choppinum. de*
- 54 *Doman. Franciæ lib. 1. Tit. 2. n. 6.* Nisi forte ex ignobilioribus Metallorum speciebus nonnullas, pro locorum consuetudine, excipi, adeoque Regalibus non adnumerari contigerit. *Vid. Wesemb. Volum. 2. Conf. 60. n. 30.* Quemadmodum, de fodina ferri, vom Eisen, Stein/ in Aula Sereniss. Elect. Sax. Anno 1577. nec non de Calce, vom Kalkstein/ à Wittenbergens. Anno 1585. dictitante Consuetudine Saxonica, pronunciatum refert *Andr. Rauchbahr. quest. Saxon. P. 1. quest. 22, n. 9. & 11.* Cum tamen Ferri Fodinæ Auri & Argenti fodinis comparantur in *Constitutione Carol. IV. Imper. de Regno Bohem. de Anno 1354. S. Als ist durch 3. circa fin. quæ exstat apud Goldast. in Reichs. Sägung. pag. 150. & seqq.* Adeoque consuetudines hac in re præprimis inspiciendæ sint. Ita Gemmarum quoque lectionem Regalibus, si non speciatim, sub numero tamen Metallifodinarum Nobiliorum hodie accensere licebit. *Nicolaus Myler. de Princip. & Statib. Imper. Cap. 69.*
- 55 *Sunt enim Magnatum delitiæ, ut dicit Heigius P. 1. quest. 13. n. 9.* Et maximum in rebus humanis, nedum cæteris Metallis, precium Gemmarum Princeps, Adamas, habet, ut secundum *Plin. lib. 37. c. 4.* eundem laudat *Cassianus in Catalog. Glor. Mund. P. 12. Confid. 91.* Quamvis autem plerique ex Dd. Regale Fodinarum Jus ad fodinas in locis, ad Principem spectantibus, repertas restringant, ita, ut harum reditus omnes Principi acquirantur. *Paul. Christinaus Vol. V. Decis. 67. n. 34.*

Ex illis vero Fodinis, quæ in locis privatis reperiantur, decima saltem pars illius, quod effoditur, & in lucidam formam per liquefactionem reducitur (ut declarat *Matth. de Afflict. Decis. Neapol. 321. n. 5.*) Principi debeatur; Adeoque decima saltem illa Regalium nomine venire dicatur, *Rosenthal de Feud. d. c. 5. Conc. 88. n. 7. Peregrin. de Jur. Fisc. Lib. IV. Tit. 2. n. 11. Andr. de Isernia in d. c. unic. quæ sint Regalia in voc. Argentaria. Zasius. d. Consil. 16. n. 67. & seqq. Matth. de Afflict. d. decis. 321. n. 4. & 5. Herm. Vultej. de Feud. lib. 1. c. 5. n. 7. vers. XVI. Argentaria. pag. 74.* Inspiciendæ tamen præprimis hac in re sunt receptæ locorum, in quibus fodinæ existunt, consuetudines *Paul. Christin. Vol. V. Dec. 67. n. 27. Job. Schönerus Disp. Feud. Lib. I. Disp. IV. th. 79.* Vel statuta & ordinationes de Fodinis promulgatæ, *Vid. Rosenthal. d. c. 5. concl. 90. n. 12. 13. 14.* Ita enim vi gallici Edicti, de Anno 1563. ad Regem decimam saltem Fossilium partem devolvi testatur *Choppin. de Domanio Franc. Lib. 1. Tit. 2. §. 6.* Legibus Hispaniæ venas Metallorum ubicunque inventas Regi tribui refert *Petr. Barbosa ad L. divorcio 8. (quam Gothofredus junxit L. 7.) §. si vir in Fundo ff. soluto matrim. n. 19.* De consuetudine Germaniæ absque Imperatoris, vel ejus, qui de Fodinis investitus est, consensu nemini, ne in suo quidem fundo, Metalla, præsertim Nobiliora, fodere licere, refert *Carpzov. P. 2. C. 5. Def. 1. n. 9. & 10. Dn. Brunneman. ad L. cuncti 3. C. de Metallar. & metall. n. 5. nec easdem sub utilitatibus Feudi contineri, asserit Struvius in Syntagm. feud. c. 6. §. 26. n. 6. Sed dissensit Ægidius. Boss. in Pract. de Metall. num. 11.* Quamvis tamen Gemmarum lectio non utique eodem cum Fodinis jure, quoad decimam fisco solvendam, judicari possit; Cum ratione expensarum inter fodinas & Gemmas legendas longe diversa sit proportio.

Cæterum nulli dubitamus, quin in hisce Princeps disponere, quicquid visum fuerit, adeoque omnes Fodinas, vel in suis vel in privatis fundis inventas sibi tribuere possit. *Paul. Christin. Vol. 5. Dec. 67. n. 11.* Tum quia supremus territorii Dominus est, cui libera in eodem dispositio competit, dummodo juri naturali non repugnet; Eoque fundamento nititur Edicti gallici modo allegati tenor sc. *Quod jus decime pertineat ad Regem jure superioritatis (de la souveraineté) in omnes mineras aliasve substantias terrestres; Choppin. d. L. 1. Tit. 2. num. 6.* Tum quia in hisce non de damno subditorum vitando, sed de lucro novo captando agitur, quod certe Princeps sibi citra subdito-

- rump ræjudicium applicare non prohibetur; nec tale aurum: *adulterinum aurum* dici meretur, cum cum subjectorum lacrymis haud colligatur; juxta *Dominicum Aramaeum ad A. B. Cap. 9. Discursu. 5. th. 5.* Nec reponi poterit, quod juris Naturalis permissio per Principem
- 70 tolli nequeat; permissionem enim juris naturalis dispositioni Principis nos subjicimus. *Hugo Grot. de J. B. & P. L. 2. Cap. 2. § 5.* Commodumque Reipublicæ vel Principis sæpius ex licito facit illicitum. *Hugo Grot. de J. B. & P. Lib. 3. Cap. 4. §. 15.* Quamvis vicissim ea, quæ jure naturæ prohibita sunt, non utique à Principe permitti possint. *Sebastian. Medices in Tr. de Venat. quest. 5. n. 12. Grot. d. Lib. 2. cap. 2. §. 5.*
- 71 Præcipue tamen illa, si superficies fundi, in quo Gemmæ vel metalla inveniuntur, sublatis iis illæsa maneat, obtinere, si vero læsa fuerit, Domino fundi damni illati vel inferendi ratione ut satis fiat, æquissimum esse, putamus. *Sixt. de Regal. Lib. 2. Tit. 16. n. 77.* Quo facto vel præsupposito, & illud consequens existimamus, licere Principi fodinas, in privato fundo inventas, tertio concedere, etiamsi Domino Decima non solvatur, quæ alioquin Domino fundi ex Metallis debetur ex *L. cuncti. 3. C. de Metall. & Metallar. Lib. 11. Paul de Castro in L. divorcio. §. si vir. ff. solut. matrim. num. 4. Peregrin. de Jur. fisci Lib. 4. Tit. 2. num. 14.*
- 73 Hinc licet littora maris naturali jure omnibus communia intelligantur, adeoque lapilli, Gemmæ & cætera, in eo inventa, ex eodem jure Inventori acquirantur; §. 1. §. 18. *J. de R. D. Baptista Aymus in Tr. de Alluvionis jure Cap. 2. n. 10.* Non injusta tamen est Sereniss. ac Potentiss. Dn. Elect. Brandenburg. prohibitio de Succino (*quod tamen Gemmis non accensemus*) in littoribus Borussia non legendo, nisi ab iis, quibus lectionem illius locatam esse refert *Chapuzeau in Histor. Gemm. c. 5.*
- 74 Nec injustitiæ quicquam continet illa Saxonici Juris dispositio, qua omnes terræ thesauri (*minus proprie ita dicti*) quos aratrum sulcando non attingit, Regalibus & Fisco attribuuntur, daß alle Schätze/ so unter der Erden begraben/ tieffer dann ein Pflug gehet/ der Königlichem Gewalt/ und also denen Regalibus zugeeignet seyn sollen/ wodurch dann nicht die Thesauri absconditi, sondern Bergwercke ver-
- 75 standen werden; secundum *Const. Elect. 53. P. 2.* Sic in Persia quoque Turcoïdes in *Rupi*, dicta *Veteri*, effodere non licere, præterquam pro Rege Persiæ, refertur in *Actis Philosophicis Anglicanis. n. 23. Relat. 8. p. 41.*
- 76 Pariter in Insula Orientali Borneo Adamantes, qui in fluvio *Saccadan* pul-

pulcherrimi leguntur, sibi Regina omnes vendicat; Agnoscunt enim Insulæ hujus Incolæ Muliebre Imperium propterea, quod in liberis à Regina imperante procreatis dubium illis nullum sit, quin ex Regio sanguine descendant; Id quod in iis, qui Masculis Regnantibus gignerentur, non æque indubium ipsis esset, referente *Chapuzeau, in Hist. Gemm. c. 1.* Ubi quoque Principem in *Nage*, in Regno Bengalæ, eos, qui Adamantes sectantur, male tractare; In *Coulour* vero cuivis eos quærendi Licentiam esse, unico saltem nummo, qui *Pagod* ipsis dicitur, Regi pro integro, quo quærere placuerit, tempore soluto; Et vicissim Rubinos è Regno *Pegu* non ante exportari, quam eos Rex, pulcherrimos semper retinens, viderit, licere, testatur idem *Chapuzeau d. c. 1. 2.*

Concesso itaque, lectionem Gemmarum à Principe in omni Territorii sui parte prohiberi posse; Quærere licebit: qua pœna Princeps prohibitionis suæ transgressores afficere possit? & quamvis Capitis pœnam, in eosdem dictatam, defendere possimus *L. 5. in fin. C. de Malef. L. un. v. sane si. C. Null. lic. in fren.* Non quidem, quod aliquam Gemmarum cum vita humana proportionem statuamus, sed quod contemptum Superioris ejusque Mandatorum coërcitioni capitali respondere posse putemus; *Sebast. Medices in Tr. de Venat. quest. 5. n. 7. in fin.* Ut enim Principis Mandata, dummodo honestati non fuerint contraria, subditis necessitatem obediendi, etiam in foro Conscientiæ, imponunt, per ea, quæ monentur in *Epist. Pauli ad Colossens. c. 3. vers. 22. 23. & 1. Petr. c. 2. vers. 18. & seqq. Dominicus Soto de Just. & Jur. Lib. 1. quest. 6. art. 4.* Ita sapientissimi Salomonis de Simejo, cum contra Regis prohibitionem urbem egressus fuisset, sumtum supplicium (*III. Reg. c. 2. v. 36. 37. 38. & 46.*) Nec in conscientiæ nec in Seculari Foro sinistram censuram meretur. Præcipue cum is, qui contra prohibita nititur, in pœnam, etiam si durior esset, per consequentiam quasi consentire videatur. *arg. L. Imperatores. 34. vers. omis. ff. de jure fisci. Hug. Grot. de J. B. & P. Lib. 2. Cap. 20. §. 2. vers. Atque hac in re.* Attamen, cum in præsentī casu permissio juris naturalis ad occupanda ea, quæ naturaliter nullius sunt, contra prohibitionem superioris quasi invitet, facit *arg. L. 2. in fin. C. de indict. Viduit. & L. Jul. Misc. tollenda. Vid. Job. Valer. in Different. utriusque fori in verbis acquisitio Domini. Diff. 3. n. 1.* Et cum Reipublicæ satius sit, minui potius Gemmarum, quam personarum numerum *arg. L. 1. ff. Solut. matrim. L.*

- cum ratio. 7. §. Si plures ibi cum ampliari Imperium hominum adjectione, potius, quam pecuniarum copia malim. ff. de bon. damnator. Mitiori omnino coërcitioni Principalium prohibitionum de non legendis Gemmis transgressores subjiciendos esse monemus. Melius enim est, ut principes de misericordia, quam de rigore reprehendantur, pœnæque potius molliendæ, quam exasperandæ sunt arg. L. penult. ff. de pœn. Gothofred. à Bavo in Tr. Reatum quest. 19. n. 43. 44. Imo Forenses, five alterius fori subditos, licet regulariter per delicta jurisdictioni alterius territorii se subjiciant Job. Baptista Zilettus Consil. Crim. Var. Tom. 2. Cons. 59. n. 21. Card. Tuschus Pract. Concl. Vol. 4. Lit. F. Concl. 440. n. 1. Hoc tamen casu à pœna, in legentes Gemmas statuta, propter ignorantiam prohibitionis, quæ nec generalis omnium locorum nec in jure Naturæ fundata est, absolvendos; vel pœnam saltem temperandam esse, putamus; Nisi tamen per tempus aliquod in illo loco versati fuerint. secund. Dominum Mevium in Comm. ad J. Lubec. Quest. Prelimin. 4. num. 11. Barth. Bertazzol. Decisio. Consult. Crim. Lib. 1. Cons. 141. n. 1. & 2. Johann. Baptista Costa de fact. scient. & ignor. Centur. 2. dist. 98. n. 1. & 2. Prout & Forenses sæpius propter ignorantiam statutorum à pœna absolutos fuisse, testatur Paul Christinaus Decis. Belgic. Vol. 2. Dec. 87. n. 12.

Tantum de Jure circa Gemmarum Inventionem;
Sit itaque

CAPUT III.

De

Gemmis poliendis, insculpendis,
excavandis, perforandis, & in-
cludendis.

SUMMARIA.

Gemma alia natura polita alia non.	Sculptores Gemm. qui sint? 3
Politores Gemmarum qui dicantur? 2	Diatretarii qui sint? 4
	Inclusio in aurum per quos fiat? 5

Qua-

Qualis contractus intercedat inter Gemmæ Dominum, & dictas personas, & quæ actio hinc inde descendat? 6. seqq.

An locatio & conductio sit, si Artifices ad locandas operas compellantur? 9. seqq.

An Meretrix in lupanari existens ad Fenerem compelli possit? 15. seqq.

An pactum Artificum: ne alter polituram ab altero inchoatam perficiat, sustineri possit? 19.

Quid Gemmæ Domino ab Artificibus præstandum sit? 20. seqq.

De dolo Artifices Gemm. etiam citra pactum tenentur, 21.

An expressio clausulæ doli aliquid operetur? 22.

Artifex, Domino viliores Gemmas pro melioribus dolose restituens, quatenus teneatur. 23. seqq.

Regulariter in locato levissima culpa non præstat. 25. seqq.

Sed quid in Gemm. politura, sculptura, &c. 27. seqq.

Cautela pro Gemmæ Domino. 33. seqq.

Levissima culpa, quando non præstetur ab artifice Gemm. 35. seqq.

Quenam circa polituram, sculpturam, perforationem &c. Gemmarum, IMPERITIÆ & CULPÆ nomine veniant. 37. seqq.

Gemmarum Artifices non tenentur Gemma vitio materiæ fracta. 50.

Quid si id, quod singulare est in aliqua Gemmarum specie, artifex ignoret, & sic Gemmam frangat? 51.

Exemplum.

Quatenus Gemma Dominus ratione damni dati indemnus servetur? 54. seqq.

Utrum Gemmæ Dominus culpam levissimam an vero Artifex vitium materiæ probare teneatur? 55. seqq.

Qua ratione Artifex se à culpa liberare possit? 63.

Quæ actio instituenda, & quæ duabus concurrentibus eligenda? 64. seqq.

An damnum Gemmis datum per iuramentum in litem æstimari debeat? 73. seqq.

An ex duabus Gemmis insignibus alteram frangens in id teneatur, quanti deprecata est illa, quæ super est? 77. seqq.

Quid si Artificis facultates damno resarciendo non sufficiant? 80.

Utrum propter Gemmam fractam pena corporalis locum habeat? 81.

De pactis inter Gemmæ Dominum & Artifices in specie conventis. 82. seqq.

An conveniri possit, ut Artifices ad quemvis casum, etiam insolitum, & incogitatum, teneantur? 83. 84.

Quando æstimatio Gemmæ periculum transferat? 85. seqq.

An Artifices per pacta se ab omni periculo liberare possint? 87.

An talibus pactis dolus remissus censeatur? 88.

An lata culpa. 89. seqq.

Obligatio Domini Gemmæ in quo consistat? 93.

D

An

An Artifices gaudeant jure retentionis, ratione mercedis? 94

Locati Actione quid consequi possint Artifices? 95

Si plures Gemmae poliendae datae, an nonnullis imperfectis merces aliqua peti possit? 96

Quando actione praescriptis verbis merces petenda; 97

Instrumenta Artifices sibi ipsis comparare & rupta reficere debent; 98

An artifices teneantur in arte sua alios erudire? Remissive. 99

Quomodo artificibus pueros informandos castigare liceat? Remissive 100

1 **Q**uamvis Natura Gemmas nonnunquam adeo politas exhibeat, ut, quid addi illarum splendori possit, vix Artificum industria sciat; Attamen cum eadem Natura non semper humano voto ita exacte respondere satagat; Imo cum diversas Gemmarum species nulla politura instructas producat; Necessse fuit, ut proximo post Inventionem loco, de Gemmis poliendis, insculpendis, excavandis, perforandis, & auro, argentove includendis ageremus.

2 *Politores* itaque non dicimus, qui agros excolant, & poliant, secundum *Anton. Augustin. Lib. IV. Emendat. c. 9. p. 299.* nec, qui vestimenta curent, & poliant, hi enim Fullones dicuntur. §. 1. *J. de Loc. & cond. L. 25. §. vel ff. eod.* Sed qui, mediante Rota laevigatoria, Gemmas aptant, laevigatasque splendori vel restitunt, vel eundem inducunt, qui nobis dicuntur *Stein, Schneider*

3 *Sculptores* dicimus, ad exemplum fere sculptorum ligni, de quibus in *L. 1. vers. Architecti C. de Excusation. Artific. Lib. 10.* Scilicet, qui vel Insignia vel Nomina, eaque vel literis simplicibus, vel multis illigata flexuris, (qualia refert *Tiraquel. de Nobil. c. 2. n. 27.*) vel Emblemata, vel Figuras certas, tum excavatis, tum elevatis Gemmis, mediantibus subtilioribus Instrumentis, veloci motu rotatis, & pulvere plerumque Adamantino Petroleoque inunctis, inducunt; Quos vulgo appellare solemus *Pitschier, Schneider.* Meminit nonnullorum sculptorum Celebriorum *Plinius Histor. lib. 37. c.*

4 *Excavatio & Perforatio* Gemmarum ab illis fit, qui *Diatretarii* appellantur in *d. L. 1. C. de Excusat. artific.* Et Diatretum dicitur species Calicis ex lapide aliquo nobiliori Gemmave constantis, *L. Si Servus 27. §. Si calicem. 29. & ibi Gothofr. in verbo. diatretum ff. ad L. Aquil.* quale etiam describitur à *Cic. Orat. 9. Sive in verrem Lib. 4.* Erat, inquit, Vas Vinarium ex una Gemma prægrandi, trulla excavata cum manu-

nubrio aureo. Hæc excavatio & perforatio pariter, ac de sculpendo dictum, per instrumenta, veloci motu rotata, expeditur, unde & *diatretarii* dicti; *διατρετες* enim torno laborare significat, *Andr. Alciat. ad d. L. 1. C. de Excus. Artif. Oper. T. 2.*

Inclusio vero Gemmarum tum in aurum, tum argentum ab Aurifabris, qui & Aurifices appellantur *in d. L. 1. C. de excus. Artif.* expediti solet; Quamvis Politores & Sculptores id sæpenumero quoque simul perficere valeant & soleant,

Contractum, qui inter Gemmæ Dominum & modo dictas personas intercedit, ad Locationem & Conductionem referimus, si inter ipsos statim de mercede certa conveniat §. 1. *J. de Loc. & cond. §. 1. J. de empt. & vend.* vel si merces ex præteriti temporis consuetudine certa sit, per *L. 18. ubi Dn. Brunnemann. n. 4. C. de loc. & cond. Hilliger in Donel. Enucl. Lib. 13. c. 6. Lit. L. Benevenutus Straccha Tr. de Navib. P. 3. n. 9. 10. Paul. de Castro ad L. 1. num. 2. ff. Loc. cond. Emanuel. Soarez. in Thes. Recept. sent. Lit. C. in verb. conductio. n. 191. & 203.* Adeoque Gemmarum domino adversus dictos Artifices conducti, hisce vero locati actionem ex hoc Contractu tribuimus *L. item queritur 13. §. si Gemma 5. junct. L. 15. princ. ff. locat. Conduct. pr. vers. & competit. J. de loc. & cond.* E contrario igitur, si nec certum pretium ab ipsis statim Contrahentibus, vel per relationem ad tertii personam statutum sit, nec de eodem ex Consuetudine, & sic tacita quasi conventionem, liqueat, ut contractus innominatus producit, ita nec Locati vel conducti, sed in factum, i. e. præscriptis verbis, actio accommodanda erit *juxta §. 1. J. de Loc. & Cond. L. Si tibi 22. ff. de præscriptis verbis, Anton. Gomez Variar. Resolut. Tom. 2. c. 3. n. 4.*

Sed utrum Locationis & conductionis Contractus sit, si Artifices Gemmarii per Mandata Magistratus de locandis Gemmarum domino pro justo precio operis compellantur? In dubium vocari videtur, quia in Locatione & Conductione, nec non omni Contractu, Consensus de substantia est. *Mozzius de Contr. Loc. Rubr. de substantialibus. n. 1. Vincent Carocius in Tr. de Loc. & Cond. P. 1. Tit. de substantia Locat. n. 1. p. 5.* Consensus autem proprie dici nequit, qui à coacto proficiscitur. *arg. L. Si privatus, 17. pr. & §. 1. ff. qui & à quib. manumissi. L. Novissime, 7. §. 1. ibi. quid si compulsus ff. quod falso tutor. Authore.* Attamen ut is coactus proprie non dicitur, cui vis nulla, nec metus inconstantem virum cadens infertur, *arg. L. 6. ff. quod met. causa.* Ma-

- gistratus autem jure suo legitime utens vim nullam infert, *L. continet.*
- 12 3. §. 1. ff. *quod met. caus.* Ita consensus Artificum Gemmariorum, nec Civiliratione coactus, nec propterea jussus Magistratus Locationis Contractum alterasse dici poterit; Professio enim Artificii ad locandas operas ex generali quasi consensu ipsum obligare videtur. *Arg. L. 1. pr. ff. de administratione & periculo tut.* Inprimis vero hæc obtinere putamus (1.) si Gemmarii Artifices privilegium impetraverint, ne præter ipsos alii Artificium illo in loco, quo commorantur, exercent; (quale privilegium citra Monopolii vitium ad accersendos in Rempubl. Artifices, quorum manuaris ars ibi hætenus exercita non fuit, æquo precio definito, concedi posse testatur *Dn. Mev. P. 3. Decis. 70.* Eo enim ipso munus ipsorum publicum existit, eosque coercitioni Magistratus subjicit. *Magnif. Dn. Mevius P. 2. Dec. 156. Conf. Ludov. Lopez. in Tr. de Contractibus. Lib. 2. c. 25 in princ.* Imo non desunt, qui Meretricem in lupanari existentem ad Venerem compelli posse putent. *Decius in L. Invitus n. 9. ff. de R. J. Vid. Paris de Putco. in Tr. de Syndicat. §. adulterum n. 3. pag. 148.* Nec illum, qui meretricem, etiam matrimonii vinculis alii constrictam, vi subagitaverit ac permoluerit, nullas omnino pœnas dare, de Communi Opinione testatur *Eman. Soarez. Recept. sent. Lit. M. verbis Meretricis raptor. n. 137.* Sed illis recte contradicit *Alciat. ad L. Rogasti 11. ff. si certum pet. n. 14.* Licet enim ipse Pontifex Lupanaria permitteret, eo tamen non est procedendum, ut quæquam ad male turpiterque agendum cogatur; *Hippolibt. Bonacossa Tr. de Servis & fam. quest. 64. n. 2.* Ea enim quæ pietatem, honestatem, & verecundiam lædunt, nec facere nos posse credendum est. *L. filius 15. ff. de cond. Inst. adeoque ad ea, quæ civili ratione impossibilia sunt, nemo obligari vel cogi potest L. 13. L. impossibilium. 185. ff. de R. J. Nec*
- 18 obstat, quod palam se Meretricem profiteatur; Nam licet pacto se ad prostituendum obligasset, turpium tamen nulla est obligatio. *L. generaliter. 26. ff. de V. O. Etiam si jurata sit, c. non est Obligatorium. 58. de R. J. in 6. c. 18. c. 21. X. de jurejur.* (2.) Si Artifices inter se pacti fuerint, ne alter Gemmæ polituram, ab altero inchoatam perficiat, quod Monopolii damna naturam sapit. *L. unic. C. de Monopoliis,* adeoque hoc pacto obligatis, polituramque ab altero inchoatam perficere recusantibus conniveri non debet; Ne ipse aliquando judex pœna se obnoxium faciat *secund. Ordin. Polit. de Anno 1577. Tit. 15. §. 5. Et in sol. Henr. Gall. Conf. Daniel, Möller, Semestr. Lib. 2. c. 15.*

Circa ea, quæ Gemmæ Domino à Gemmariis Artificibus præ-
 standæ sunt, distinguimus; An præter conventionem de mercede,
 & poliendis, insculpendis, excavandis, perforandis, vel includendis,
 juxta formam præscriptam, Gemmis specialia quædam pacta adje-
 cta, vel non sint adjecta: Si pacta adjecta non sint ea Artifices Gem-
 marii præstare tenentur, quæ de Natura Contractus veniunt; Hinc
 (1) de Dolo, etiam si doli clausula adjecta non fuerit, tenentur. *L. In*
judicio 28. C. de loc. & cond. L. Contractus, 23. ff. de R. J. Blanasco ad § rei
persequendæ, vers. earum Rubr. de Act. Loc. secund. cap. 7. de Action. Petr.
Nic. Mozzius de Contr. loc. & conduct. Tit. de Naturalibus loc. n. 8. Doli
 enim clausula in b. f. Contractibus, quibus locatio accensetur, §.
Actionum autem 28. §. de Act. semper subintelligitur, adeoque superfa-
 cuo saltem exprimitur *Celsus Bargal. de dol. lib. 3. cap. 5. num. 20. & 21.*
 Quamvis tamen, si ea ipsa expressa sit, actio ex stipulatu conducto-
 ri competat per *L. 4. §. 16. ff. de dol. mal. & met. Except. Anton. Faber in*
rational. ad L. ita demum 31. vers. sed si quidem compromisso ff. de Recept. qui
arbit. Colleg. Argent. Lib. IV. Tit. 3. th. 71. Si itaque Gemmarii Artifices
 domino Gemmas ipsius veras non restituant, sed alias viliores pro
 melioribus dolo malo supponant, non conducti solum judicio per
L. in judicio. 28. C. de loc. & cond. Sed & doli & stellionatus actione,
arg. L. 1. §. 2. in fin. ff. de pign. Act. l. 3. §. 1. ff. Stellionat. Imo furti quo-
 que conveniri eosdem posse, non dubitamus; Cum adversus frau-
 dulentam alterius pro altero suppositionem furti quoque actio pro-
 dita sit. *L. cum as pignori, 20 pr. l. si is qui rem. 66. §. Si tu Titium. 4. l. si*
quis uxori. 52. §. 21. ff. de Furt. Attamen si Artifices Gemmarii diverso-
 rum forte Dominorum Gemmas citra dolum permutaverint, & alteri
 alterius ex errore dederint, non de dolo, nec furti, sed ex Locato
 actionem dari apparet ex *L. item queritur. 23. §. si fullo. 6. ff. Loc. cond.*

Ex ipsa II Contractus Natura non de Lata solum sed & Levi
 culpa Artifices Gemmarii Domino Gemmæ tenentur. *Mozzius de Contr.*
Locat. Tit. de Naturalib. n. 8. Card. Tusch Concl. Pract. Vol. 2. Lit. C. concl.
606. n. 1. Dn. Brunnem. ad L. in judicio 28. n. 2. C. de loc. & cond. Levissi-
 mam vero culpam regulariter in locatione & conductione non præ-
 stari generali fere suffragio asseritur. *Ludov. de Gozadiniis Cons. 63. n. 16.*
Gomez Var. Resol. Tom. 2. c. 2. n. 21. Card. Tuschus cit. Concl. 606. num 5.

- Carpzov. P. 2. C. 26. Def. 19. n. 1. Cassp. Manz ad §. Conductor. §. n. 19. 23.*
- 27 *J. de loc. & conduct.* In Gemmarum tamen politura, Sculptura, &c. quæ omnia valde fabre facienda ut exactissima semper diligentia requiritur; Ita certe quævis negligentia, vel imperitia, seu levissima culpa, ab eo, qui polituram suscipit, præstanda venit, *pro ut in terminis dextro sensit, Ludov. Lopez. Tr. de Contr. P. 2. c. 28. §. qui columnam. ff. Locat. conduct. Card. Tuschus d. Vol. 2. Lit. C. Concl. 1092. n. 23. ff. de R. J. Reg. 3. Cassp. Caballinus de eo, quod interest, n. 182. vers. Et est ratio.* Eo enim ipso, quod ad operas circa res preciosas, & ex levissima culpa fragibiles se obligat, ad exactissimam simul diligentiam, qualem ejusmodi Artifices quovis tempore adhibere tenentur, se obligasse censetur. *Alciat. ad L. magna. 226. num. 14. ff. V. S. Cassp. Caballin. de eo quod interest. 182. & 183. Anton. Delrio ad l. contractus 23. de R. J. c. 11. in verbis locatum. in analog. Interpret. pag. 203.* Imo generalis Artificii professio omnem imperitiam excludit, *l. si quis domum 9. §. celsus. 5. ff. locat. & negligentia in arte sua commissa nemini patrocinari debet. Celsus Bargal. de dolo lib. 3. c. 3. n. 100.* quo facit (1) quod nihil præter materiæ Gemmæ vitium Artifices Gemmarios, fracta Gemma, excusare dicatur *in l. item queritur. 13. §. si Gemma. 5. ff. locat.* Nec non (2) quod Gemmarii Artifices propter imperitiam ex L. Aquilia conveniri possint, per *l. 27. §. 29. ad l. Aquil.* Ubi levissima quoque culpa præstanda. *l. 44. pr. ff. ad l. Aquil.* Quamvis itaque Artifices, operas suas locando ipso Contractu, qui exactissimam diligentiam requirit, se peritos asserere, & ad levissimam culpam obligare censeantur. *Paul de Castro ad d. l. si merces. 28. §. qui columnam & ad l. opus 39. n. 4. ff. loc. cond. Cassp. Caball. d. Tr. n. 182. vers. unde sufficit.*
- 34 Cautius tamen ex abundanti mercari student Gemmarum Domini, qui faciles ad laudandam peritiam Artifices, vel interrogando, vel quovis alio modo ad asserendam peritiam inducunt. *Dasß sie es so gut / als kein ander machen können und wollen.* Ut hac vel simili assertione omne dubium, si quod esset, tollant, omnemque de levissima culpa exceptionem removeant. *Vincent. Carozius de loc. & Cond. P. 2. Tit. de dolo & culpa n. 2. 3. pag. 156. Dn. Brunneman. ad l. in judicio. 28. n. 5. C. locat. cond.*
- 35 Limitamus tamen prædicta, ea solum in iis articulis, quæ ipsum Artificium concernunt, procedere declarantes, *juxta Caballin. in d. Tr. de eo, quod interest. n. 183.* Adeoque de iis, quæ extra polituram, sculptu-

pturam, &c. obvenire possunt, veluti circa custodiam, culpam non nisi levem præstandam esse statuimus *cum Paulo de Castro ad d. l. opus, quod 39. num. 4. ff. locati Cond. & B. Dn. Mevius ad J. Lub. lib. 3. Tit. 8. art. XVI. n. 7.* Hinc si Gemma Artifici furto ablata fuerit, ipsum non de 36 levissima, sed de levi tantum culpa teneri conveniens est, quoniam non in specie pro custodia, sed pro arte mercedem accipit *arg. L. nauta & caupo. 5. pr. ff. Naut. caup. stabul. Heët. Felicius de societate c. 21. n. 12. in fin.*

Cæterum, quæ circa polituram, sculpturam, excavationem, per- 37 forationem, & inclusionem IMPERITIÆ CULPÆVE nomine veniant? speciatim quidem omnia recenseri nequeunt, cum minimæ quævis circumstantiæ imperitiæ arguendæ sufficere possint; Attamen, cum Gemmæ fractæ causam vel Artificis imperitiæ, vel materiæ vitio tribuat *Ulpianus in l. item quaritur. 13. §. si Gemma. 5. ff. loc. Cond. & in l. si Servus 27. §. si calicem 29. ff. ad leg. Aquil.* Pro declaratione illa- 38 rum legum IMPERITIÆ adnumeramus i. Si Artifices vel temporis vel materiæ, pro lævigandis Gemmis in Rota lævigatoria necessariæ lucrum facturi extrema Gemmarum rudiora ferreo instrumento tollere velint, eoque ipso Gemmas imprudentius frangant, talis enim 39 procedendi modus ut minus tutus, & non usque adeo frequentandus est, Ita certè frangentes ad damni dati restitutionem obligat. Nihil enim repente fit summum, *juxta Augustin. in c. charitas. 14 §. Hæc que de charitate. Dist. 2 de Pœnit. caus. 33. quest. 2.* Nec conqueri de se 40 potest, qui via Regia relicta, in insolita, minusque tuta damnum passus fuit. *Job. Schneidew. ad §. his igitur 2. n. 2. J. de J. & J. Gail. 2. Obs. 64. Mynsing. cent. 5. obs. 70. n. 4.* Imo insolita culpam, *Heët. Felic. de Societ. c. 21. n. 87.* & nonnunquam fraudem arguunt. *Aymon. Gravet. lib. 2. Conf. 321. n. 3. & lib. 1. Conf. 100. n. 5. Francisc. Vivius. Decis Neapol. 190. n. 1. Nicol. Everb. loc. leg. 104. ab usitato & solito. n. 6.* Prout è contrario is in culpa non est, qui id, quod fieri solitum est, facit, *arg. l. pignus. 9. C. de Pign. Act. Mascard. de Probat. Vol. 2. Concl. 815. n. 41.*

Pariter II. culpam committit, qui instrumento ferreo fissorio 41 Gemmas non solum in transversum (ut ita dicere liceat) *Grani*, sive contextum fissilis, sed cum *Grano* in duas partes æquales fissurus eas in plures particulas, usui & voto Domini Gemmarum non respondent, frangat. Quamvis enim hoc non nulli felici successu tentent, *teste Dn. Boyle in Tr. de Orig. Gemm. Part. 1. in fundament. 3. pag. 8.*
Atta-

- Attamen, cum successus non usque adeo certus sit, quin sæpius fallat; Ita alio medio tutiori non deficiente (cum sc. Serra cuprea quæ pulvere Smiridis, vel etiam Adamantino & oleo inungitur, scissio sine periculo fieri possit) periculum quoque illius erit, qui tempori & sumptibus necessariis parcens, media minus ruta elegit *arg. L. quod quis ex culpa. 203. de R. J. Illi enim culpa abesse non potest, nisi omnia facta fuerint, quæ diligentissimus quisque factururus fuisset. L. si merces 25. §. qui columnam 7. ff. locati.* Ita nec damnum, quod diligens Artifex præcavere potuisset, in Gemmæ Dominum redundare, *arg. L. item queritur. 13. §. 6. ff. locati L. non debet. 74. ff. de R. J.* Nec negligentia in arte sua commissa Artifici patrocinium præstare debet. *Celsus Bargal de dolo lib. 3. c. 3. n. 100.*
- 44 Quamvis Gemmæ III. imprimis minores, mediante Cœmento piceo, Capulis ligneis ad Candelam affigi necessum habeant; Prudentis tamen Artificis est, cavere (1.) ne Gemma candefiat, (2.) ne calefacta velocius nimis refrigeretur, (3.) ne calefacta aquæ immitatur, (4.) ne à Cœmento imprudentius purgetur; His enim non observatis, Gemmæ nonnullæ vel friabiles evadunt, vel perspicui splendoris & coloris nonnihil amittunt. *Vid. Dn Robert. Boyle in d. Tr. de Origin. Gemm. P. 1. fund. 4. circumstant. 1. p. 8. & sq.* Adeoque si vel fragantur, vel corrumpantur, artificem ad damni restitutionem obligant. *L. item queritur. 13. §. si Gemma 5. ff. loc. cond.*
- 45 Ut IV. Prudentis Artificis est, Cœmento bene præparato cavere, ne Gemma à Capulis profiliat; Ita ipse perdendæ illius Gemmæ periculum sustinet, perdita enim culpa Artificis Gemma ad restitutionem eundem obligat. *L. si merces 25. §. fin. L. 60. §. 2. ff. locat. cond.* Debuit enim Artifex ab ea re cavere, quæ poterat damnum vel interitum rei poliendæ inferre *arg. L. item queritur. 13. Si fullo. 6. ff. Loc. cond.*
- 46 V. Artificis culpæ & imperitiæ adnumeramus, si magnitudinî Gemmæ, ultra necessitatem, lævigando, poliendove quicquam detraxerit, vel si, quando dextre polita, eminentius ex auro elevari potuisset, ita polita fuerit, ut depressius auro includenda sit; Gemmarum enim precium tum ex magnitudine, tum ex elevatione ex auro æstimatur, in quantum itaque utroque casu Gemmæ pretium imminutum fuerit, in tantum damni ex imperitia dati ratione Artifex obligatus erit. *arg. d. L. Si quis domum. 9. §. Celsus 5. ff. Locat. cond.* Ut enim

enim culpa absit, omnia, quæ diligentissimus quisque observaturus fuisset, observata fuisse necesse est, *L. si merces. 25. §. qui columnam. 7. ff. Loc. cond.*

VI. Imperitiæ & culpæ annumeramus, si Gemmarii Artifices 46
formæ sibi præscriptæ non satisfecerint; Forma enim in omni actu tenaciter servanda, *Card. Tuschus. Pract. Concl. Vol. 3. Lit. F. Concl. 416. n. 1.* & formæ majus, quam materiæ peccatum esse, probat *Marcus de Mantua singulari 608.* Forma enim mutata, prope substantia interempta censetur. *L. Julianus. 9. §. Sed si quis. 3. ff. ad exhibendum.* Quapropter si forma præscripta observata non fuerit, dubium nullum est, quin cum eo, qui vitiosum opus fecit, ex Locato agi possit. *per L. ea Lege. 51. §. 1. ff. locat. cond.*

VII. Includentes Gemmas in aurum, si imprudentius eas fre- 47
gerint, Imperitiæ Rei dicuntur, in *L. item queritur. 13. §. si Gemma. 5. ff. locat.* Idemque dicendum erit, si, dum minus caute ex auro Gemmæ excluduntur, læsæ fuerint. arg. *L. Si merces. 25. §. qui columnam. 7. ff. loc. Cond.*

VIII. Et illud Culpæ Artificis adscribimus, quod imperitia cul- 48
pave, etiam levissima, eorum, quibus utitur, in Gemmam imprudentius committitur. arg. *l. cum in plures. 60. §. 7. ff. loc. cond. Ludov. Lopez. de Contract. lib. 2. c. 28. circa fin.* Mala enim istius modi hominum electio eligentem in culpam constituit. *Ludov. de Gozad. in Cons. 63. n. 14. Hippolithus Bonacossa. Tr. De Serv. & Fam. quest. 148. & quest. 186.* Quodque per alium quis facit, ipse fecisse existimatur. *c. qui facit. 72. de R. J. in 6to.* Et ex qua persona quis lucrum capit, ejus factum præstare debet, *L. ex qua persona. 149. ff. de R. J.*

E contrario ab omni culpa immunes sunt Artifices Gemmarii, 49
si Gemma materiæ vitio rupta fuerit. *l. item queritur 13. §. si Gemma 5. & l. fin. ff. locat. cond.* veluti si Rimas habeat vitiosas. *l. Si Servus. 27. §. si calicem 29. ff. ad L. Aquil.* vel si forte de natura Gemmæ sit, ut non 50
nisi certo pulvere lævigari possit; quemadmodum de Adamantibus *Gazerpoliensibus* in Regno Golconda refert *Chapuzeau in histor. Gemmar. cap. 1.* Scil. quod iidem, non nisi mediante pulvere ejusdem fodinæ lævigari possint, alienoque pulvere lævigatæ illico rumpantur; Prout & Lusitano cuidam insignem illius Fodinæ Adamantem, 51
quem rudem saltim pro XII. millibus Imperial. vendere recusaverat, in Politura Venetiis in XX, circiter frustula ruptum narrat; Ut
enim

- enim is culpa carere videtur, qui id, quod fieri solitum est, facit, arg. l. pignus. 9. c. de pign. Act. Mascard. de Prob. Vol. 2. Concl. 815. Hæctor. Felicius de Societ. c. 22. n. 2. Barthol. Bertazzolius Consil. Crim. 334. n. 15. 16. Cum istud faciens existimare non potuerit, damnum inde orturum esse, arg. l. argentum. 20. ff. Commod. Dn. Mevius P. 1. Decis. 221. n. 6. Ita
- 52 certe is, qui id, quod Natura in una aliqua specie singulare esse voluit, ignorat, imperitiæ vel culpæ arguendus non est Natura enim plerumque de esse rerum magis sollicita est, quam de scientiis. Barbos. locuplet. lib. 12. c. 3. ax. 7. nullumque artificium est, quod incrementum non recipiat. Bonev. Straccha de Mercatur. Part. 1. n. 70. Dummodo tamen Artifex ex tali casu doctior factus, non iterato ad eundem imperitiæ lapidem impegerit Andr. Tiraquell. Tr. de pænis temperandis aut remittend. Causa 10. n. 4. & seq.
- 54 Diximus artifices Gemmarios ratione Culpæ, etiam levissimæ, ad casum inde proficiscentem teneri arg. l. item queritur. 13. §. si Gemma. 5. l. si merces. 25. §. penult. ff. loc. Cond. L. si Servus 27. §. si calicem 29 ff. ad L. Aquil. Sed quatenus Gemmæ Dominus indemnis servetur?
- 55 Specialius dictum non est. Quapropter I. Quærere licebit utrum Gemmæ Dominus culpam Artificis, an vero Artifex vitium materiæ probare teneatur? Et quamvis hæc quæstio ab omni controversia,
- 56 non sit aliena; ut testatur Carpz. P. 2. C. 26. Def. 18. n. 4. cum regulariter culpa non præsumatur, sed ab allegante probari debeat. Mascard. de Prob. Vol. 1. Concl. 467. n. 1. & seqq. Card. Tuschus. Pract. Concl. Vol. 2. lit. C. concl. 1093. n. 1. & seq. Jacob. Menoch. de presumpt. lib. V. presumpt. 3. n. 125. Et quidem specificè, & quatenus illa ad casum ordinata fuerit,
- 57 Bonev. Straccha in Tr. de Mercat. Tit. de naut. nav. & navig. P. 4. n. 1. At tamen cum versetur in terminis, ubi levissima culpa præstanda. arg. l. si servus. 27. §. si calicem. 29. Junct. l. in l. Aquil. 44. pr. ff. ad L. Aquil.
- 58 Et ubi artifex se ad polituram rei, ex levissima culpa frangibilis, obligans simul ad casum inde proficiscentem obligasse censetur. Andr. Alciat. in l. magna 226. n. 14. ff. de V. S. Bronchorst ad l. contractus. 23. Reg. 3. ff. de R. 7. Inprimis vero, cum ejusmodi casus potius ex Culpa vel Imperitiæ Artificis, quam ex vitio materiæ regulariter proficiscatur, & ex actu, qui absque culpa committi non solet, culpa præsumenda sit Hæct. Felic. in Tr. de Societ. c. 21. n. 37. Et denique cum Gemmæ
- 59 pleræque materiæ pellucidæ sint & sic Rīmæ, si quas adesse contigerit, vel statim ab initio, vel Gemma ex parte polita, prævideri pos-

possint; easdem vero Artifex ante casum demonstrare vel nequeat vel neglexerit; Indeque materiam Gemmeam vitio carere tacite, quasi fateri censeatur; Concludimus Gemmarum fractarum Domini- 60
 num culpæ Artificis probatione non esse onerandum, *per ea. quæ tra-*
dit Jacob. Menoch. de præsumpt. d. lib. 5. præf. 3. n. 128. Vincent. Caroc in Tr.
de loc. & cond. P. 2. Tit. de Casib. & peric. n. 11. Carpz. P. 2. c. 26. Def. 18. n. 10. 61
 Sed Artificem potius exceptionem suam de vitio materiæ, vel non
 culpam i. e. exactissimam diligentiam, probare teneri. *arg. L. Si ven-*
dita. 11. ff. de peric. & commod. rei vend. Prout & ex vitio materiæ excu- 62
sari notanter dicuntur, in L. Si Servus 27. §. si calicem. 29. ff. ad L. Aquil.
 Excusari enim dicitur is, qui propositis exceptionibus se liberat, ut
 apparet *ex Rubr. & Tit. ff. & Inst. de Excusat. Tut.* Et ideo plerumque
 Artifices convenire solere, cum ejusmodi materiæ dantur, non suo
 periculo se facere, adjicitur *in d. L. si servus 27. §. 29. ff. ad l. Aquil.*

Qua autem ratione Artifex à culpa se commode vindicare pos- 63
 sit? ex circumstantiis facile apparebit, quæ si evidentes non fue-
 rint, ad peritorum hac in re Artificum judicium, & fidem recurren-
 dum erit! utpote quibus in sua arte fides debetur. *L. 1. pr. ff. de in-*
spic. ventre. Paul. Parisius Vol. 2. Conf. 56. n. 13. Barnab. Sornazzanus Decis.
101. n. 1. Camill. Borellus Conf. 60. n. 4. §. etiamsi de Negativa deponant.
Mascardus de prob. Vol. 3. Concl. 1169. n. 17. Francis. Herculan de Negativ.
proband. n. 225.

II. Quoad actionem, quam Gemmæ Dominus adversus Ar- 64
 tificem damni Gemmæ dati ratione habet distinguendum An Lo-
 catio & Conductio vere contracta fuerit; quo casu (1.) Ex Locato
 & Conducto, nec non ex Lege Aquilia agi poterit, *per text. in l. Si*
Servus 27. §. si calicem. 29. ff. ad L. A. quil. junct. l. item queritur. 13. §. si
Gemma 5. ff. locat. Neque enim infrequens est, actiones hasce in
 eadem Causa simul dari, uti apparet *ex L. qui Insulam. 30. §. qui mulas.*
2. L. si merces. 25. §. ipse quoque 5. l. si vulneraveris. 43. ff. loc. Cond. l. si
servus 27. §. Proculus 11. & §. penult. ff. ad L. Aquil. Non equidem ut, 65
 actiones illæ cumulentur, vel successive proponantur, sed ut altera
 saltem electa agatur. *L. si servus 27. §. Proculus 11. ff. ad L. Aquil. junct.*
L. Nemo ex quis 43. §. 1. ff. de R. 7. Coll. Argent. ad ff. Lib. 9. Tit. 2. Th. 21.
n. 7. Quamvis nonnihil intersit, utrum ex L. Aquilia, an ex locato 66
 agendum sit? Nam (1) injuriæ, seu legis Aquiliæ actio ob ea ipsa
 intentatur, per quæ non extrinsecus, alia causa oblata, damno quis

- affectus est, locati actio amplior est *per text. in l. qui domum* 57. ff. lo-
- 67 *cati*. Prout & (2) ex locato cum Artifice, etiamsi non ipse, sed is, cuius opera uti voluit, Gemmam fregerit, agi potest, ex lege Aquilia vero non nisi cum eo, qui fregit, agitur, *ut distinguitur in l. qui*
- 68 *Insulam* 30. §. *qui mulas*. 2. D. loc. Cond. Nisi tamen ipse Artifex, id in Gemmis fieri mandaverit, ex quo ruptura secuta, *arg. l. liber homo* 37. pr. D. ad l. Aquil. vel nisi noxiorum hominum servitio sciens usus.
- 69 fuerit. *arg. l. si servus* 27. §. *Proculus* 11. D. ad l. Aquil. Quibus & reliquis casibus, ubi L. Aquiliae actio obtinet, hanc potius, quam ex locato actionem contra Artificem instituendam esse monemus, tum quia in L. Aquil. ex inficiatione lis regulariter crescit, §. *sed furti*. 26. §. *de act.* l. 2. §. 1. l. *inde Neratius*. 23. §. 10. D. ad l. Aquil. l. *contra negantem*. 4. l. 5. C. Eod. adeoque Reus ad confessionem faciliorexiturus est, Tum quia ex l. Aquilia quanti intra 30. dies proximos Gemma fuerit, peti potest. §. *illud palam est*. 14. & seq. §. *de L. Aquil.* l. *quemadmodum*. §. *fin.* D. eod.
- 70 (2) In factum quoque actionem dari posse dixerimus. *arg. l. si servus* 27. §. *fin.* D. ad l. Aquil. Si ipsius l. Aquil. directae actionem non prevalere contigerit. l. *si servum*. 33. D. ad l. Aquiliam.
- 71 Altero vero casu, quando locatio & Conductio vere contracta non fuit, nulla nimirum mercede statim constituta; ut locationis & conductionis contractus deficit ita nec ex locato §. 1. §. *de loc. & con.* sed vel ex l. Aquilia l. *Si servus* 27. §. *si casicem*. 29. D. ad leg. Aquil. vel in factum, i. e. praescriptis verbis, agi potest. l. *si tibi pollicenda*. 22. D. de praescript. Verb. & in fact. Act.
- 72 Ceterum quod damni dati aestimationem attinet, iuramentum quidem in litem in locatione & Conductione nonnunquam admitti apparet ex l. *si cui locaverim*. 48. §. 1. D. loc. cond. *Vicent. Carocius Tr. de loc. & cond.* P. 3. Tit. de in litem jur. *Cels. Bargal. de dolo lib. 3.*
- 73 c. 3. n. 99. *Card. Tusckius. Pr. Concl. Vol. 2. lit. C. Concl. 606. circ. fin.* Attamen cum in b. f. judiciis ob dolum solum, non utique ob culpam, praepriis levissimam, in litem juretur, aestimatione a iudice facienda l. *in actionibus*. 5. §. *Sed in his*. 3. l. *videamus*. 4. §. *fin.* D. de in litem jur. *Coll. Argent. lib. 12. Tit. 3. Th. 6. Conf. Mascard. de probat. Vol. 1.*
- 74 *Concl. 471. n. 27.* Nec non in iis, quae certam jam tum ex usu aestimationem habent, iuramentum in litem non deferatur, *arg. l. nummis*. 3. D. de in litem jur. *Anton. Fabr. in Codice Decis. Sabaud. lib. V. tit. 23.*
- Def.

Def. 2. Gemmas autem ex pondere certum, pro locorum tamen diversitate modo majus modo minus pretium habere, tum ex Gemmariorum assertione, tum ex actis Phil. Anglic. N. 23. Relat. 8. apparet. Concludimus: Artificem Gemmarium, Gemma fracta, non de singular Domini interesse, sed ad veram Gemmæ (& in actione ex l. Aquil. quanti plurimi) æstimationem teneri *Cass. Caballin. in Tr. de eo, quod interest. n. 179. vers. quarto probø. p. 256.*

Sed si quis duas insignes & magni pretii Gemmeas Inaures, ejusdem omnino & quantitatis & qualitatis, in superiori forte parte perforandas diatretario dederit, isque alteram ex iis imprudenter fregerit, in controversiam venit: Utrumne diatretarius quoque in id, quanti deprecia est inauris Gemmea quæ superest, teneatur? Et distinguitur: An ejusdem quantitatis & qualitatis alia Gemma restitui possit, quo casu Artifex ad restituendum condemnari poterit, secundum ea, quæ decisa refert Anton. Faber in Codic. d. lib. 5. Tit. 32. Def. 2. An vero alia restitui nullo modo possit? Ubi utiq; in condemnatione attendendum erit, quanti deprecia sit illa, quæ superest, arg. S. illud non ex verbis. 10. f. de l. Aquil. l. 38. pr. vers. si juramenta. & S. fin. D. de Edil. Edict. cum proximam damno emergenti causam præbens damnum ipsa re dedisse censeatur, etiamsi in levissima saltem culpa sit. *Card. Tus. Pract. Concl. Vol. 2. lit. C. concl. 6. n. 1. 2.*

Sed quid tandem, si Artificis facultates damno, Gemmis dato, resarciendo non sufficiant? Breviter respondet Ulpianus in l. Itaque fullo. 12. pr. D. de furtis. Ejus, qui, quod perdat, non habet, periculo nihil esse; prorsus enim id, quod quis non habet, dare non cogitur. ut dicitur in l. fin. vers. sed si quis juret. C. de fid. Instr. Neque etiam is, qui in ære non habet ex culpa levissima ad pœnam corpori infligendam obligatur, Robertus Maranta in spec. aur. Advoc. P. 4. Dist. judic. 1. n. 89. Claud. de Battandier. in Prax. Caus. Grimm. Reg. 83. n. 1. 2. conf. Barthol. Bertazzolius Conf. Crim. 308. n. 11. Quapropter utili cautela sibi consulit, qui fidejussoribus idoneis acceptis, de indemnitate præstanda stipulatur. arg. l. quæro. 54. pr. D. locat.

Hactenus, de obligatione Artificum ex Natura contractus; superest, ut de pactis, quibus contractus Naturalia mutari possint, paucis dicamus. Hoc enim, quod inter contrahentes nominatim convenit, legem contractui dat, & excepto eo, ne dolus præstetur,

servandum est, *l. Contractus 23. D. de R. J. arg. l. in conventionalibus. 52. pr. ff. de V. O. l. 1. §. si convenit. 6. ff. Deposit. vel contr.* Ut autem pacta plerumque obligationi aliquid vel addunt, vel detrahunt, *d. L. Contractus 23. verb. vel plus vel minus. ff. de R. Jur.* Ita & auctæ & deminutæ per pacta obligationis specimen subjiciemus.

- 83 Et I. quidem conveniri inter Gemmæ Dominum & Artificem non probibetur, ut non de dolo tantum culpave omni, etiam levissima, secundum hujus in specie contractus Naturam, sed & ad quemvis casum vel ex vitio materiæ, vel aliunde contingentem, Artifices teneantur. *Text. in L. Item queritur. 13. §. si Gemma. 5. junct. L. 9. §. Julianus. 2. ff. Loc. Cond. Gail. 2. Obs. 23. n. 17. Paul Galleratus de Renunciat. Tom. 3. Renunc. 101. n. 4. & 5. Imo pacta ad casus insolitos L. fistulas. 78. §. ult. ff. de contrab. empt. Gail. d. Lib. 2. Obs. 23. n. 20. vers. Si tamen & non cogitatos obligare promittentes posse, Respondet Aymon. Cravett. Vol. 2. Conf. 294. n. 8. vers. quin. Respondeo. Alvarus Valascus de Jur. Emphyteut. quest. 27. n. 35. vers. valere autem. Anton. Faber in Cod. Decis. Sabaud. Lib. 4. Tit. 24. Def. 2.*

- 85 Sed utrum periculum Gemmæ ad Artificem ex tacita quasi conventionione transeat, si eadem æstimata ipsi committatur? Et quamvis æstimatio tacitæ emtionis & domini translati quodammodo vico fungi, periculumque in eum, qui accipit, transferre dicatur in *L. cum fundus. 3. L. quæro. 54. §. Paulus. 2. ff. Locat. conduct. L. 1. §. 1. ff. de æstimatoria. Petr. Barbos. ad l. si æstimatis. 51. ff. Sol. matrim. n. 1. Tom. 2.*
- 86 Non tamen quælibet æstimatio emtionem facit, sed ita demum, si id expresse actum fuerit, ut æstimatio præstetur; *arg. L. Si ut certo. 5. §. & si forte 3. ff. Commod. L. Si inter. 21. C. de Jur. dot. Anton. Faber in C. Lib. 4. Tit. 42. Def. 9. Quo casu etiam Gemmæ periculum mediante æstimatione ad Artificem transit. arg. d. L. cum fundus. 3. L. 54. §. Paulus 2. ff. locat. Cond. Vid. Petr. Nicol. Mozzius de Contr. Commod. Rubr. de Rebus, quæ possunt commodari n. 6. 7.*

- 87 E contrario II. Artificibus quoque à periculo, & obligatione, ex Gemmæ ruptura redundante, se liberare permissum est; Veluti si cum ejusmodi materiæ dantur, conveniat: Non suo periculo se
- 88 facere *Text. in L. si Servus 27. §. si Calicem 29. ff. ad L. Aquil.* Attamen tali pacto dolum non contineri, nec remissum censi, colligimus. *ex L. si quis rationes 9. L. Aurelio. 20. §. 1. circ. fin. ff. de liberat. Leg. L. 5. §. Julianus. 7. ff. de administrat. Tut.*

Utrum

Utrum autem Lata Culpa mediante tali pacto remissa sit, non
 omni dubio caret? & quamvis dolus solus præstari dicatur in *L. Si
 ut certo loco. §. interdum 10. ff. Comm. L. Contractus 23. ff. de R. J. Ludov.
 de Gozadin. Cons. 18. n. 5. Paul. Gallerat. de Renunc. Tom. 3. Ren. 121. n. 11.*
 Imo sub generali Remissione: ne rationes exigantur, culpa remis-
 sa dicatur in *L. cum tale 72. §. quid ergo 3. ff. de condit. & demonstr. Ni-*
 hilominus tamen in præsentì quæst. Latam Culpam non omnino
 remissam esse existimamus; Tum quia simplici culpæ appellatione
 levis tantum (non refragante tamen specialiter subjectæ materiæ
 qualitate) intelligitur *L. quæsitum 8. §. & generaliter 6. ff. de precario.*
Andr. Alciat ad L. magna negligentia 226. n. 2. ff. de V. S. Barbosa locuplet.
Lib. 3. c. ult. ax. 13. Tum quia Lata Culpa dolo in civilibus semper,
 fere æquiparatur *L. magna negligentia 226. ff. de V. S. L. quod Nerva. 32.*
ff. Depos. l. Fidejussor. 29. pr. ff. Mandati. Et quælibet dispositio, quæ
 dolum malum duntaxat præstari requirit, etiam de Lata Culpa ple-
 rumque intelligitur *arg. L. quæsitum 8. §. 3. ff. de Precario. Alciat. add. 1.*
magna 226. n. 6. ff. de V. S. Operum Tom. 2. Celsus Bargal. de Dolo Lib. 5. c.
2. n. 9. Tum quia remissione Latæ Culpæ futuræ Artifices ad negli-
 gentiam, dolo æquiparandam, invitarentur. *Paul. de Castro add. L.*
sum tale 72. §. Titius circ. fin. vers. in textu ibi ff. de Condit. & demonstr.

Diximus de obligatione Artificum Gemmariorum; Obligatio
 Domini Gemmæ, qua vicissim illis obstrictus est, potissimum in
 mercede promissa consistit. *Paul. Christinaeus Vol. 3. Dec. 109. n. 6.*
Oswald. Hilliger in Donell. Enucl. Lib. 13. c. 9. sub init. Quam si Dominus
 Gemmæ solvere vel differat vel recuset, Artifices vel Gemmam
 retentionis jure repetenti denegare possunt, donec de mercede
 satisfiat, *arg. l. Pomponius 2. ff. in quibus caus. pign. vel hypoth. tacit. L. ult.*
C. eod. Dn. Mevius ad Jus Lüb. Lib. 3. Tit. 8. art. 15. n. 4. & seqq. Confer. Co-
lerus de Process. execut. P. 1. cap. 2. n. 203. Vel Dominum Gemmæ actio-
 ne locati convenire possunt. *Wes. Parat. ff. loc. Cond. n. 14.* Et non
 quidem quoad ipsam tantum mercedem, sed & quoad usuras ex
 mora in b. f. judiciis venientes, *L. quero. 54. pr. ff. Loc. L. usura. 2. C.*
Deposit. L. Præses. 17. & ibi Dn. Brunnem. C. de loc. & cond. Quod si plu-
 res Gemmæ simul poliendæ datæ fuerint, interest; Utrum in singu-
 las Gemmas merces constituta fuerit, an per averfionem in omnes.
 Illo casu pro singulis politis merces, reliquis etiam nondum
 politis, peti potest; Hoc casu non utique ante omnium perfectio-
 nem

nem merces debetur. *arg. L. qui Insulam. 30. §. qui adem 3. ff. Locati Cond.*

- 97 Et diverso si merces ab initio nulla constituta, vel si generaliter ex alieno arbitrio promissa, vel ex arbitrio illius, qui specificè nominatus erat, non definita fuerit, vel si de eadem ex consuetudine, & sic tacita quasi conventionē, non liqueat; Ut alterum substantiale locationis requisitum deficit; ita nec ex locato, sed præscriptis verbis actione merces peti potest *arg. §. 1. f. de Loc. & Cond. L. si Tibi polienda. 22. ff. de præscript. verb. Anton. Gomez Var. Res. Tom. 2. c. 3. n. 4.*

- 98 Cæterum instrumenta, quibus Gemmarii Artifices utuntur, ipsi & suis sumptibus comparare. *Jason. in L. si non 26. §. libertus. 12. n. 30. de Condict. Indebit. Petr. Gerhardus de Petrasancta sing. 14. n. 15. Et rupta reficere necessum habent. L. 2. §. si conservatis. 1. ff. de L. Rhodia de jact. Jason d. 1. n. 31. Vincentius Carocius in Tr. de Locat. P. 2. Tit. de sumptibus in oper.*

- 99 Coronidis loco: An Artifices Gemmarii à Magistratu compelli possint, ut in arte sua, quam ad invidiam usque secretam habent, alios erudiant? Remittimus ad ea, quæ notat. *Dn. Brunnem. ad Tit. C. de excusat. Artific. n. 9.* Quove moderamine Artifices pueros suos parum bene facientes castigare possint? *Vid. L. item queritur. 13. §. item Julianus. 4. ff. Locat. cond. L. Sed & si 5. §. Si Magister. 3. L. 6. ff. ad Leg. Aquil. junct. L. unic. C. de emend. propinq. L. unic. C. de emend. Serv. L. locum. 17. §. 1. ff. de usufr. c. cum voluntate 54. §. si qui vero. X. de sentent. excomm. Jacobus de Bellovisu in Pract. Crim. lib. 1. c. 9. n. 17. Hippolithus de Marsil. in Pract. Causs. Crim. in §. aggredior. n. 80. Johan. de Turre Cremata ad c. nullus: 19. Causs. 17. quest. 4. Fridericus Husanus de homin. propriis c. 7. n. 13. Hippolithus Bonacossa. Tr. de Serv. & fam. quest. 94.*

CAPUT IV.

De

Civiliter Acquirendo Gemmarum Dominio.

SUMMARIA.

Introitus.

n. 1.

usucapionem præcedentem interrumpas

Utrum Gemma inclusio in aurum

2. seqq.

An

<i>An Gemma ex annulo alieno vendi- cari possit?</i>	3	<i>Gemma continentur sub generali mo- bilibus legato</i>	31. seq.
<i>Jure Sax. Hereditas rerum mobil. an- no, immobilium XXX. annis, anno et die praescribitur</i>	5	<i>Mobilium usufructu relicto, Gem- marum quoque usufr. debetur</i>	32
<i>Donatio ultra 500. solidos insinuatio- nem requirit</i>	6	<i>Mobilia preciosa an immobilibus com- parari possint?</i>	34. seq.
<i>An judex Donatorem interrogare de- beat? An vi metu vel fraude ad do- nationem allectus sit?</i>	7	<i>An sub legato supellectilis Gemma con- tineantur?</i>	36
<i>An insinuatio tantum in pecunia nu- merata necessaria sit?</i>	8	<i>Legato Auro, Gemmis, Margaritis, quae in eo auro fuerint, an aurum cui Gemma non insunt, debeatur</i>	37
<i>An donatio plurium Gemmarum in- sinuanda sit?</i>	9. seqq.	<i>Dactylitheca legata, an annuli lega- ri censeantur?</i>	38. 39
<i>Quid si clausula quod tot sint donatio- nes &c. adjecta fuerit</i>	10. seq.	<i>Kleinodis legatis, Gemmae continentur</i>	40. seqq.
<i>Morgengabe quid sit?</i>	12	<i>Margarithae an sub nomine der Klei- nod containeantur?</i>	43
<i>An catenae alienae sponsae donatae pre- tium debeant heredes mariti</i>	13. seqq.	<i>De Equitibus Clinodiorum Remissive</i>	44
<i>Gemmis legatis quid veniat?</i>	16. seqq.	<i>An Gemmae legatae, quas testator sol- vit, vel in aliam ornamentum speciem convertit, debeantur</i>	45. seqq.
<i>An Auram Gemmis, an vero Gemmae auro cedant?</i>	17. seq.	<i>Gemmae an mutuo dari possint?</i>	50. seq.
<i>Numismata vetera quando pro Gem- mis habeantur?</i>	23	<i>Debitoribus cedentibus an ex pretiosis aliquid secundum statuta relin- quendum sit?</i>	52
<i>An et quae Gemmae sub legato orna- mentorum containeantur?</i>	24. 25	<i>An in cessione bonorum Gemmae sub- hastari debeant?</i>	53
<i>An specialis enumeratio praedictorum ge- nerali legato ornamentorum?</i>	26	<i>Gemmis commodatis qualis diligentia praestanda?</i>	54. seqq.
<i>An Gemmae, quae promiscui viro et uxori usus fuere, pertineant ad Or- namenta uxoris causa comparata?</i>	27	<i>Quid sponsa in Gemmis commodatis a sponso praestet</i>	57
<i>A Iudeis conductae Gemmae non per- tinent ad ornamenta uxoris causa comparata</i>	28	<i>Cautela pro commodante</i>	58
<i>An Ornamenta ex feudo praestanda le- gari possint?</i>	29. seq.	<i>Casus, quo furti a fure agitur in Gem- mis commodatis</i>	59
		<i>seq. et oppigneratis</i>	63

<i>Quando Gemmae depositae Prædoni re-</i> <i>stituendae sint?</i> 61. 62	<i>tandum deciderint?</i> 29. seqq.
<i>Quando furti teneatur, qui adulteri-</i> <i>nas Gemmas oppignerat?</i> 64. 65	<i>Quid præstandum, si merces pro cu-</i> <i>stodia intervenerit?</i> 100
<i>Lex Commissoria in Gemmis oppig-</i> <i>neratis reprobata est</i> 66	<i>Locator horrei an per protestationem:</i> <i>se Gemmas suo periculo non reci-</i> <i>pere à custodia liberetur</i> 101. seq.
<i>Quid si jurata fuerit</i> 67. seqq.	<i>Res preciosa olim in horrea repon-</i> <i>bantur</i> 102
<i>Pactum ut debito tunc non soluto,</i> <i>Gemma iusto precio emta sint. an</i> <i>subsistat?</i> 70	<i>Si quis conclave in alienis adibus con-</i> <i>duxerit, locator non tenetur ad cu-</i> <i>stodiam Gemmarum illatarum</i> 104
<i>Cautela Feneratorum Bononiensium</i> 71	
<i>Stipulans à Pupillo absque tutore</i> <i>Gemmas an eundem ex contractu</i> <i>naturaliter obliget</i> 72. seqq.	<i>An inter socios conveniri possit, ut alter</i> <i>Gemmas, alter operam conferat &</i> <i>lucrum commune sit?</i> 105. seq.
<i>An vendito annulo, Gemma simul ven-</i> <i>dita censeatur?</i> 80. seq.	<i>An pactum: ut pretio Gemmarum</i> <i>semper salvo lucrum commune sit</i> <i>subsistat?</i> 107
<i>An capistrum Gemmatum cum equo</i> <i>simul venditum videatur?</i> 83. seq.	<i>Socius socio culpa nomine tenetur</i> 108
<i>An jus retractus in Gemmis Venditis</i> <i>obtineat?</i> 85. seqq.	<i>An Levissima Culpa in societate præ-</i> <i>dicta præstanda sit?</i> 109. seqq.
<i>De testatoris præcepto; ne Gemmae ex-</i> <i>tra familiam alienentur</i> 89. seqq.	<i>An Kleinodia vendenda, aestimatione</i> <i>facta recipiens eorundem pericu-</i> <i>lum præstet?</i> 112
<i>An sponsa teneatur, si de Corona spon-</i> <i>salitia conducta Gemmae inter sal-</i>	

1 **Q**uatenus Gemmae, mediante Inventione, humano commercio communicentur, nec non inventae poliantur, ex præmissis apparebit; Modo quatenus vel politae vel rudes transferantur, & acquirantur, ea, qua fieri poterit, brevitate subjiciemus; Neque enim omnes, qui ad generaliora Juris principia applicari possent, casus, sed unum saltem alterumque, juxta ordinem illorum transferendi & acquirendi dominium modorum, quos Gloriosissimus Imper. Institutionibus insinuari voluit, recensere placet.

2 Quapropter circa usucapionem id unicum cum Pomponio in L. Rerum mixtura. 30. §. 1. vers. *Quid ergo in his. D. de usurp. & usucap. movebimus.* Utrum Gemmae inclusio in aurum usucapionem præceden-

dentem interrumpat? Casus est talis: Possidenti bona fide Gemmam alienam decem vel viginti dies ad usucapionem ejusdem adimplendam deerant, cum Gemmam auro includeret; quaerit itaque Pomponius in d. L. 30. Utrum Gemmae qualitas illa inclusione alteretur, ita ut usucapio pene adimpleta interrumpatur? Attamen cum utrumque, & aurum & Gemma, & mobile & integrum maneat, adeoque Gemma auro alieno inclusa, ut excludatur, ad exhibendum (Cum vindicatio non competat, Gemma sc. cum auro unum corpus *connexum* constituyente d. L. 30. §. 1. de Usurp. & usuc. auroque vel annulo cedente L. Pediculis 32. §. 1. D. de aur. arg. Mund.) agi possit. L. Gemma 6 D. ad exhibend. Utrumque & possideri & usucapi, nec usucapionem pene adimpletam interrumpi, Jctus respondet in d. l. rerum mixtura. 30. §. 1. D. de usurp. & usucap. In jure Saxonico circa praescriptionem Gemmarum, tanquam rerum mobilium L. Lex quae tutores 22. C. De administr. Tut. interest, utrum hereditas solas res mobiles: an vero conjunctim res immobiles contineat? Illo casu petitio hereditatis anno & die; hoc casu 30. annis, anno & die, demum praescribitur Matth. Coler. ad c. de quarta X. de Praescriptionibus n. 80.

IN DONATIONE 500. solidos excedente insinuationem requirit Imp. in l. Si quis 36. §. fin. C. De Donat. Scipio Gentil. de Donat. inter Vir. & Uxor. lib. 3. Cap. 32. Tantae enim quantitatis donationes, si causam non habeant, modum expendendi superare videntur, Anton. Gomez. Var. Resolut. Tom. 2. Cap. 4. n. 6. Adeoque Reip. interest, prospicere, ne quis re sua male utatur. §. ult. f. De his qui sui vel alien. jur. sint. Card. Tuschus Pract. Concl. Vol. 2. lit. D. Concl. 646. n. 12. Et hinc insinuationis judicem omnino Donatorem interrogare debere; An vi, metu, vel fraude ad donationem illam allectus fuerit, monet. Dn. Brunnem. ad l. 27 n. 11. C. de Donat. Conf Guttierrez. in Tr. de Iuram. Confirmator. P. 1. c. 7. n. 9. Illaque insinuationis necessitas non de numerata tantum pecunia, sed & de ceteris rebus intelligenda est, arg. d. L. Si quis 36. §. 1. Ibi: Rerum mobilium vel sese moventium C. De Donat: Et Gemmam ingentis pretii donatam, citra insinuationem, ad 500. saltem solidos donatario adquiri putamus.

Sed quid, si plures Gemmae donentur, quarum conjunctum premium 500. solidos excedat? Et distinguimus: Utrum ex intervallo & singulae separatim, an simul omnes donentur; Illo casu in-

- finuatione opus non est. *L. Sancimus. 34. §. si quis autem. 3. C. de donat.*
- 10 *Card. Tuschus. Pract. Concl. Vol. 2. Lit. D. Concl. 646. n. 23.* Hoc casu donationem citra infinuationem ultra 500. solidos haud valere, etiam si Notarius clausulam: *Quod tot sint donationes, quot summa, non excedentes 500. solidos* adjecerit, communis est Opinio. *Arg. L. sancimus. 34. §. fin. vers. fin autem. C. de donat. Anton. Gomez. Var. Resol. Tom. 2. C. 4. n. 7. Et de communi testatur Iohann. Guttierrez. de Iuramento Confirmatorio. P. 1. c. 7. n. 17. Iulius Clarus sentent. Lib. 4. §. Donatio quest. 17.*
- 11 *n. 4.* Plus enim valet quod agitur, quam quod simulate concipitur. *Rubr. & t. tit. C. Plus valer. quod agitur.* Neque talis clausula in fraudem Legis prohibentis, & ad falsitates evitandas introducta toleranda est, cum nec expressè huic solemnitati renunciare liceat. *Guido Papa singular. 273. n. 2. D. Brunnem. ad L. 27. n. 6. C. de donat. Conf. Galleratus de Renunt. Tom. 2. Cent. 1. Renunt. 90. per tot Utpote quæ juris Publici, & prohibitivi, Anton. Faber. in Cod. Dec. Sabaud. Lib. 8. Tit. 40. Def. 5. & 8. Et à jure pro forma introducta est; adeoque illi à contrahentibus renunciari nequit. Mich. Angel. Oliverius in Decis. Rotæ Romanæ mater. Renunciat. concernent. Dec. 39. n. 3. Paul. Galleratus De Renunt. Tom. 2. Renunt. 20. n. 6. & 7.*
- 12 Circa illam Donationis speciem, quæ *Morgen Gabe* vulgo appellatur, qua Sponsus altero nuptiarum die Sponsæ preciosi quid ante prandium dono dare solet. *Rüdinger sing. Obs. Centur. 3. Obs. 67. Paul. Cypræus de Iur. Connub. c. 13. §. 41. n. 4. Scip. Gentil. de Donat. inter Vir. & Uxor. Lib. 2. c. 23. p. 235.* Proposito casu specialiori, quærere licebit: Utrum hæredes Sponsi, qui Catenam auream
- 13 vel annulum Gemmis exornatum Sponsæ dederat, eundemque aliquo post nuptias tempore ab ipsa repetierat, ut Sorori, à qua commodatus erat, restitueretur, alium ejusdem valoris, vel pretium etiam nummarium promittens, mortuo marito, viduæ ad restituendam ejusmodi catenam vel annulum teneantur? Et quamvis Vidua eam, quam in nuptiis à marito dono acceperat, catenam vel annulum sponte eidem restituerit, fide ipsius promissioni habita; Heredum tamen pietati convenit, defuncti fidem liberare.
- 15 *Magnif. Dn. Mevius. P. 5. Decis. 1. n. 5.* Neque enim nova donatio fit, promissione alterius catenæ vel annuli, sed facta donatio confirmatur. *Text. in L. Si donata 36. §. 1. ff. de Donat. inter Vir. & Uxor.* Et sic in tali casu hæredes condemnatos refert. *Daniel Möller. Sommer.*

meſtr. Lib. 1. c. 32. Andr. Goldbeccius de ſucceſſione Gerada. Tit. 7. n. 11 & 12.

In materia SUCCESSIONIS videndum I. Quid Gemmis 16
legatis vel relictis veniat? Et Gemmis legatis Gemmea vaſa con-
tineri, reſpondet *Ulpianus in L. cum aurum 19. §. ult. ff. de Aur. arg.*
mund. Quod in iis expeditum eſt, quæ ex meris Gemmis con- 17
ſtant; In illis vero, quæ ex auro & Gemmis conſtant, cum res
dubia ſit: Utrum Gemmæ auro, an potius Gemmis aurum ce-
dat? Inſpiciendum (1) quæ res alterius ornandæ cauſſa fuerit ad- 18
hibita, non quæ precioſior ſit, *d. L. 19. §. ſin. & §. perveniamus. 13.*
ff. de Aur. Arg. mund. idque in ipsis etiam annulis quibus Gemmæ
incluſæ, obtinere apparet *ex d. l. 19. §. 16. D. de Aur. arg. mund.* Et
auro factò legato, Gemmæ, annulis incluſæ annumerantur in 19
L. Pediculis. 32. §. auro factò 1. ff. de Aur. arg. mundo: Oswald. Hilliger in
Donell. Enucl. Lib. 4. c. 37. (2) Utrum forte Gemmæ ideo auro inclu- 20
ſæ fuerint, ut habiliter geri poſſint; quo caſu aurum Gemmis ce-
dere dicitur *in L. ſi ut habiliter. 20. ff. de Aur. arg. mund.* Et (3) An ſup-
pellex, de qua quæritur, à teſtatore potius Gemmis, quam auro 21
adnumerata fuerit. *Arg. d. L. cum aurum. 19. §. Lectum. 8. ff. de Aur. arg.*
mund. Tali enim caſu error juri occaſionem præbet. *L. ſupelleſtili*
3. §. ult. in ſin. ff. de Supell. legat. & ex factò viventis ſumitur conje- 22
ctura voluntatis morientis. *Card. Mantica de Conjectur. ult. Vol. lib. 6.*
Tit. 9. n. 5. Conſuetudo enim teſtatoris utentis facit, ut Vini appel-
latione comprehendantur liquor, qui ex vinea non procedit. *L.*
Si quis vinum. 9. pr. verſ. Hæc omnia ita & L. ſeq. ff. De Tritico vino. & oleo 23
leg. Mantica. d. l. n. 2. Adeoque numiſmata aurea vel argentea vete-
ra, quibus pro Gemmis nonnulli uti ſolent. *L. Numismatum 28. ff.*
de uſufr. & quemadmodum quis utat. Gemmis legatis venire, ſi pro 24
talibus habita, & ita à teſtatore utique dicta fuerint, non du-
bitamus.

E diverſo quæritur. II. An Gemmæ, ſi Ornamenta vel Jocalia
(uti dicuntur in *Besold. Theſ. Præſt. Noviff Dietherri Tom. 2. Voc. Jocalia.*
p. 314.) generaliter legata fuerint, ſub legato contineantur? Et
Gemmas Ornamentis legatis contineri dicitur. *in L. Argumento. 25. 25*
§. ornamenta. 10. v. quo ex numero ff. de Aur. arg. mund. Scip. Gentil. de
donat. inter Vir. & Uxor. Lib. 2. c. 25. in pr. Exceptis ſaltem Gemmis
rudibus, *d. L. Argumento 25. §. margaritæ. 11. verſ. quod ſi adhuc ff. de*

Aur. arg. mund. nec non annulo signatorio, d. l. argumento. 25. § 10. ibi: præter signatorios. ff. de Aur. arg. mund. Carpz. P. 2. C. 14. D. 43. n. 4. Licet enim hic preciosam Gemmam contineat, potius, tamen rebus expeditoriis, dem Heergewetde / quam ornamentis accensetur, prout, de Pomeraniæ & Megapolios usu testatur Dn. Mev. ad Jus. Lubec, lib. 2. Tit. 2. art. 15. n. 2. Eademque Ducatus Bremensis inter Nobiles observantia apparet ex jure Equestri Bremensi Tit. 3. §. 1.

26 Sed quid, si generali Ornamentorum legato præmissio, quædam eorundem species, Gemmis præteritis, enumerentur? Tali-que casu abundantem specierum mentionem generali legato nihil detrahere, probat *textus in l. Pediculis. 32. §. labeo 6. ff. de Aur. arg. mund. l. legata. 9. pr. ff. de supell. legat. Conf. Simon. de Prætis de Interpret. ult. Volunt. lib. 4. Dubit. 10. circa legata. n. 37. fol. 184. in fin. Nisi forte de contraria Testatoris mente hac in parte constet. d. l. legata 9. pr. ff. de Supell. legat.*

27 Sed & si forte ornamenta uxoris causa comparata legata fuerint: Wann der Frauen alles / so zu ihrem Leibe gehöret / und angeschaffet ist / vermacht worden. Quærere licebit: Utrum ea quoque ornamenta, quæ promiscui Viro & Uxori usus fuere, contineantur? Et Negativa, quæ probari videtur in *L. hoc legatum. 45 ff. de legat. 3. adstruitur. à Siehardo in Rubr. C. de secundis Nupt. n. 4. Webner. in Observ.*

28 *præctis, voce Leib / was auf ihrem Leibe gehöret. Pariterque ea, quæ Maritus Uxoris exornandæ gratia à Judæis saltem conduxit, sub ejusmodi legato haud continentur. Simon. de Prætis de Interpret. Ult.*

29 *Volunt lib. 4. Dubit. 10. circa. legat. n. 17. in fin. fol. 184. Si ornamenta quoque ex feudo præstanda legata fuerint, quæstio est: an eadem à Successore solvenda sint? Et quamvis vasallus decedens regulariter per solum testamentum successoris feudali præjudicare nequeat, 1. Feud. 8. c. 1. Henricus à Rosenthal. de Feud. c. 7. Concl. 2. n. 2 & Concl. 51. n. 4. Attamen ubi dos ex Feudo solvenda, ibi idem in cæteris quoque expensis nuptialibus, als Geschmücke / Kleidern / und Hochzeit Geldern secundum Praxin observari, tum propter identitatem rationis, tum quia sub voce Aussteuer illa in Statutis comprehendantur, testatur & in Decidendo sequitur. Dn. Mevius P. 2. D. 120.*

31 III. Generali MOBILIVM appellatione & legato, Gemmæ extra dubium veniunt *L. lex, quæ tutores. 22. in pr. C. de administratio-*

ne Tut. cum & auro inclusæ, mobiles censeantur. *L. 30. §. 1. ff. de usurp. & usucap. L. Gemma 6. ff. ad Exhibend.* Adeoque si Gemma ex annulo legetur, eadem excludenda, & sic præstanda est. *l. Si Gemma 17. ff. de Aur. arg. mund.* Immo mobilium omnium usufructu 32 relictò, etiam Gemmarum usumfructum legatum censi adstruit, *Menoch. Consil. 407. n. 7. Johann. Del. Castillo de usufr. Cap. 38. n. 20. p. 434.* Nisi forte communis loquendi usus mobilium significationem ad 33 certam aliquam mobilium speciem restringat, prout Pergami ex communi usu receptum esse, ut mobilibus legatis, mobilia pretiosa non comprehendantur, Sed utensilia tantum testatur *Mantic. de Conject. Ult. Volunt. lib. 9. Tit. 3. n. 8. in fin.* Et quamvis non- 34 nulli Glossæ Canon. autoritate Gemmas & mobilia pretiosa immobilibus comparare annitentur, ducto arg. à prohibita alienatione rerum immobilium Minoris, & prohibita pariter Minoris rerum mobilium pretiosarum alienatione per *l. lex, quæ Tutores. 22. in pr. C. de Administ. Tut.* Illud tamen in iis saltem casibus 35 procedit, in quibus par omnino ratio & præjudicium est; Ubi enim diversa ratio est, mobilia pretiosa vim & naturam immobilium non habent, quod vel ex eo liquet, quod mobilium pretiosorum possessores non æque à satisfactione de jure releventur, ac qui immobilia possident, nisi forte illa talia sint, quæ difficile celari aut transportari possint; Major enim illius difficultatis, quam precii ratio habenda est, *Andr. Tiraquel. de Retract. Municipal. §. 1. Gloss. 7. n. 101.* Et in ejusmodi terminis intelligendus est *Berlich. P. 1. Concl. 20. n. 46. & Carpz. P. 1. C. 5. D. 19.* prout & de magna negotiatione in tabernis loquitur. *Carpzov. n. 3. & in sententia in fine adjecta.*

IV. Quamvis olim sæculi severitas ne argentea quidem, 36 vasa admiserit *l. Supellectili. 3. §. fin. D. de Supell. legat.* postea tamen non ex auro solum, sed & ex Gemmis supellectili uti cæperunt; *l. labeo 7. §. 1. D. de Supellect. leg.* adeoque Supellectili (quæ & *Massariarum* nomine apud *Jctos* venit. *Simon de Præis de interpret. ult. Volunt. lib. 4. Dubit. 10. circa legata n. 39. fol. 185. Mantica de Conject. ult. Volunt. lib. 9. Tit. 3. n. 22.* legata, ad Gemmata *d. l. Supellectili. 3. §. 3. D. de Supell. legat.* & Crystallina vasa veniunt. *d. l. 3. §. 4. D. de supell. leg.* Sed quid, si quis aurum Gemmas, Margarithas, quæ in eo auro fue-

fuerint, legaverit, aureane supellex, cui neque Gemmae, neque margaritae insunt, legata videbitur? Et quamvis clausula: *Qua in eo auro fuerint.* legatum ad solum aurum, Gemmis, margaritisve exornatum restringere videatur, nihilominus tamen & illam supellectilem auream, cui nec Gemmae nec Margaritae inclusae, deberi respondet *Proculus in l. si quis legaverit, 11. D. de Aur. arg. mund.* In Dactyliothecis legatis dubium quoque est: Utrum annuli simul legati videantur? Et proponitur quidem casus legantis dactyliothecam suam, & si quos praeterea annulos habeat; illudque legatum, etiam annulos, in dactyliotheca servatos, continere dicitur in *l. librorum. 52. §. penult. D. de Legat. 3.* Attamen si simpliciter Dactyliotheca legata fuerit, inspiciendus erit testatoris loquendi Stylus; si enim Dactyliothecae appellatione simul annulos comprehendere solitus fuerit, veluti si dixerit: *Mein Futteral oder mein Spind ist mir lieber als 1000. Thaler* / etiam annuli legatae dactyliothecae cedunt; Consuetudo enim Testatoris optimam voluntatis ipsius interpretationem praebet, prout pluribus deducit *Mantic. de Conject. ult. Volunt. lib. 6. Tit. 9.* E contrario annulis legatis dactyliothecam non cedere vult text. in *L. argento. 53. §. 1. D. de legat. 3.*

- 40 V. KLEINODIIS legatis, Gemmas quoque legatas intelligi, dubium nullum est, siquidem Oedti Majoribus nostris hereditatem, patrimonium, facultatesve significasse, indeque voculam; Kleinod/ quasi bona hereditaria preciosiora & subtiliora designare, traditur in *Christoph. Besold. Thesaur. Pract. Noviss. Voc. Edelsteine / Tom. 1.*
- 41 in *Addit. vers. Bey fahrender p. 201.* Prout itaque sub Gerade continetur *Aller Weiblicher Schmuck / an Ketten / gülden und silbern Ringen / Gürtel / Arm-Bänder / Hals-Bänder / und andere Kleinodien / so der Frauen gewesen / &c. Magnif. Dn. Mevius ad J. Lüb. P. 2. Tit. 2. art. 15. n. 3.* Vel ut in Constitutione Equestri Ducatus Bremensis Dem Bremischen Ritter-Recht / sub Tit. Von der Gerade dicitur Und gehören zu der Gerade alle der Frauen Kleider und Kleinodien / so sie zu ihrem Leibe getragen / und gebrauchet / *Quem Constitutionis. Text. Vid. ap. Dn. Mevium. P. 3. Dec. 312.* Pariterque ut ex Constitutione Marchiae Von der Frauen Verleibdingung: Einer Adelichen Wittwen ihre Kleider und Geschmuck / Ketten / Kleinod &c. gefolget werden müssen. *Cujus Constitutionis tenor refertur in Diss. sub Excellentiss. Dn. D. Strykii. Praesidio ab A. F. W. nuper habita. de Vidua Nob. Marchic. c. 3. n. 30.* Ita sub illa mentione

tione der Kleinod Gemmea quoque ornamenta si quæ Uxori fuere, utique continentur; Margarithas tamen sub nomine der Kleinod 43 non contineri pronunciatum fuit in *Facult. Juridic. Francof. An. 1679. den ersten May.* In dem Communis usus loquendi die Kleinodien von zusammengesetzten Edelgesteinen versteht / und man von einer Schnur Perlen nicht wol sagen kan / daß es eine Schnur von Kleino- 44 dien sey. Obiter notitiam De Equitibus Clinodiorum desiderantes remittimus ad *Magnif. Dn. D. Beckmanni notitiam Dignit. Diss. 16.*

Cæterum ut voluntas hominis ambulatoria est usque ad supremum vitæ exitum *per text. in l. quod iterum 4. D. de adim. vel transfer. legat. L. 32. §. pœnitentiam. 3. in fin. ff. de Donat. inter vir. & Uxor.* Nemoque legem sibi dicere potest, à qua discedere ipsi non liceat, *L. si quis in Principio. 22. pr. D. de legat. 3. Johann. Guttierrez. de Jurament. Confirm. P. 2. Cap. 1. n. 1.* Ita si Seja Antonia pondo tot & unionem, 46 cum Hyacinthis legaverit, postea vero unionem solverit, nec mortis tempore inter ornamenta unionem reliquerit, heres ad æstimationem rei, quæ in hereditate non est, non tenetur, *l. Seja. 6. pr. D. de Aur. arg. mund.* Pariterque si Seja uniones & hyacinthos in aliam ornamentum, additis postea aliis Gemmis & Margarithis preciosius facti, speciem converterit; nec legatarius hos uniones vel hyacinthos petere potest, nec heres ornamento posteriori exime- 47 re & præstare compellitur; *d. l. Seja 6. §. 1. D. de Aur. arg. mund. Simon. De Præcis de Interpret. ultim. volunt. lib. 4. Dubit. ult. circa Testator. disposit. Inspect. 3. n. 3. fol. 233.* Forma enim mutata prope substantia rei interempta censetur. *L. Julianus. 9. §. sed si quis 3. ff. ad exhibend.* 48 Ut interim omittamus, quod etiam dissolutione & permutatione tali voluntas Testatoris mutata videatur *Text. in d. l. Seja. 6. §. 1. de Aur. arg. mund. Mantic. de Conject. ult. Volunt. Lib. 12. Tit. 2. n. 8.* Attamen, si forma pristina in tantum manserit, ut iisdem usibus res 49 prior legata inservire possit, veluti si Titia inaures, in quibus duæ Margarithæ, elenchi & smaragdi duo erant, legaverit, & postea elenchos iisdem detraxerit, ita tamen, ut inaures adhuc manserint, Legatum non exspiravit, sed inaures nihilominus debentur. *L. Pediculis. 32. §. penult. & ult. ff. de Aur. arg. mund.*

MUTUI datio in iis rebus consistit, quæ pondere, numero, 50 & mensura constant, veluti ære, argento, auro; sc. quas res aut numerando, aut metiendo, aut appendendo in hoc damus, ut

- accipientium fiant, & nobis non eadem, sed ejusdem qualitatis alia, reddantur. *pr. f. quib. mod. re contrab. obl. L. 1. §. re contrahitur.*
- 51 2. *ff. de O. & A.* Ut itaque Gemmae, imprimis Nobiliores, tum ex pondere, tum aptis ad mensuram Instrumentis, tum simul numero aestimari, adeoque functionem in genere suo recipere possint, Gemmas mutuo dari posse non dubitamus; Ita enim & regulas, & lapides mutuo dari posse, probat *Petr. Nicolaus Mozzius in Tr. de mutuo, Rubr. de reb. quae mutuari possunt, n. 15.*
- 52 Oneratis aere alieno debitoribus, quibus bonorum cessionem necessitas injungit, quamvis ex singulis rebus mobilibus una ex statuto, vel *secundum Const. Carolin. cujus quidem meminit Petr. Peckius de jure sistendi c. 45, n. 9. observantiam tamen dubiam putamus*, relinquenda sit, id tamen in preciosis non obtinere vult. *Colleg. Argent. Lib. 42. T. 3. tb. 9. n. 3.* Attamen in tali cessione res preciosas, veluti Gemmas &c. in quas affectio cadere potest, nec taxari nec de manu in manum creditori statim tradi, sed in utilitatem debitoris subhastari debere, vult *Matth. Coler. de Process. execut. P. 3, c. 9, n. 46. Matth. Berlich. P. 1. Concl. 81, n. 91.*
- 54 COMMODARI Gemmas tanquam res mobiles *arg. L. 1. §. 1. vers. commodari enim rem mobilem. ff. Commodati. Petr. Nic. Mozzius de commod. Tit. de rebus, quae possunt commodari. n. 1.* Vel tanquam ornamenta posse, colligitur. *ex L. Si ut certo, §. §. interdum. 10. ff. Commo-*
- 55 *dati.* Non eam itaque in custodiendis Gemmis commodatis diligentiam praestare commodatarium sufficit, quam suis rebus adhibere solitus est, sed sane ad tam exactam, quam alius diligentior praestare potuisset, tenetur. *§. Item is, cui 2. Inst. Quib. mod. re con-*
- 56 *trahitur, obl.* Adeoque commodatarium culpa levissimae periculum sustinere, communis est opinio. *Anton. Gomez. Var. Resol. Tom. 2. c. 7. n. 1. Bronchorst. ad L. 23. Reg. 2. ff. de R. f. Harpprecht ad Inst. P. 2. Diss.*
- 57 4. *tb. 6. Lit. C.* Quod tamen in sponsa & uxore, cui sponsus vel maritus ornamenta, quibus ipsa honestius culta incederet, commodaverat, limitatur, ita ut solus dolus praestetur, cum sua duntaxat causa commodans commodasse censeatur, *textus in L. Si ut certo. §. §. interdum. 10. ff. commodat.* Caeterum casus fortuitos licet regulariter commodatarius non praestet, *L. in rebus, 18. pr. ff. commod. §. item is. 2. f. Quib. mod. re contrab. obl.* Cautela tamen commodari meretur, ut commodans rem commodandam aestimato tradat, & ad aestimatio-
- nem

nem præstandam commodatarium obliget. *L. Si ut certo loco. §. 5. §. 5. ff. forte. 3. ff. commodati Anton. Gomez. d. Tom. 2. c. 7. n. 1. Petrus Nicol. Mozzius de Commodat. d. Tit. de reb. quæ poss. commod. n. 6.* Præter æstima- 59
tionem præcedentem etiam propter culpam, & si re commodata,
aliter, ac ipsi concessum fuerat, commodatarius usus fuerit, non
ad casus saltem fortuitos & vim majorem tenerur, *L. Si ut certo. §. 4. L. in rebus 18. pr. ff. Commod.* Sed posteriori etiam casu furti con-
veniri potest, *d. L. §. quinimo. 8. ff. Commodati. L. Qui furtum 16. D. de condict. furt. L. qui jumenta. 40. D. de furt.* Adeoque hinc emergit 60
casus notabilis, quo fur furti agere possit; si enim commodatarius,
rem sibi commodatam Titio, inscio & invito Domino, commoda-
verit, & Titio furtum factum fuerit; Et domino rei competit furti
actio adversus commodatarium, quia non debuerat re commoda-
ta aliter uti, ac inter ipsos convenerat; & commodatario, quia
custodiam debuerat. *Text. in termin. Locat. in L. qui vas argenteum. 48. §. Si ego tibi. 4. D. de furt. Colleg. Argent. Lib. 47. Tit. 2. lb. 18. n. 19.*

Ornamenta & sic Gemmæ, recte DEPONUNTUR *L. 1. C. 61*
Depositi. Et à deponente citra opponendas exceptiones repetuntur.
Arg. L. Si quis. 11. C. Depositi. Sed utrum prædoni Gemmæ deposi-
tæ restituendæ sint? in dubium venit: Et quamvis depositi fides
etiam Prædoni Gemmas depositas restitui jubeat. *L. 1. §. Si prædo. 62*
39. De deposit. Harpprecht ad Inst. P. 2. Disp. 5. lb. 4. Æquitas tamen,
suumque cuique tribuens Justitia Gemmas, à prædone depositas
vero Domino vindicanti restituendas esse exigit. *L. bona fides 31. §. 1. 63*
D. depositi; Pariterque rei apud verum Dominum depositæ repeti-
tionem latroni denegari innuit *text. in L. Qui rem suam. 15. d. l. bona*
fides. 31. §. 1. deposit. junct. L. neque pignus. 45. pr. D. de R. 7.

In PIGNORI datis Gemmis similis occurrit casus, quo furti
à fure agi possit: Si enim Debitor creditori Gemmas oppignora-
tas furripiat, creditori datur furti adversus debitorem actio, & si
eadem debitori furripiantur, debitor furti contra alterum furem
agit, adeoque fur furti agit. *L. itaque fullo. 12. §. 2. D. de furt.* In
quo §. 2. emendationem Cujacij, sublata negatione legentem: *Et*
sic sit, ut teneatur furti & agat, laudat Colleg. Argent. lib. 48. tit. 2. lb. 18.
n. 19. Non autem furti solum debitor tenetur, qui Gemmas op- 64
pignoras omnino Creditori furripit, sed & is, qui Gemmas ve-
ras dederat, easque se obfignaturum dixerat, interim vero falsas

- five adulterinas subjecerat. *arg. evidenti L. cum as. 20. pr. D. de furt. 65 jun. l. 1. §. 1. D. de pignorat. act.* Attamen si quis ab initio falsas Gemmas creditori demonstraverit, veras esse affirmans, quamvis turpiter agat, stellionatusque crimen committat. *L. 1. §. 2. ff. de pign. act.* furtum tamen non fit. *arg. d. L. cum as pignori. 20 pr. ff. de furt.* Sed pignoratitia contraria actione, præter stellionatum, quem debitor fecit, agitur. *d. L. 1. §. 2. ff. de pign. act.*
- 66 De pacto debitoris: *Ut si intra certum tempus debitum non solvatur, creditor Gemmas pignori datas in solutum habeat.* Quid dicendum? Solet illud pactum Legis commissoriae pignorum nomine venire, adeoque reprobatum est in *L. fin. C. de pact. pign. 1. Feud. 27. §. si quis obligaverit. Capol. Tr. Cautell. Caut. 244. n. 1. Paul. Christin. Vol. 4. Dec. 173.*
- 67 *n. 7. B. Dn. Mey. ad J. L. Libr. 3. Tit. 4. art. 2. n. 1.* Ut nec juramento appposito subsistat. *Andr. Tiraq. de Retract. convent ad fin. Tit. n. 121. Anton. Fab. in Cod. lib. 8. Tit. 23. Def. 1. in fin.* Juramentum enim in fœneratitias causis exceptionem juris non excludit, *l. fin. C. de non numer. pec.* Nec contra jura prohibitiva & annullantia præstitum servandum, *c. ad nostram. 21. X. de jurejur.* Nec in præsentī casu tanquam iniquitatis vinculum tolerandum est, *c. quanto. 18. X. de jurejur.*
- 68 Naturaliter enim iniquum est, cum alterius damno contra jura locupletari, *l. nam hoc natura. 14. ff. de Condict. indeb.* Attamen cum juramentum faciat valere actum meliori modo, quo valere possit, *ut in l. cum Pater 77. §. filius matrem. 23. ff. de legat. 2.* juramenti adjunctionem operari, ut, pecunia prædeterminata die non soluta, Gemmæ pignori datæ emtori justo precio arbitrio boni viri definiendo, acquirantur, probat *Joh. Gurtierrez. de Jurament. confirm. P. 1. c. 33. n. 3.* Illud enim pactum: ut debito intra talem terminum non soluto, creditor jure emtoris possideat Gemmas, justo precio tunc æstimandas, utique valet. *Text in l. si fundus. 16. §. fin ff. de Pign. & hypoth. l. ult. pr. ff. de contrab. emt. Matth. de Afflictis. Dec. 368. n. 1. vers.*
- 71 ad primum dubium & *n. 2.* Indequē cautelam Fœneratorum Bononiensium cum debitoribus paciscentium: *ut si pecunia intra illum diem non solvatur, pignus pro precio per talem talesve arbitratore æstimando, emtum sit, & postea coram illis arbitratoribus convenientium, de æstimando pignore pro pretio debiti, licet multo plus valere possit, infert Bartholom. Capoll. Tr. Cautell. Caut. 244. secund. edit. Francof. in fol. n. 2.*

STIPULANS à pupillo sine Tutoris autoritate Gemmas, 72
 num eundem ex contractu naturaliter obliget? Varie controver-
 titur. Plurimi etiam ex recentioribus magni Nominis Jctis pu-
 pillum ex contractu naturaliter obligari opinantur: Pro quibus
 facere videtur *text. in l. Si pupillus. 21. pr. ff. ad l. Falcid.* Attamen-
 contraria Opinio tum Jure Civili, tum ratione naturali dictitan-
 te, verior videtur; Et quidem (1) Juris Civ. Regula est: Quod 73
 quis ea, quæ naturaliter debuit, soluta indebiti condictione,
 repetere non possit. *per text. in l. naturaliter. 13. pr. l. si quod Domi-
 nus. 64. ff. de cond. indeb. Colleg. Argent. lib. 12. Tit. 6. th. 6. n. 4.* atqui
 Pupillus ea, quæ sine tutoris autoritate stipulanti promisit, &
 solvit, repetere potest, quia nec natura debet. *l. Quod pupillus. 41. ff.
 de cond. indeb.* Quapropter regulam illam & fundamentum juris 74
 corruere necesse esset, si pupillus naturaliter ex promissione vel
 contractu obligaretur; Ex eo enim naturales obligationes æsti-
 mantur, si soluta pecunia repeti non possit. *Text. in l. naturales. 10.
 ff. de O. & A.* Nec obstat, quod pupillus id, quod sine Tutoris au- 75
 thoritate mutuum acceperat, pubes factus solvens non repetere,
 dicatur *in d. l. naturaliter. 13. §. 1. ff. de Cond. indeb.* adeoque natura-
 lem obligationem præcessisse necesse sit, *per d. l. Si pupillus. 21. pr. ff.
 ad l. Falcid.* Nam naturalis illa obligatio proficiscitur ex contractu 76
 pupilli, *per text. in l. Pupillus. 59. ff. de O. & A.* Sed ex traditione rei,
 qua locupletior factus est, ut apparet. *ex d. l. naturaliter 13. d. 1. ff.
 de Cond. indeb.* nam hoc natura æquum est, neminem cum alterius
 detrimento fieri locupletiores, quæ ratio statim. *dicta l. 13. §. 2. sub-
 jungitur & per voculam NAM connectitur l. Nam hoc natura 14. ff. de
 Cond. indeb.* Et sic obligatio naturalis pupilli, de qua *in l. si Pupillus* 77
21. pr. ff. ad l. Falcid. non proficiscitur ex contractu pupilli, sed tantum
 ex traditione rei alicujus ipsi facta, cui naturalis illa æquitas natu-
 ralem quandam obligationem addit *arg. d. l. 14. ff. de Condict. indebit.*
 Nec (2) ipsa Ratio naturalis obligationem pupilli naturalem per- 78
 mittit, nam juris Civilis Ratio, quæ pupilli contractus annullat, est
 (1) ætas non perfecta §. *impuberes. 6. ff. de Attil. Tut. (2.) Defectus ju-
 dicii;* Pupillus enim nec velle nec nolle potest, & quod animi
 judicio fit, in eo Tutoris autoritas necessaria est, *text. in l. Pu-
 pillus. 189. ff. de R. I.* Imo ætas impuberum, quid videat, ignorat.
L. 1. vers. Impubere vero C. de falsa monet. Anton. Faber, in Cod. Lib. 6. Tit. 5.

- 79 *Def. 6. n. 1.* Utraque hæc Ratio naturalis est, adeoque & decisione in puncto juris naturalis inservit, prout & nobiscum sentit Georg. Franzkius *Exerc. 3. quæst. 5. in pr.* & ab ipso citatus Valentin. Riemerus.
- 80 **VENDITUR** annulus, cui inclusæ sunt Gemmæ, postquam de precio convenit, venditor de Gemmis non simul venditis quæstionem movet. Decidenda erit hæc quæstio ex *L. pediculis argenteis. 32. §. 1. ff. de Aur. arg. mund.* ubi dicitur: Gemmas annulis inclusas annulis cedere; Dixerit equidem venditor: & Gemmas & aurum per se integra corpora esse, adeoque non conjunctim vendita censerentur. arg. *L. rerum mixtura 30. §. ibi: Cum utrumque maneat integrum ff. de Usurp. & usucap.* Sed Respond. per illam ipsam *L. 30. pr. ff. de usucap.* Gemmas cum annulo, cui inclusæ sunt, constituere corpus connexum, donec vel ex legis, ut in *L. Gemma. 6. ff. ad Exhib.* Vel hominum sufficienti dispositione separentur, ut in *L. si Gemma. 17. ff. de Aur. arg. mund.*
- 83 Eademque decisio obtinebit, si quis equum cum capistro, Gemmis exornato, vendendi causa produxerit; Vendito enim equo, etiam ornamenta, licet optima fuerint, vendita censentur, *L. Aediles 38. pr. & §. vendendi 11. ff. de Aedil. Edict. Mozzius de emt. & vend. Tit. de Natural. emt. n. 48. Vid. Besold. Thes. pract. Noviss. Dietherri. Tom. 2. Voc. Zaum & Zaum Geld.*
- 84 Quamvis de consuetudine capistri nomine venditoris famulus aliquid exigere possit. *Colleg. Arg. lib. 19. Tit. 1. tb. 19. n. 23. Johann. Jacob. Speidel. in Spec. Jur. Pol. vol. Halffter Geld/ Zaum Geld.*
- 85 In Gemmis venditis utrum *Retractus* jura obtineant? quære-re placet *Andr. Tiraquello. in Tr. de Retract. Municip. §. 1. Gloss. 7. n. 100. seqq.* Et quamvis mobilia preciosa ut Gemmæ &c. autoritate Glossæ Can. comparari velint cum rebus immobilibus arg. *L. Lex. que tutores. 22. pr. C. de Administr. Tut.* Id tamen, quatenus in dispari inter mobilia & immobilia ratione non procedat, *superius probatum.*
- 86 *n. 34. seqq.* Atqui civilis vitæ ratio non tam facile à mobilium, quam immobilium, adeoque omnium ferme rerum emtione & Commercio extraneos excludere potest; Cessant enim in mobilibus præcipuæ introducendi retractus rationes, tum quoad repulsionem mali vicini, adeoque litium propter confinium oriundarum evitationem. *Dn. D. Petr. Schulz. in Diss. inaug. de jur. congrui,*
- 87 *c. 3. n. 5.* Tum propter majorem immobilium in conservandis familiis

liis utilitatem & necessitatem. *Matth. Berlich. P. 2. Concl. 39. n. 19.* ne dicamus, quod satis lugubre fit, domum illam vendere extraneis, præteritis consanguineis, licere, in qua defecere Majores, crevere posteri, vel in eadem majorum imagines aut non fixas, aut sane revulsas videre *L. Lex, quæ Tutores. 22. vers. nec vero Domum. C. de Administ. Tut. arg. L. in fundo. 38. vers. finge pauperem. ff. de Rei vindic. Gail. 2. Obs. 19. n. 1.* Tum denique ob generalem omnium Statutorum & 88. consuetudinum de solis bonis immobilibus dispositionem? Quas quoque ob causas Gemmas cæterasque res mobiles preciosas à retractus jure immunes pronunciat *Andr. Tiraq. d. l. n. 102.* Quod ta- 89. men aliqualem limitationem, in casu, quo testator rem aliquam mobilem pretiosam Gemmis exornatam extra familiam alienari prohibuit, recipere videtur, *arg. L. filius fam. 114. §. cum Pater 15. & seq. ff. de Legat. 1. L. Peto. 69. §. fratre. 3. L. cum Pater. 77. §. Libertis. 27. ff. de Leg. 2.* Quamvis retractus & tale præceptum in eo differant, quod 90. retrahentes ad precium solvendum teneantur, contra Testatoris præceptum vero, bona extra familiam alienantibus precium non restituatur, cum cæteri de familia, qui rem illam non tenent, quoad illam, fideicommissarii heredes dicantur. *in d. L. Peto. 69. §. fratre 3. L. cum pater. 77. §. libertis. 27. ff. de Legat. 2.* Unde nec aliena- 91. tio in externos licebit, licet possidens reliquos interpellaverit, an ipsi emere velint, ipsique recusaverint, neque enim jus fidei commissi recusata emtione amittitur, ut pluribus deducit. *Bartholom. Romuleus in Tr. de Testat. præcept. bona extra familiam alien. prohib. n. 56. & seq.*

CONDUCTOREM de dolo, lata, & levi culpa, non levis- 92. sima, & multo minus casu, regulariter teneri communis est opinio. *arg. L. si ut certo. 5. §. nunc videndum. 2. ff. Commodati. Francisc. Vivius. Comm. Opin. Lit. C. vers. Conductor non tenetur. Anton. Delrio ad L. Contractus. 23. in verbo Locatum c. 9. in Hist. interpret. p. 198. Conf. ea, quæ superius c. 3. n. 11. tradita.* Unde consequens videtur, quod si de conductæ sponsalitia corona. *Bon der Braut-Krone* (quales utut or- 93. namentum imperat. æmulari, permitti tamen videntur. *in L. unic. vers. nulli præterea C. Nulli lic. in fren. lib. 11. Tit. 11.* adeoque in Patria, & alibi locari solent) Sponsæ, modeste saltanti, Gemmæ decide- 94. rint, ipsa, nulla alias culpa interveniente, à Locatore conveniri haud
pos

- possit; Re enim conducta ita utens, ac locata est, non de levissima culpa, & multo minus de casu tenetur. *Francisc. Virvius, Comm. opin. Lit. C. vers. Conducens equum Scholaris.* Neque saltem actui Benedictionis Sacerdotalis, sed & cæteris solemnibus nuptialibus, inter quæ & saltandi recreatio recenseri generali Consuetudine obtinuit, talis corona locatur; adeoque amissionis casus ipsi potius coronæ Domino imputandus, qui in firmandis Gemmis diligentiam fortè majorem præstare debuisset, *arg. L. non fraudantur. 134. §. 1. L. factum. 155. pr. L. in condemnatione. 173. §. unicuique. 2. ff. de R. J.*
- 95 *Dummodo Sponsa conducens periculum & casum in se non receperit. arg. L. Item quaritur 13. §. Si Gemma. §. ff. Locati L. si ut certo. 5. §. Nunc videndum 2. ff. Commod. L. Contractus. 23. ff. de R. I. Ant. Faber. in Cod. lib. 4. Tit. 42. Def. 53.* Et quamvis in vestimentorum aut argenti usu locato talem Imperator custodiam requirat, qualem diligentissimus Paterfamilias suis rebus adhibet. *§. Conductor §. I. de Loc. & Cond.* Alii tamen id ad exactiorem diligentiam & culpam levem restringunt, *propter verb. L. Si ut certo. §. §. nunc videndum. 2. ff. commodati. Vid. Anton Delrio ad L. Contractus. 23. d. c. 9. in interp. Analog. Ubi probat, nonnunquam in jure Positivum pro Superlativo & vice versa usurpari.*
- 98 Alii levissimam ab Imp. culpam exigere sustinentes, dispositionem illius *§. pen. specialem* dicunt, tum propter atterendi & maculandi vestes facilitatem, tum propter insidias, quæ majori conatu rebus preciosioribus, ut puta argento, auro & Gemmis struuntur. *Vid. Cass. Manzius ad §. pen. versic. qui pro usu. n. 28. I. de Loc. & Cond.* Sed præsentī casui hæc objici nequeunt; Neque enim alia custodia à Sponsa, etiam diligentissima, in actu nuptiali præstari potest, quam ut coronam capiti probe affixam provide gestet; Quo facto, ad casum citra culpam suam contingentem non tenetur. *Arg. d. L. §. Nunc videndum. 2. ff. Commod. L. Si quis domum. 9. §. 4. ff. Locat. Cond.*
- 100 Diversum quadantenus obtinere putamus in iis casibus, ubi merces pro custodia specialiter intervenit, nam ibi & levissima culpa, quæ alias in Locato regulariter non præstatur, obligat. *Hector. Felic. de Societ. c. 21. n. 11.* Veluti si Balneator Gemmas custodiæ suæ, mercede intercedente, commissas, levissima culpa amiserit. *arg. L. qui mercedem. 40. & L. seq. ff. Locat. Cond. Francisc. Turzanus Comm. Opin.*

Opin. 185. num. 2. Sed utrum horrei locator proponens ab initio: *Se* 101
aurum, argentum, margarithas, Gemmas, &c. suo periculo non recipere,
 Postea res inferri patiatur, custodiam rerum illatarum debeat? *?*
 Ventilatur & affirmatur in *L. cum in plures. 60. §. Locator. 6. ff. Loc.*
Cond. Horrea illa olim dicebantur, ubi preciosissima fortunarum
 pars reponebatur, uti apparet ex *L. nam salutem 3. §. effractura. 2. D.*
de Offic. Praef. Vigil. Erant itaque, qui talia loca ad res ad certum 102
 tempus ibi reponendas, locarent, resque illas periculo suo reci-
 perent; Ideoque *Labeo in d. L. 60. §. 6. ff. Locat.* decidit, si horrearius 103
 res illas inferri patiatur, ad periculum praestandum teneri, priore
 protestatione, etiam valvis forte affixa, non obstante. *Andr. Alcia-*
tus ad L. pacta novissima n. 37. C. de Pactis. Aliud dicendum, si quis in 104
 alienis aedibus conclave conduxerit, ut in eo Gemmas resve suas
 deponeret, & ipse custodiret; licet enim conductor postea abiens
 ipsius conclavis curam inhabitatori aedium commendaverit, ipse
 vero claves secum abstulerit; Haud tamen obligat commendatio
 quoad Gemmas resve illatas, cum nec ab initio de custodia con-
 venerit, nec immediate ipsarum custodia, sed conclavis saltem
 cura, concredita fuerit. *Prout Decisum refert Magnif. Dn. Mevius.*
P. 2. Decis. 54.

SOCIETATIS pactum: ut alter Gemmas & aurum, alter 105
 operam omnem tum in poliendo, tum in includendo, tum pro-
 vide vendendo consistentem praestet, lucrum vero commune
 sit, subsistit *per text. in §. de illa sane. 2. §. de societ. L. 1. C. pro socio.*
 plerumque enim tanta est industria socii, ut societati plus con- 106
 ferat, quam res ab altero collatae. *L. Si non fuerit. 29. §. 1. ff. pro*
socio. Unde consequens est, quod pactum: *Ut alter, qui Gemmas* 107
in Societatem confert, illarum precio semper salvo, lucrum commune parti-
cipet, damnumque nullum sentiat, subsistere nequeat, ne alioquin
alter, industriam conferens, duplici damno, tum ratione opera-
rum, tum ratione precii Gemmarum salvi praestandi, afficiatur,
alter vero in portu semper naviget. arg. L. cum duobus 52. §. quidam
Sagariam. 4. vers. nam sicuti lucrum. ff. Pro Socio. Gail. 2. Obs. 2. n. 2.
& 3. Camillus Borellus Consil. 65. n. 11. seqq. Franc. Vivius. lib. 1. Decis. 180.
n. 1. Hector Felicius de Societ. c. 18 n. 3. seqq. ubi n. 8. plures allegat. Nisi 108
 forte damnum culpa illius, qui operas praestat, contigerit. *d. L.*

Cum duobus. §2. §. 4. in fin. D. pro Socio. Culpa enim nomine Socius
 109 *Socio tenetur, Per text. in §. fin. J. de societ. Et quidem vel L.*
Aquilae, vel pro Socio actione. text. in L. Sed si ex causa. 47. §. 1. &
LL. seqq. D. pro Socio. Sed utrum levissimam culpam, prout supe-
rius de locatis operis c. 3. n. 1. seqq. traditum est, Socius Socio hoc casu
præstare teneatur, dubium non excurrit? Regulariter quidem
in Societate culpa levissima non præstatur, ut decidit Imp. in §. fin.
 110 *J. de Societ. Carpz. P. 2. C. 26. Def. 12. Sed utrum ibi subjecta ratio, de*
improvide electo Socio, in præsentis facti specie, ubi alter artifi-
cialium operarum circa res facile frangibiles promissione alterum
circumvenisse, adeoque ex dolo quodam patrocinium adipisci vi-
 111 *detur, obtineat? In eo dubii nostri cardo consistit. Et quamvis*
ratio illa generalis sit, levissimam tamen culpam in præsentis casu
præstandam esse auguramur; Artificem enim se professus est, at-
qui artificium ipsius versatur circa res ex levissima culpa frangibi-
les, adeoque ad levissimam quoque culpam se tacite obligasse cen-
setur. Magnif. Dn. Mevius ad J. Lübec. lib. 3. tit. 8. art. 16. n. 7. per ea, quæ
pluribus super deducta. c. 3.

112 Circa MANDATUM tandem elegantis casus decisionem in
 Facultate Jurid. Helmstad. de Anno 1635. die 11. April. pronuncia-
 tam proponit. *Dn. Hahn Ad Wesemb. in Tit. de Aestimatoria. n. 5. quam*
 pro materiæ nostræ meritis exigentibus coronidis loco huic capiti
 verbotenus adjicimus: Hat B. in Stockholm A. ein gülden Kleinod/
 solches in der Moscau zu verkauffen / oder da es unverkauffet bleiben
 solte / ihm B. zu treuen Händen wieder zuzustellen / mit gegeben. Es hat
 aber A. zu dem / Wie auch da er zum andernmal wieder aus Schwe-
 den in Moscau verreiset / das Kleinod nicht verkauffen können / sondern
 dasselbe in der Moscau bey seinen Sachen in ein Gewölbe verwarlich
 verlassen; Welches dann B. jedesmal nicht allein nicht widersprochen/
 sondern auch wol damit zufrieden gewesen / und es bey voriger Com-
 mission gelassen. Wann nun schon unterdessen eine grosse in der Mos-
 cau entstandene Feuers, Brunst unter vielen andern köstlichen Waaren
 auch besagtes Kleinod in dem eisern Kasten usgebrandt / so ist doch A.
 solchen Schaden zu erstatten / nicht schuldig / und solches aus nachfol-
 genden Ursachen. Denn ob wol versehenen Rechtsens / quod aestima-
 tio faciat periculum ejus, qui suscepit, ita ut aestimationem, de
 qua

qua convenit, aut ipsam rem commissam reddere teneatur, *text. expr. in L. 1. §. fin. de estim. act.* So wird doch bey diesem Fall nicht unbillig gezwweifelt / ob auch dieser Contractus pro æstimatorio, oder nicht vielmehr pro mandato zu halten / in Betrachtung daß nicht zu befinden / dann das Kleinod um ein gewiß pretium zu verkauffen dem A. zugestellet worden / hat es bey dem Contractu mandati keinen Zweifel / daß propter casum fortuitum Mandatarius nicht gehalten sey: Gesezt aber / daß es ein Æstimatorius Contractus gewesen / so wird jedoch periculum in accipientem dadurch schlechter Dinge nicht transferirt, sondern ist dabey in gute Obacht zu nehmen / quod vel æstimatio sit facta tantum propter rem ipsam, vel ut solum recipiens sciat, quanti vendere debeat, aut dubitetur, an propter ipsam rem, vel non sit facta: Primo casu quando æstimatio est facta propter ipsam rem, recipiens præcise æstimationem vel rem restituere cogitur. Secundo casu, si æstimatio fuerit adjecta, non propter rem, sed ad istum finem, ut recipiens solum sciret, quanti vendere deberet, distinguitur *secund. L. 17. §. 1. de prescript. verb.* Ut si dans rogaverit venditorem, ut res æstimatas venderet, dantis sit periculum: Sin accipiens, accipientis & venditoris, si vero neuter rogaverit, accipiens solum dolum & culpam præstet. Tercio vero casu quando non apparet, an propter ipsam rem vel non æstimatio facta sit, præsumitur æstimationem factam esse, prout vendenda est, & eadem obtinent, quæ in secundo casu; prout tenent *Bart. in d. L. 1. de estimat. act. n. 3. Jason. ad eand. n. 1. Angel. de Aretio ad §. actionum. 28. J. de Act. n. 122.* Alldieweil nun bey diesem Fall nicht zu sehen / daß einige æstimatio vorgegangen / und wann auch A. das Kleinod um ein gewisses zu verkauffen so auf sie genommen / so kan man denuoch nicht vernehmen / ob A. oder B. in diesem contractu anfang gemacht / bleibt also billig dabey / daß A. nicht mehr den dolum und culpam zu præstiren schuldig / und ad casus fortuitos keinesweges verbunden sey. B. N. W.

CAPUT V.

De

VSV GEMMARVM.

SUMMARIA.

PRecipua Gemmarum utilitas
in ornando consistit 1. seqq.

Lacedemonii primi saxi fragmen-
ta loco Gemmarum in annulis
ferreis gestasse feruntur 5

Nonii senat. annuli Gemma XX.
Millib. sestert. taxata fuit 6

Quare sponsi sponsis annulos dent
arrhae loco? 7

Annulus an sponsalia contracta
probet? 8. seqq.

Annulus sponsae à sponso missus an
donatus, an commodatus cen-
seatur? 10. seqq.

Quid in vestibus & ornamentis
uxori à marito traditis obti-
neat? 11. seqq.

Cautela pro uxore, qua Gemma-
tum suarum periculum trans-
ferat in Maritum 13. seqq.

An tutores Pupillorum Gemmas
propria auctoritate alienare
possint? 15. 16

Libertas Gemmis se exornandi re-
stricta per ordinationes polit.
17. seqq.

Frena, & equestres sellas quibus

Gemmis exornare non liceat? 20

Omnia, quae ad Ornamentum Imp.
spectant, à privatis fieri pro-
hibentur 21. seqq.

Sub colore offerendi Principi res
prohibita non debet attentari 23

Hodierna Ordinationes vestiariae
libertatem se Gemmis exor-
nandi plerumque limitant 24

An puniantur, quae contra prohi-
bitionem statuti Gemmas por-
tant, si visae saltem, non com-
prehensa fuerint 26

Non puniuntur, quae confici sal-
tem ornamenta prohibita fece-
runt, non vero portarunt 27

An puniantur, quae prohibito
Gemmarum usu adulterinas
portant? 28. 29

An iubentis gemmas secum hu-
mari praecepto satisfieri debeat?
30. seqq.

An ornamenta, quae defuncta se-
cum humari iusserat, legatariae,
an heredi accrescant? 34

Præ-

PRæcipuam Gemmarum, dummodo rudes non fuerint, L. argu-
 mento 25. §. margaritæ. 11. D. de auro arg. mund. utilitatem in or-
 nando consistere, apparet ex L. argumento. 25. §. ornamenta. 10. vers.
 & omnia, que ad aliam D. de aur. arg. mund. Ita enim non solum,
 cultus Imp. Gemmis exornatur. L. Un. C. nulli lic. in fren. Mitræque
 aureæ Regiæ variis Gemmis exornatæ meminit Magnif. Dn. D. Beck-
 man. Not. Dign. Diff. 15. c. 2. §. 3. Sed & privatæ personæ Inaures
 Smaragdis. L. pediculis. 32. §. Item cum inaures 8. D. de aur. arg. mund.
 Mammillarum ornamenta Cylindris L. pediculis. 32. §. ult. & ibi. Go-
 thofr. in voce Cylindrus. D. de aur. arg. mund. Viriolas. f. manuum orna-
 menta, Smaragdis, L. ult. §. fin. D. de aur. arg. mund. jungatur. Gothofred.
 ad L. quid tamen. 14. in verbo Viriolam. D. de Contrah. emt. & vendit. an-
 nulosque Gemmis variis exornant. L. Si Gemma. 17. L. cum aurum.
 19. §. 16. L. Pediculis. 32. §. 1. D. de aur. arg. mund. Pariterque Supel-
 lex. l. Labeo 7. §. Tubero 1. D. de Supell. leg. Lecti, L. supellectili. 3. §. 3. D.
 de Supellectili legat. Vasa l. cum aurum. 19. §. ult. D. de aur. arg. mund.
 Phialæ, l. cum aurum. 19. §. 13. D. de aur. arg. mund. Coronæ Mensa-
 rum l. Cum aurum 19. §. Sed in coronis 14. ff. de aur. arg. mund. Lan-
 ces, d. l. 9. §. 13. D. de aur. arg. mund. Frena, Equestres sellæ, & Bal-
 tei, L. un. C. Null. lic. in fren. lib. 11. & similia Gemmis exornata,
 leguntur; Quamvis autem Gemmæ varios etiam Medicis usus
 præstent, eosdem tamen, ne à Scopo aberremus, Medicis relin-
 quimus.

Annulis olim ferreis, etiam in solemnibus Conjugialibus usi
 fuere, & primi. Lacedæmonii saxi fragmenta, ferro inclusa,
 Gemmarum loco gestasse feruntur; Postea aureis annulis, & Gem-
 mis uti capere, & Nonii Senatoris annuli Gemma XX. millibus
 Sestert. taxata, ipse vero Nonius propter eandem (quam solam
 ex fortunis suis secum auferre maluit) ab Antonio proscriptus fuit
 Vid. plura in Alex. ab Alexandro Genialib. dieb. lib. 2. c. 19. Annulos illos
 quidem, qui Sponsæ à Sponso in contrahendis sponsalibus dari
 solent, Scipio Gentil. de donat. inter Vir. & Uxor. lib. 4. c. 12. Vel pro-
 pter mutuæ fidei signum, vel propter id magis, ut eodem pigno-
 re eorum corda jungantur, dari, quartoque digito, quod in eo
 vena quædam, ut fertur, sanguinis ad cor usque perveniat, in-
 feri, dicitur in c. fœminæ. 7. §. Item quod. Causs. 30. quæst. 5. Indeque
 annulum inaugurando Regi oblatum nuptias quasi inter Principem

& populum contractas significare probat. *Magnif. Dn. D. Beckman-*
 8 *nus, in Notit. Dignit. Diff. 4. cap. 4. §. 6.* Attamen quod solus annulus
 Sponsalia & matrimonium non utique probet, inter communes
 Opiniones refert *Franc. Turzan. Comm. Opin. 108.* Nisi forte de illius
 immessione à Sponso in Sponsæ digitum facta constet, tunc enim
 Sponsalia inde præsumi, adeoque vulgare signum, ut fumus ignis
 est, esse putat *Card. Tuschus Pr. Concl. Lit. A. Concl. 343. n. 6. Conf. Ma-*
 9 *scard. de Probat. Vol. 1. Concl. 100.* Et quidem si de contractis data
 arrha sponsalibus constet, sponsalia non de futuro, sed de præ-
 senti contracta præsumi, donec contrarium probetur, probat
Carpz. P. 4. C. 20. D. 8. n. 5.

- 10 Sed utrum annulus à Sponso Sponsæ missus donatus, an com-
 modatus in dubio censeatur? Varie à Dd. controvertitur. Et
 quamvis inter preciosos & non preciosos distinguant; Illos com-
 modatos, hos donatos dicentes, *Ludovicus de Ponte Romanus. Conf.*
 11 *146. n. 3. circ. fin. Cardin. Tuschus Lit. A. Concl. 344. n. 4.* idemque de
 vestibus, ac cæteris ornamentis, à Marito Uxori traditis, statuen-
 tes, *Jul. Clar. Lib. 4. sentent. §. Donatio. quest. 10. n. 3. Scip. Gentil. de*
donat. inter Vir & Uxor. lib. 2. c. 12. p. 194. Conf. Petr. Barbos. ad Tit. sol.
 12 *matrim. Tom. 2. l. quæ dotis. 34. n. 74. & seq.* Hac tamen in re præpri-
 mis consuetudo, nec non traditionis modus inspiciendus est. *Conf.*
Gaill. lib. 2. Obs. 91 n. 3. vers. breviter Judex. Prout in tali casu in *Facult.*
Jurid. Francof. Anno 1679. die 1. May pronunciatum fuit. Auf die Frage:
 Ob die Ohr-Gehänge / welche Defunctus von seiner Schwester erer-
 bet / die Frau aber Consensu Mariti zu sich genommen / getragen / und
 für das ihrige gehalten / als ein Geschenk zu consideriren? Erachten
 wir Obgleich Maritus gewolt / daß sie sich dergleichen Schleuffe solte
 machen lassen / nachmals auch / da die ihige Ihm erblich zugefallen / Er
 selbe der Frauen / zu ihren freyen Gebrauch gelassen / daraus eine præ-
 sumtio donationis zu entstehen scheint; Weil aber dennoch eine Do-
 natio nicht præsumiret wird / nisi liquido de ea constet, welches für-
 nemlich inter Conjuges Statt findet / Als unter welchen sonst die Do-
 nationes gar verboten *i. t. ff. de donat. inter Vir. & Uxor.* Die Frau auch
 Ihr selbst zu imputiren / daß sie ihres Mannes Begehren nach Ihr kei-
 ne dergleichen Schleuffe machen lassen / der nachmals concedirte Ges-
 brauch auch keine donationem inferiren kan / quia recepta Dd sen-
 tentia est, quod Maritus res preciosas ad usum tradendo Uxori,
 non

non animo donandi sed commodandi videatur dedisse, ut eo or-
natio incederet, *arg. l. 5. §. 10. ff. Commod. ideoque heredes ma-*
riti talia repetere possunt. Job. Campeg. de dote P. 2. quest. 55. n. 2. Rol-
a Valle lib. 1. Consil. 10. n. 12. Menoch. Arb. quest. lib. 2. Cas. 218. C. n. 3.
Quod eo magis procedit, si maritus talia non comparaverit uxo-
ris causa, sed aliunde ex hereditate habuerit, ubi videtur tantum
commodasse, *Petr. Barbos. ad l. 34. n. 75. ff. Sol. matrim.* So halten
wir dafür: daß die Frau selbst an sich zu behalten nicht befugt sey; es
könnte dann deutlicher erwiesen werden / daß Maritus animo donandi
solche Schleuffe seiner Frauen überlassen; oder auch / daß dergleichen
Observanz in Pommern hergebracht / daß dasjenige / was von dem
Marito der Frauen an Geschmeide übergeben / derselben / als geschenkt
bey der Theilung füraus gelassen werde.

In propriis Gemmis uxori Cautela commendari meretur, ut 13
scilicet ipsa easdem aestimato cum dote ad Maritum transferat;
Hoc enim facto ipsa, consentiente viro, Gemmis illis mariti peri-
culo utitur, *L. Mortis sue Causa. 53. §. 1. ff. de Donat. int. Vir. & ux. Rol-*
a Valle lib. 2. Consil. 92. n. 10. n. Petr. Barbosa ad l. Si aestimatis 51. n. 5. ff. Sol-
matrim. Quamvis tamen uxor deinde Gemmas illas dolo malo de- 14
teriores reddere non possit, quin ratione damni scienter illis illati
legis Aquiliae actione teneatur. *Arg. l. si Servus 27. §. si cum maritus.*
30. ff. ad leg. Aquil.

Gemmae licet ornandi saltem usum imprimis præbeant. *arg. l. 15*
argumento 25. §. ornamenta 10. versic. & omnia quæ ad aliam. D. de Aur. arg.
mund. Adeoque rei familiari parum conducant; Indeque Tutores
easdem tanquam res supervacuas propria autoritate vendere pos-
se, dicendum videatur; Prout etiam, præter prædia & mancipia
rustica, omnia olim à Tutoribus vendenda & ad nummos redigen-
da fuere; *l. lex quæ Tutores. 22. in Princ. C. de Administr. Tut.* Attamen, 16
ne fraudi Tutorum in Gemmis & rebus mobilibus preciosis ven-
dendis locus relinqueretur, Imp. Constantinus easdem non nisi
prævia judicis, inquisitione, causæ probatione, & Decreti inter-
positione alienari voluit, *Text. in l. lex, quæ tutores 22. C. de Administr.*
Tut. Job. Gutierrez de Tut. & iur. P. 2. c. 21. n. 1. & seqq. Dn. Brunnem. ad
l. 7. n. 7. & seqq. C. de Administr. Tut.

Sed & cum Gemmarum, imprimis pretiosarum usus æmula- 17
tioni, præcipue inter fœminas, jam tum ad superbiendum faciles,
sunt.

- ansam haud modicam præbeat, æmulatio vero illa maritos ære immodico emungat, prout vices infelicitum Maritorum ambitioni uxorum obsequentium, & plus in earum ornamenta, quam pro dote recipiunt, expendentium, dolet. *Jul. Clarus sent. lib. 4. §. Donatio. quæst. 10. n. 3. Gail. lib. 2. obs. 91. n. 3.* Publice autem inter sit, ne quis re sua male utatur. *§. ult. J. de his, qui sui vel alien. jur. non potuit, fieri, quin licentia hæc Gemmis se pro lubitu exornandi, quadantenus refrenaretur.* Hinc I. Non solum in ordinatione, *Polit. de Anno 18130. Tit. Von unordentlicher und köstlicher Kleidung. & seqq.* huic malo remedium quæri cœpit, & rusticorum fœminis Corallorum, nedum Gemmarum, usus omnino interdictus, *d. Ord. Pol. de Anno 1530. Tit. Von den Bauerleuten. §. desgleichen ihren Weibern.* Opificum fœminis annuli quidem aurei, sed Gemma carentis, usus permissus fuit. *d. Ord. Pol. de Anno 1530. Tit. Von Bürgern und Einwohnern §. desgleichen sollen / reliquisque dignioribus certus pariter, quoad ornamenta, modus præscriptus est Conf. Ord. Pol. de A. 1548. Tit. Von unordentlicher Köstlichkeit der Kleider. seqq. Ord. Pol. de Anno 1577. Tit. 9. & seqq.* A qua tamen Dispositione sola preciosa, à Principe alicui donata, diserte eximuntur. ita ut eadem portare personis, quibus aliòquin interdicta essent, liceat, *d. Ord. Pol. de Anno 1577. Tit. 14. §. Item so jemand Sed & jam tum in l. unic. C. Nulli licet in fren.* (quam Leoni Gothofredus, sed Justiniano tribuit, *Iob. Wolfgang. Freymonius in Symphon. jur. Cronolog. sub Iustinian. Rubric. sequuntur Constit. Iustiniani, quibus in plerisque exemplarib. nec Consul. & c. sub lib. 11. Tit. 11. p. mibi 910.* licentia effrenis in frenis, equestribus fellis, & balteis exornandis coarctata, & Margaritharum, Smaragdorum, & Hyacinthorum ornatus illis aptari prohibitus fuit: Reliquo tamen hac in parte Gemmarum usu, exceptis cucurniis, ac fibulis in chlamydibus, haud interdicto.
- Indeque II. omnia illa, quæ ad cultum & ornamentum Imperatorium pertinent, ex auro & Gemmis à Privatis (exceptis saltem ornamentis matrimonialibus, & tam muliebrium, quam virilium annulorum habitu) fieri prohibentur, adeoque à solis Artificibus Palatinis adaptari jubentur *L. unic. C. Nulli lic. in fren.* Ut ne prætextui quidem, quod Clementiæ Principali offerri debeant, conniveatur, Pietate Imperatoria nec talia dona expetente, nec Regium sibi à privatis cultum offerri requirente; *text. in d. L. unic.*

unic. C. Null. lic. in fren. Sub colore enim offerendi Principi res prohibita non debet attentari, *Dn. Brunnemann. ad d. L. unic. n. 8. C. Nulli lic. in fren.* Neque Clericum sub colore remittendi & ducendi ad Ecclesiasticum Judicem (nisi de fuga suspectus sit) à Judice Seculari capi & carcerari posse, probat *Prosper Farinacius Oper. Crim. lib. 1. Tit. 1. Quæst. 8. n. 115. & 117.*

Pariter III. hodie plurimis adhuc in locis, in quibus Ordina-²⁴ tiones Vestiariæ, die Kleider-Ordnungen / observantur, quod de Rep. Veneta, Augustana, Noribergensi, Hamburgensi, Colonienfi, Argentinensi, Francofurtensi, prædicat. *Iob. Iacob. Speidel. in Spec. Iurid. Polit. Historico. Voce Kleider. Tit. 57.* Gemmarum usus non pro-²⁵ miscue cuivis licet. Ita enim in Belgio receptum. Daß niemand gülden Stück / Posament / Perlen / und dergleichen trage / wo er nicht Accise und Umb Geld davon gegeben / refert *Speidel. d. Tit. 57. Lit. K.*

Diximus Opificum fœminis annulos Gemmatos interdictos²⁶ esse, secund. *Ord. Pol. de Anno 1530. Tit. von Bürgern und Einwohnern. §. desgleichen sollen;* Quod non ad eas solum fœminas, quæ Gemmas in annulis portantes apprehenduntur sed & ad illas, quæ easdem portare visæ saltem fuerint, extendimus. *arg. §. furtorum. 3. vers. quamdiu eam rem fur tenens visus. I. de Obl. quæ ex delict. nascuntur. L. 7. §. sed Celsus. 2. ff. de furt. Conf. quæ superius C. 2. n. 21. & seqq. tradita;* Attamen si confici tantum ejusmodi annulos curaverint, nec portaverint, solus²⁷ talis conatus statuti pœnam non incurrit, per ea, quæ tradit *Felinus in Tr. quando conat pun. Petr. Royzius Decis. Lithuan. 3. n. 35.* Sed utrum²⁸ prohibitio Gemmarum usu puniantur, quæ factitias & Adulterinas portent, dubium videtur; Et quamvis non desint, qui ipsas ab omni pœna immunes pronuncient, *Bart. in L. 1. §. hoc interdictum ff. de fonte. Andr. Alciat. Lib. 2. de V. S. vers. sed & si Censoria Lege cautum.* Attamen cum lex vel statutum ornatum ejusmodi prohibeant, adul-²⁹ terinæ autem Gemmæ idem fere, quod veræ, quoad ornatum præstent, adeoque verbis LL. fraus fieri videatur, etiam adulterinas Gemmas portantem Statuti nonnunquam pœnam incurrere non dubitamus *arg. L. Vellera. 3. C. de Vestib. holoberis, Lib. 11. Alciat. Parerg. lib. 11. c. 1.*

Denique cum in fœminis tantum nonnunquam corporis co-
lendi studium sit, ut nec vita defunctæ sine ornamentis spectari,

- 31 nec humari velint, *Petr. Royzius Dec. Lithuanic. 3. n. 45.* Quærere licebit: Utrum ultimæ tali morientis voluntati satisfieri debeat? Et, quamvis olim ornamenta, quibus maxime in vita quis delectatus erat, simul cum homine comburi solita fuerint, prout refert.
- 32 *Petr. Vanderanus in Tr. de privileg. credit. c. 3. n. 9.* In jure tamen nostro ornamenta cum corporibus condi diferte prohibentur, *L. Et si quis. 14. §. Non autem 5. ff. de relig. & sumpt. fun.* Hinc cum Titia decedens
- 33 Sejæ ornamenta omnia legasset, posteaque eodem testamento ornamenta quædam, veluti Lineas duas ex Margarithis, & Viriolas ex Smaragdis, corpori suo adjicijussisset; Maritus quidem & hæ-
- 34 redes jussui defunctæ jure non parvêre; Sed quæsitum est: utrum talia ornamenta ad Sejam, cui universa ornamenta relicta erant, an ad hæredes pertineant? Et Resp. *Scævola* Ea non ad hæredes, sed ad legatariam pertinere. *text. in L. fin. §. ult. ff. De aur. arg. mund.*

CAPUT VI.

De

Delectis circa Gemmas.

SUMMARIA.

A Damantibus & Gemmis fingendis magno studio insistitur	1. 2	Quatenus ex constit. Crimin. puniendi sint?	9
Quodnam crimen incurrant, quæve pœna afficiantur, qui falsas Gemmas pro veris vendunt?	3. seqq.	Impostores hi dicuntur & Zuntatores	10
Imp. Rudolphi pœna, qua ejusmodi impostorem affecit	7	Gemmarius Consultus, & Gemmas falsas pro veris pronuntians, an consulenti teneatur?	11. seqq.
Imp. Gallieni pœna dictata in istiusmodi impostorem	8	An furtum committat, qui ab initio veras Gemmas emtori vendidit, sed postea tradens falsas subjecit	14

De-

Debitor Gemmae ubi liberatur sol-
vendo adulterinam, nec inde-
biti conditione, exceptione
tamen, gaudet 15

An ferentes Gemmas, divini usi-
bus dicatas, qua poena affi-
ciantur? 16. seqq.

An injuriarum teneatur, qui Gem-
ma aliquem percussit? 19. seqq.

Putans aliquem Adamantibus oc-
cidi posse, si clam alteri devo-
randos dederit, qualiter pu-
niendus sit? 22. seqq.

Conatus an puniendus sit? 25
seqq.

Falsum committunt, qui falsis pon-

deribus in Gemmis vendendis
vel emendis utuntur 28

Ad quid teneatur, qui in fraudem
alterius falsa pondera contra-
hentibus commodaverit 29

Falsum committunt, qui aliena si-
gilla dolo malo Gemmis inscul-
punt; 30. seqq.

Gemmae sunt merces Vectigales 33
seqq.

Pro Gemmis proprii usus gratia
comparatis Vectigal non datur 36

Crystallomantia qua poena coer-
ceatur? 37. seqq.

PRout maximum in rebus humanis precium Gemmarum Prin-
ceps, Adamas, habet, teste Plinio Histor. lib. 37. c. 4. Cassaneus in
Catal. Glorie mund. P. 12. Confid. 91. Ita vix quicquam est, quod ma-
jori studio tentetur, quam ut elegans ipsius splendor quam proxi-
me repraesentetur; Nec tamen reliquæ etiam Gemmae ab adulteri-
nis ejusmodi mendaciis immunes sunt; Vix enim Gemmae sunt,
quas mentiri ars non allaboret. Vid. Anton. Neri in arte Vitrar. Atha-
nas. Kircher. in mund. subterr. lib. 12. Sect. 5. P. 3. cap. 4 pag. 478. Tom. 2.
Alex. Pedemontanus Secret. lib. 6. circ. fin. p. 264. & seqq. Quapropter cum
ejusmodi impostura quotidiana fere sit; quærere licebit: Quod-
nam præprimis crimen Gemmas adulterinas pro veris vendentes
incurrant? Quave poena coercendi sint? Et quamvis in precio
emtionis & venditionis naturaliter contrahentibus se circumveni-
re liceat, L. in Caussa. 16. §. Idem Pomponius. 5. ff. de Minorib. L. item
si precio. 22. §. ult. ff. Locat. Benev. Straccha de Mercatur. P. 2. n. 6. De-
ceptio tamen illa precium, in quo permessa est, egredi non debet,
Neque enim aliud pro alio erranti emtori obtrudi debet, cum nul-

lo regulariter jure errans, *L. quod in debitum. 7. ff. de condict. indeb. L. si per errorem. 15. ff. de Jurisdic. ignorans, L. Creditor. 102. §. ult. ff. de solut. § vel falso existimans, L. 19. §. 1. ff. de condict. indeb. deficiente sc. consensu, L. si per errorem. 15. ff. de Jurisdic. tanquam principali obligationis requisito. L. 1. §. 3. ff. de Pact. obligetur, sed potius venditor, emtorem errare, pati non debet. L. ex emto. 11. §. si quis Virginem. 5. ff. de Act. emt. Alioquin enim emtor, qui vel cæcus, vel discernendarum materiarum minus peritus fuit, vel qui in materia erravit, ne quidem in corpus, quod non vidit, consentisse videtur. L. alioqui. 7. 11. pr. ff. de contr. emt. Dolus itaque ejusmodi Impostorum Stellionatus ipsos reos facit. L. 1. §. 2. in fin. ff. de pignorat. act. & Imp. Rudolphum aliquando Gemmarium, qui Rubini colorem remissiorem, supposito folio rubicundiori tantummodo auxerat, (utpote, quod pariter, licet vera Gemma vendatur, imposturæ species est, cum premium Gemmæ alieno colore in fraudem alterius augeatur.) infamia notasse refert *Athanas. Kircher. M. S. lib. 12. Sect. 5. P. 3. cap. 4 Proposition. 1. pag. 480. Tom. 2.* Nec prætereunda est singularis pœnæ species, qua Imp. Gallienus Gemmarium, qui Conjugi ipsius Gemmas vitreas pro veris vendiderat, affecisse dicitur; Jussit enim Imp. impostorem illum tanquam Leoni objiciendum duci, Leonis vero loco Caponem e cavea emisit, mirantibusque cunctis, per Præconem pronunciati jussit: Imposturam fecit & imposturam passus est; *Andr. Alciatus parerg. lib. 11. c. 1.* Secundum Constit. Crimin. Carol. V. ejusmodi impostores & mercium falsatores modo relegatione, modo fustigatione, modo gravius pro facti circumstantia puniri jubentur. *Const. Crim. art. 115.* Imo impostores illos, quos ZUN-
TATORES appellat, vel tanquam fures, vel acrius puniendos esse, Consultus respondit *Hippol. de Marsiliis Singul. 318 per tot. Conf. circa hanc materiam Alemannus in Palestr. Consult. 2. Ubi inter alia tractat casum: Da der Wechsel Diener und Probirer zu Magdeburg Geld aus dem Wechsel aufgenommen / und dagegen an statt der gülden und silbernen Pfände / die von ihm als einen Geschwornen sonsten probiret worden / Bley / Rechenpfennige / in gleichem Messinge Arm. Bänder / und Ketten in den Wechsel eingeschoben.**

II Illa imposturarum frequentia emtores plerosque adeo cautos reddidit, ut semper fere illos, qui Gemmarum peritiam habent,

con-

consulere soleant; Sed quid, si iidem Gemmas adulterinas ex imprudentia veras esse pronuntiaverint; utrumne aliqua emtori actione tenentur? Si quidem merces pro æstimatione data fuerit, ex locato actio competet; Imperitia enim culpæ adnumeratur; *L. Si quis domum 9. §. Celsus 5. ff. Locati.* Si merces nulla data fuerit, ex nuda assertione vel approbatione Gemmarum demonstratarum nulla oritur obligatio; Officium enim cuique suum haud damnosum esse debet. *L. Sedet. si quis. 7. ff. Testam. quemad. aper. inspici.* Nisi forte, consultus dixerit: Man solle die Edelgesteine auf sein Wort / für echte fauffen; Oder er wolle dafür stehen / im Fall die Edelgesteine nicht echte wären. Tales enim clausulæ obligationem involvunt, & prior quidem contrariam Mandati, arg. *§. tuta tantum. 3. in fin. §. de mand.* Posterior ex stipulatu actionem producit, *per ea, quæ dicuntur in pr. §. de V. O.*

Diximus de casu, quando Gemmæ adulterinæ pro veris venditæ fuerint, Quid igitur, si venditor ab initio veras, & alterius Gemmarii consulti assertione comprobatas Gemmas vendiderit, postea vero adulterinas subjecerit, ac emtori tradiderit? Illo superiori casu turpiter fieri; Hoc furtum committi Resp. *Paulus in L. cum es pignori. 20. pr. ff. de furt.* Sed & debitorem Gemmæ solventem adulterinam haud liberari, nec eandem, quasi indebite datam, condici, alterum tamen veram Gemmam petentem exceptione submoveri posse, innuit *Text. in L. Si cum aurum. 50. ff. de solut.*

Non desunt quidem tantæ impietatis homines, qui Divinis usibus dicata auferre haud vereantur, improbo forte errore prætendentes: Res sacras, sanctas, & religiosas res nullius esse, § *nul. lius. 7. §. de R. D.* Adeoque primo occupanti cedere; § *feræ. 12. §. de R. Divis.* Sed corrigitur impius iste ipsorum error in *Const. Crim. Ca. 17 vol. V art. 171. & seqq.* Aliique vivi comburi, *Iacob de Bello visu in Pr. Crim. lib. 2. c. 13. n. 9.* Alii alio ultimo vel corporali supplicio, pro facti circumstantia & prudentum Responsis moderando, affici jubentur. *Colleg. Arg. Lib. 48. Tit. 13. th. 9. n. 8.* Hinc si de vestibus Sacratæ Gemmas quis furtim resciderit, ultimum in eundem supplicium dictari posse, colligitur, *ex Const. C. 2. Carol. V. art. 172.* Sed utrum monumentorum ornamenta furari sacrilegium sit? *Vid. Ægid. Bossius in Pract. Tit. de Sacrilegiis n. 2.*

- 19 Titius Gemma vel soluta vel annulo inclusa Sempronium percussit; Quæritur itaque: An Sempronius injuriarum agere,
- 20 possit? Et cum injuriarum teneantur, qui vel levata manu minantur. *L. item apud Labeonem. 15. § si quis pulsatus. 1. ff. de Injur. Prosp. Farinac. Oper. Crim. P. 3. quest. 105. Inspect. 1. n. 7. Jodoc. Dambouder. in Prax. Crim. c. 137. n. 2.* Vel qui nutu injuriandi animum produnt, *Iacob. de Bellovisu Pract. Crim. Lib. 1. c. 3. n. 34. Iodoc. Damboud. Prax. rer. Crim. c. 139. n. 1.* Multo magis eosdem injuriarum teneri putamus, qui Gemmam, vel annulum, injuriandi animo, in alterum projecerint. *Vid. Claud. de Seyfello & Io. Bologn. ad L. 1. ff. de A. vel A. P. n. 59.*
- 22 Sed quid, si quis putaverit, prout vulgo ita creditur, quod Adamantibus contusis enecandi intra certum tempus vis insit.
- 23 *Paul. Parisius Vol. 4. Consil. 167. in pr. & n. 4.* Adeoque alteri eosdem, occidendi animo, devorandas clam dederit? Adamantes quidem necandi vi naturaliter carere, cum ab iis, qui legendis ipsis in India Orientali conducuntur, sæpius furtim deglutiantur, nisi bene à Conductoribus observentur refert: *Chapuzeau. in Hist. Gemm. cap. 1.* Attamen conatus talis malevolus, cum ad actum exteriorem pervenerit, licet effectus forte nullus sequatur, non ordinaria quidem, sed haud levi tamen etiam pœna coercendus erit, *secund.*
- 25 *Constit. Crim. Carol. V. art. 178.* Et quamvis nonnulli conatum generali fere consuetudine non puniri velint. *Petr. Royzius Decis. Lithuanica. 3. n. 62. Vid. Zieritzius ad d. Const. Crimin. art. 178. verb. pœna delicti attentati, ubi plures alleg. Felin. in Tr. de Conatu n. 8. vers. & ita modificat*
- 26 *& salvat.* Hoc tamen quoad pœnam extraordinariam non admittimus *Hippol. Bonacoss. comm. opin. Lit. C. vers. conatus sive attentatum ad delictum & c. Dn. Brunnem. ad l. 15. qui cum telo. 7. n. 3. & 4. C. ad l. Corn. de Sicariis. Præcipue in delictis atrocioribus. Felin. d. Tr. n. 6. Thom. Grammaticus Vot. 9. n. 8. Barthol. Bertazzol. Consil. Crim. lib. 1. Consil. 123. n. 3. & ibi Claud. Bertazzol. in Addit. Gail. de Pace Publ. lib. 1. c. 14. n. 19. seqq.* Non obstante, quod dati mali veneni, nisi inde is, cui datum est, extinctus sit, nullam pœnam esse placeat.
- 27 *Petr. Royzio d. Decis. lithuan. 3. n. 60.* Quippe porrigentem ejusmodi inutile venenum extraordinaria pœna puniendum esse, de communi opinione testatur, *Franc. Vivius Comm. Opin. lit. C. verb. Conatus, n. 3.*

FALSUM committunt (1) qui falsis ponderibus in Gemma-
 rum venditione utuntur. So sich falscher Wage oder Gewichte wif-
 sentlich gebrauchen *L. pen. §. 1. ff. Ad L. Cornel. de Falsis Const. crim. art.*
113. Nicas. de Voerda ad §. item Lex Cornelia de falsis n. 4. in fin. §. de
Publ. judic. Prosser Farinac. Oper. Crim. Tom. 6. quest. 150. P. 3. n. 76. 77. Is
 vero, qui contrahentibus pondera falsa pro justis ad decipiendum
 alterum commodaverit sciens, doli actione *l. arbitrio 18. §. de eo 3.*
ff. de dol. mal. & furti tenetur; L. Si quis Uxori 52. §. Majora 22. ff. de
Furtis. Celsus. Bargal. de dolo. lib. 3. c. 3. n. 94. (2) Falsi tenentur, qui
 aliena figilla Gemmis dolo malo insculpserint, & usurpaverint *L.*
Lege Cornelia 30. pr. ff. Ad Leg. Corn. de falsis. Const. Crimin. Carol. V. art.
112. Farinac. d. Tom. 6. quest. 150. p. 3. n. 65. & seqq. Et cum sæpius hoc fiat,
 sculptoribus typum sigilli, ab ipsis confecti, relinquendum non
 esse monetur, *secund. Laurent. Pignorium in Besold. Thes. Pract. Noviss.*
Tom. I. voc. Sigill. in Addit. Quamvis tamen Artifices illi falsum
 non committant, si alieni sigilli typum, etiam ignorante Domino
 bonum tamen in finem sibi comparent, *conf. Farinac. d. quest. 150.*
P. 3. n. 66.

Ut Gemmæ tanquam merces *L. Si laborante. 2. §. cum in eadem*
2. ff. de L. Rhod. de jact. Inter species vectigales referuntur *in L. ult. §.*
Species. 7. ff. de Publ. & Vectig. ita de jure, si vectigalia pro ipsis non
 solvantur, in Commissum cadunt *arg. l. Si Publicanus. 4. §. 1. juncta*
L. commissa 14. ff. de Publ. & vectig. Franc. Pfeil. cent. 2. consil. 192. n. 4. Dn.
Brunnem. ad l. 1. n. 1. C. de Vectig. Quamvis contrarium in casu, quo
 mercator in Balla pannorum Gemmas ac Margarithas immiserat,
 nec publicano denunciaverat, se pronunciasse asserat. *Paul de*
castro in d. L. Si laborante. 2. §. Cum in eadem. 2. ff. de l.
Rhod. de jact. n. 2. Dicens Statutum inibi merces saltem de-
 nunciari jussisse, Gemmas vero, allegatis certis Mercatorum con-
 suetudinibus, pro mercibus non esse habitas, adeoque ex Statuto
 in Commissum non cecidisse. *Benevenutus Straccha de Mercatur. P. 1.*
n. 77. Pro iis tamen Gemmis, quæ proprii usus gratia comparatæ
 sunt, vectigal non penditur, *l. universi, C. de Vectigal.* Nisi forte spe-
 ciali aliquo statuto, quando emuntur, aliquid exigatur: *conf. Cap.*
preced. n. 25. Nec denique prætereunda est illa fatis nota delicti spe-
 cies, qua inspecto crystallo rotundiori divinare nonnulli conantur.
 De qua crystallogomantia plura *Vid. apud Martin. Delrio, in Disquis. Ma-*
gic.

- 38 *gic. Tom. 2. lib. 4. §. 4. quest. 6. Sect. 4. §. 4. pag. 446. Iob. Wier. von Zaubern und Hexen lib. 2. c. 7. vers. Crystallomantia. Queritur itaque: Qua poena Divinatores istiusmodi afficiendi sint? Jure civili gladii poena ipsis dictatur. l. Nemo 5. C. de Malefic. & Mathemat. Idemque statutum in Const. Elector. Saxon. P. 4. C. 2. Matth. Berlich. P. 4. concl. 5. n. 54. Cum enim Natura Crystallum divinandi arte haud instruxerit, adeoque non Crystallus sed ipse Diabolus consulatur, unde Magis etiam accenseri jure merentur, Goswin. ab Esbach. ad Carpz. P. 4. C. 2. Def. 1. in verb. Artibus. Magicis. (nisi forte ab aliis ipsi ignorantes ejusmodi Crystallum acceperint, prout talis casus refertur à Martino Delrio in Disq. Mag. d. l. p. 447.) Magis autem s. Haggis ultimum supplicium dictatur. Exod. c. 22. vers. 16. Divinatores ejusmodi improbos ultimo quocunque supplicio affici debere monet. Dn. Brunnem. ad L. nullus & l. Nemo. C. de Malef. & Matbem. n. 5. Quibus Dissertationi Nostræ colophonem feliciter imponimus, Deo Optimo Maximo pro præstito hætenus adjutorio gratias devotas agentes, studiorumque porro nostrorum cursum eidem humillime commendantes.*

Reimers, Tobias,

Disp. iurid. de gemmis

Gustrovium 1705

4 Diss. 1000#Beibd.1,a

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10670855-6

VD18 1496841X-001